

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse

STATSRÅDETS PUBLIKATIONER 2021:93

vn.fi/sv

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Statsrådets publikationer 2021:93

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse

Statsrådet Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Statsrådet

© 2021 författare och utrikesministeriet

ISBN pdf: 978-952-383-504-7

ISSN pdf: 2490-0966

ISBN tryckt: 978-952-383-987-8

ISSN tryckt: 2490-0613

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2021 Finland

Tryckeri: PunaMusta Oy, 2021

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse

Statsrådets publikationer 2021:93

Utgivare Statsrådet

Utarbetad av Utrikesministeriet
Språk svenska

Sidantal 97

Referat

I redogörelsen fastställs riktlinjer för statsrådets verksamhet för grundläggande och mänskliga rättigheter internationellt, inom Europeiska unionen och nationellt. Finland försvarar de mänskliga rättigheternas universalitet och juridiskt bindande karaktär samt främjar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen. Redogörelsen beskriver och drar upp riktlinjer för åtgärder som det allmänna ska vidta för att säkerställa att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland.

Redogörelsen framhåller stärkandet av jämlikhet, jämställdhet och rätten att delta. Internationellt betonar Finland kvinnornas, urfolkens och de sexuella minoriteternas och könsminoriteternas rättigheter och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. I den europeiska verksamheten betonar Finland i tillägg romernas rättigheter.

Redogörelsen beskriver och drar upp riktlinjer för Finlands verksamhet för att stärka rättsstatsprincipen i Europeiska unionen, för att stödja den internationella rättsstatsutvecklingen och för att genomföra rättsstatsprincipen i Finland. Redogörelsen betonar betydelsen av människorättsförsvarens verksamhet och människorättsförpliktelseerna i företagsverksamheten.

I redogörelsen behandlas verksamheten för grundläggande och mänskliga rättigheter inom två områden som utvecklas och vars betydelse ökar: hållbar utveckling samt digitalisering och informationsförmedling.

Redogörelsen betonar betydelsen av myndigheternas kunskaper om de grundläggande och mänskliga rättigheterna och om laglighetsövervakarnas verksamhet, och tryggheten av resurser för att tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Nyckelord människorättspolitik, rättsstaten, hållbar utveckling, digitalisering, jämlikhet

ISBN PDF 978-952-383-504-7

ISSN PDF 2490-0966

ISBN tryckt 978-952-383-987-8

ISSN tryckt 2490-0613

Projektnummer UM004:00/2020

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-504-7>

Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko

Valtioneuvoston julkaisu 2021:93

Julkaisija Valtioneuvosto

Yhteisötekijä Ulkoministeriö

Kieli ruotsi

Sivumäärä 97

Tiivistelmä

Selonteossa linjataan valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaa kansainvälisesti, Euroopan unionissa sekä kansallisesti. Suomi puolustaa ihmisoikeuksien yleismaailmallisuutta ja oikeudellista sitovuutta sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumista. Selonteko kuvaa ja linjaa toimia, joilla julkinen valta turvaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa.

Selonteko tähdentää yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallistumisoikeuksien vahvistamista. Kansainvälisesti Suomi painottaa naisten, alkuperäiskansojen, vammaisten henkilöiden sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ja eurooppalaisessa toiminnassa lisäksi romanien oikeuksia.

Selonteko kuvaa ja linjaa Suomen toimintaa oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi Euroopan unionissa, tukea kansainväliselle oikeusvaltiokehitykselle sekä oikeusvaltioperiaatteen toteutumista Suomessa. Selonteko korostaa ihmisoikeuspuolustajien toiminnan sekä yritystoiminnan ihmisoikeusveloitteiden merkitystä.

Selonteossa käsitellään perus- ja ihmisoikeustoimintaa kahdella merkitystään lisäävällä ja kehittyvällä alueella: kestävässä kehityksessä sekä digitalisaatiossa ja tiedonvälityksessä.

Selonteko tähdentää viranomaisten perus- ja ihmisoikeusosaamisen sekä laillisuusvalvojen toiminnan merkitystä ja voimavarojen turvaamista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi.

Asiasanat ihmisoikeuspolitiikka, oikeusvaltio, kestävä kehitys, digitalisaatio, yhdenvertaisuus

ISBN PDF 978-952-383-504-7

ISBN painettu 978-952-383-987-8

Hankenumero UM004:00/2020

ISSN PDF 2490-0966

ISSN painettu 2490-0613

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-504-7>

Government Report on Human Rights Policy

Publications of the Finnish Government 2021:93

Publisher Finnish Government

Group author Ministry for Foreign Affairs of Finland

Language Swedish

Pages

97

Abstract

The report outlines the Government's policy on fundamental and human rights in international, European Union and national contexts. Finland defends the universal and legally binding nature of human rights and promotes fundamental and human rights, democracy and the rule of law. The report describes and presents actions that the public authorities use to safeguard the fulfilment of fundamental and human rights in Finland.

It stresses the importance of strengthening non-discrimination, equality and participatory rights. In global forums, Finland emphasises also the rights of women, indigenous peoples, persons with disabilities and sexual and gender minorities and, in European forums, the rights of the Roma.

The report describes and presents the actions taken by Finland to strengthen the rule of law in the European Union and to support the rule of law globally as well as the implementation of the rule of law in Finland. The report emphasises the importance of the work conducted by human rights defenders and of human rights responsibilities in business.

Fundamental and human rights are discussed in two fields of interest in which the significance is increasing and developing: sustainable development, and digitalisation and communications.

The report emphasises the importance of the authorities' knowledge of fundamental and human rights and the activities of overseers of legality as well as the need to safeguard the availability of resources to ensure that fundamental and human rights are fulfilled.

Keywords Human rights policy, rule of law, sustainable development, digitalisation, non-discrimination

ISBN PDF 978-952-383-504-7

ISSN PDF 2490-0966

ISBN printed 978-952-383-987-8

ISSN printed 2490-0613

Project number UM004:00/2020

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-504-7>

Innehåll

1	En redogörelse som fastställer riktlinjerna för verksamheten	8
2	Utgångspunkterna för Finlands verksamhet	10
2.1	Mänskliga rättigheter för alla, utan diskriminering	10
2.2	Finlands människorättsbaserade utrikes- och säkerhetspolitik	12
3	Verksamhetsmiljö: grundläggande och mänskliga rättigheter i en värld i förändring	14
3.1	Nytt uppsving för auktoritära styren	15
3.2	Människorättsförpliktelserna ifrågasätts synligare än förut	16
3.3	Verksamheten för mänskliga rättigheter och demokrati växer	17
4	Målet är att verkställa de mänskliga rättigheterna och stärka rättsstatsutvecklingen	18
4.1	Behovet av ett starkt tillsynssystem	19
4.2	Initiativkraft i internationella och regionala organisationer	22
	Förenta nationerna	22
	FN:s råd för mänskliga rättigheter	24
	Europarådet	25
	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa	27
	Nordiskt samarbete	28
4.3	Mänskliga rättigheter som en väsentlig del av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik	28
4.4	Arbetet för eliminering av straffriheten för internationella brott	30
4.5	Att iaktta och stärka rättsstatsprincipen	31
	Rättsstatens tillstånd i Finland	32
	Efterlevnaden av rättsstatsprincipen i EU	33
	Finland stöder rättsstaten i sin utvecklingspolitik	36
4.6	Försvaret av likabehandling och rättsstaten i hanteringen av coronapandemin ..	37
4.7	Civilsamhällets betydelse – stöd för människorättsförsvarens arbete	39
4.8	Betydelsen av företagens människorättsansvar	42
5	Fokus på att stärka likabehandling, jämställdhet och rättigheter till delaktighet	45
5.1	Avveckling av diskriminerande strukturer	46
5.2	Att stärka delaktigheten och likvärdiga deltaganderättigheter	48
5.3	Främjandet av jämställdhet	52

	Stort internationellt stöd för jämställdhet och allas lika rättigheter	52
	Bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet	55
5.4	Internationell verksamhet för de mest sårbara befolkningsgrupperna	56
	Urfolkens rättigheter	57
	Rättigheter för personer med funktionsnedsättning	58
	Sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter	60
	Romernas rättigheter	62
6	Grundläggande och mänskliga rättigheter som en oskiljbar del av hållbar utveckling	64
6.1	Grundläggande och mänskliga rättigheter i allt närmare samband med hållbar utveckling	64
6.2	Grundläggande och mänskliga rättigheter som en del av politiken för hållbar utveckling	66
6.3	Bekämpning av klimatförändringen och försvar av naturens mångfald	67
	Juridiskt bindande natur och miljödemokrati	70
6.4	Social trygghet och rättvisa som en del av hållbar utveckling	72
	Människorättsbaserad utvecklingspolitik som en del av hållbar utveckling	74
6.5	Ansvarsfull flyktingpolitik och hantering av flyttrörelsen	75
7	Tillgodoseendet av grundläggande och mänskliga rättigheter i digitalisering och informationsförmedling	77
7.1	Att trygga yttrandefriheten	78
7.2	Rätten till information som en grund- och människorättsfråga	79
	Bekämpning av desinformation	80
7.3	Digitalisering ur ett rättighetsperspektiv	82
	Grundläggande och mänskliga rättigheter i utveckling och användning av artificiell intelligens	84
7.4	Tillgänglighet och likabehandling i digital miljö	87
7.5	En jämlik och trygg nätmiljö	89
	Dataskyddets betydelse växer	89
	Bekämpning av hatretorik och nättråkasserier	90
8	Uppföljning och utveckling av statsrådets grund- och människorättsverksamhet	92
8.1	Den nationella övervakningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna	94
8.2	Främjandet av demokrati- och människorättsfostran	95
8.3	Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter har en uppföljande roll	96
8.4	Att sprida kännedomen om redogörelsen och följa upp genomförandet	97

1 En redogörelse som fastställer riktlinjerna för verksamheten

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse är en handling som slår fast den långsiktiga riktlinjen för Finlands människorättspolitik och regeringens verksamhet i fråga om de grundläggande och de mänskliga rättigheterna.

Finland främjar genomförandet av de internationella och europeiska människorättskonventionernas bestämmelser och stöder det internationella regelbaserade systemet. Finlands utrikes- och säkerhetspolitik baserar sig på de mänskliga rättigheterna. I Finlands internationella människorättsverksamhet betonas likabehandling, jämställdhet, jämlikhet samt de mest sårbara befolkningsgruppernas rättigheter. Enligt Finlands grundlag ska det allmänna se till att de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. I det nationella genomförandet betonar Statsrådets människorättspolitiska redogörelse likabehandling, jämställdhet, jämlikhet, icke-diskriminering samt värnandet om rättsstaten. Finland framhåller de grundläggande och de mänskliga rättigheternas betydelse och genomgående genomförande i Europeiska unionens verksamhet.

I redogörelsens lägesbild beskrivs förändringar som märkbart har påverkat tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna under de senaste åren och kommer att fortsätta att göra det under 2020-talet. I redogörelsens fjärde kapitel läggs riktlinjerna upp för Finlands grundläggande mål och mest centrala tillvägagångssätt i internationella organisationer, EU och på det nationella planet för tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna och stärka rättsstaten. I ett eget kapitel dras riktlinjerna upp för arbetet för att främja likabehandling och jämställdhet, en genomgående prioritering i Finlands internationella människorättsverksamhet som spelar en central roll i vår verksamhet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna på det nationella planet och EU-nivå. Därefter linjeras utvecklingen av grund- och människorättsverksamheten upp på två områden: inom hållbar utveckling samt inom digitalisering och informationsförmedling.

I redogörelsen behandlas internationella människorätsfrågor och grund- och människorättspolitik på nationell nivå och EU-nivå både parallellt och i anslutning till varandra. I ett globalt perspektiv avviker Finlands nationella utmaningar på området ofta till teman och omfattning. De här skillnaderna beaktas i redogörelsen genom att den

betonar verksamheten nationellt, internationellt och på EU-nivå på olika sätt. I redogörelsen behandlas i stor omfattning i synnerhet den internationella verksamhetsmiljön och verksamheten

I redogörelsen ingår ett antal exempel på pågående projekt för att främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Via dem vill man beskriva verksamhetens omfattning och mångsidighet.

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse grundar sig på regeringsprogrammet och har en nära koppling till statsrådets handlingsprogram för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna. Redogörelsen utgör inte en uttömmande behandling av grundrättighetsfrågor eller -verksamhet på nationell nivå. Den hänvisar till skrivningar i statsrådets andra redogörelser och politiska program och kompletterar statsrådets handlingslinjer ur ett människorättsperspektiv.

Under beredningen av redogörelsen genomfördes en utlåtandemgång sommaren 2020, som resulterade i 111 utlåtanden och talrika andra förslag i fråga om innehållet. Antalet utlåtanden och deras teman har ökat i jämförelse med tidigare redogörelser.

Redogörelsens innehåll har dessutom påverkats av öppna temabaserade diskussionsmöten som ordnades sommaren 2020 samt ett diskussionsmöte med bred bas i september 2020. I beredningen utnyttjades undersökningar och utredningar om Finlands grund- och människorättspolitik från de senaste åren.

Delegationen för internationella människorättsärenden, de högsta laglighetsövervakarna samt de särskilda tillsynsmyndigheterna har haft tillfälle att kommentera innehållet i utkastet till redogörelsen.

Beredningen av redogörelsen har behandlats av republikens president och statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska ministerutskott och ärendet har diskuterats i ministerarbetsgruppen för utvecklande av rättsstaten och för inre säkerhet. Beredningen av redogörelsen har behandlats och främjats i statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter som består av representanter för ministerierna. I enlighet med arbetsfördelningen mellan ministerierna har utrikesministeriet ansvarat för beredningen.

2 Utgångspunkterna för Finlands verksamhet

2.1 Mänskliga rättigheter för alla, utan diskriminering

Finlands människorättspolitik bygger på respekt för människovärdet och för de mänskliga rättigheternas universella karaktär. Finland avvisar strävanden att försvaga de mänskliga rättigheternas universalitet och verkar så att man kan ingripa konsekvent i människorättsskränkningar som sker inom stater.

Enligt Finlands grundlag ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Statsrådet främjar en systematisk och fortskridande konsekvensutvärdering av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i all myndighetsverksamhet.

Europeiska unionen (EU) bygger på respekt för människans värde, frihet, demokrati, jämlikhet, jämställdhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter.¹ Inom unionen ska man strikt hålla fast vid EU:s gemensamma värden. Finland arbetar aktivt för att de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska tillgodoses genomgående inom EU-området och i unionens verksamhet.

Finland främjar respekten för folkrätten och strävar efter att stärka det folkrättsliga och regelbaserade internationella systemet. Vi främjar en öppen och konstruktiv diskussion och ett samarbete mellan stater och med civilsamhället. Vi respekterar och stöder de nationella människorättsinstitutionernas² verksamhet i enlighet med internationella åtaganden.

I den internationella människorättsverksamheten lägger Finland särskild vikt vid att försvara och främja likabehandling, de mest diskriminerade befolkningsgruppernas rättigheter samt jämställdhet. Människorättspolitiska redogörelsen tar upp likabehandlings- och jämlikhetsfrågor också i verksamheten på den nationella nivån och inom EU.

1 Fördraget om europeiska unionens funktionssätt.

2 Människorättscentret, människorättsdelegationen och riksdagens justitieombudsmans kansli bildar tillsammans Finlands nationella människorättsinstitution (NHRI). [Läs mer på Människorättscentrets webbplats. \(https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/nationella-manniskorattsinstitut/\).](https://www.manniskorattscentret.fi/om-oss/nationella-manniskorattsinstitut/)

Faktaruta: De mänskliga rättigheterna

Med mänskliga rättigheter avses den enskilda individens rättigheter, och i vissa fall även rättigheterna för en befolkningsgrupp bestående av individer, som krävs för ett människovärdigt liv och tryggas i internationella och regionala människorättskonventioner. Staterna har via de internationella människorättskonventionerna förbundit sig till att respektera, skydda, främja och genomföra de förpliktelser i fråga om de mänskliga rättigheterna som ingår i de här konventionerna.

Faktaruta: De grundläggande rättigheterna

Med grundläggande rättigheter avses rättigheter av grundläggande natur som tryggas i de nationella grundlagarna och som tillkommer en individ eller en befolkningsgrupp bestående av individer på lika villkor. I Finlands grundlag ingår en förteckning över de grundläggande rättigheterna och ett åläggande för det allmänna att se till att de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Även i Europeiska unionsrätten tryggas individens grundläggande rättigheter, som är fastställda i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Stadgan kompletterar medlemsländernas nationella system.

Rättsstatsprincipen, demokratin samt de grundläggande och de mänskliga rättigheterna står i ett nära inbördes förhållande. Tillsammans bildar de grundvalen för det finska samhället. Finland främjar på bred front att de grundläggande och mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen genomförs nationellt, internationellt och på EU-nivå både parallellt och så att de förstärker varandra.

2.2 Finlands människorättsbaserade utrikes- och säkerhetspolitik

I enlighet med grundlagen deltar Finland i det internationella samarbetet i syfte att säkerställa fred och mänskliga rättigheter samt i syfte att utveckla samhället. I enlighet med regeringsprogrammet baserar sig Finlands utrikes- och säkerhetspolitik på de mänskliga rättigheterna. Den inbegriper följande principer:

- Rättigheter: arbetet grundar sig på de mänskliga rättigheter som slagits fast i människorättskonventionerna och Finland stöder det internationella regelbaserade systemet
- Deltagande: Finlands egen representation och Finlands stöd till andra aktörer främjar jämställdhet och likvärdighet
- Resurser: Tillräckliga resurser ska reserveras för genomförandet av en människorättsbaserad politik
- Verksamhetsmiljö: De behöriga myndigheterna på ministerierna och utlandsbeskickningarna ansvarar för en aktiv och konsekvent människorättsverksamhet med beaktande av utmaningarna och möjligheterna i den egna verksamhetsmiljön.

Finlands verksamhet stöder sig på respekten och genomförandet av bestämmelser och principer i folkrätten, inbegripet den internationella humanitära rätten, samt människorättskonventionerna.

Vi stöder det internationella regelbaserade systemet. Vi främjar behandlingen av människorättsfrågor i Europeiska unionen samt i olika organ inom Förenta Nationerna (FN), Europarådet (ER) samt Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Vi stöder allas rätt att känna till sina egna konventionsenliga rättigheter och främjar kännedomen om förpliktelserna och implementeringen av människorättskonventionerna.

Finland verkar i första hand inom Europeiska unionens gemensamma människorättsverksamhet. Vi diskuterar människorättsfrågor vid möten på alla nivåer och med alla stater. I bilaterala samtal utnyttjar Finland bland annat FN:s periodiska granskning (UPR)³ och de internationella konventionstillsynsorganens rekommendationer.

Finland stöder och verkar för FN:s och regionala mellanstatliga organisationers möjligheter att konsekvent ingripa i kränkningar mot de mänskliga rättigheterna. Som

3 Den universella periodiska rapporteringen i samband med FN:s råd för mänskliga rättigheter (Universal Periodic Review, UPR), som behandlas närmare i punkt 4.1 i redogörelsen.

medlemsstat i EU betonar vi i första hand unionens gemensamma insatser i att ingripa mot kränkningar. Vi tar också ställning till kränkningar och utveckling av de mänskliga rättigheterna i enskilda fall i grupp med likasinnade stater, nationellt eller genom direkt kontakt med andra stater.

Människorättsperspektivet är en väsentlig del av vår medverkan i krishantering, fredsmedling, vapenövervakning och annan säkerhetspolitik. Finlands utvecklingspolitik bygger på de mänskliga rättigheterna. Finland främjar respekt för de mänskliga rättigheterna i företagens verksamhet och i handelspolitiken.

Myndigheterna i Finland samt Finlands representationer i internationella organisationer och runtom i världen bedriver aktivt och konsekvent en människorättsbaserad utrikes- och säkerhetspolitik med beaktande av utmaningarna och möjligheterna i omvärlden.

I sin utrikes- och säkerhetspolitik betonar Finland olika befolkningsgruppers likvärdighet och jämställdheten.

Finland stöder det civila samhällets verksamhetsmöjligheter och människorättsförsvarens arbete bland annat genom utrikesministeriets ekonomiska stöd till internationella organisationer och civilsamhällesorganisationer.

Tillräckliga resurser ska reserveras för genomförandet av en människorättsbaserad utrikes- och säkerhetspolitik och för en utbildning som stöd för den.

I den här redogörelsen dras allmänna riktlinjer upp för tillvägagångssätten i Finlands människorättsbaserade utrikes- och säkerhetspolitik. Utrikes- och säkerhetspolitikens konsekvenser för de mänskliga rättigheterna bedöms både internt i statsförvaltningen och i utredningar av utomstående experter.

3 Verksamhetsmiljö: grundläggande och mänskliga rättigheter i en värld i förändring

De internationella människorättskonventionerna är en oskiljbar del av det internationella regelbaserade system och multilaterala samarbete och beslutsfattande som utvecklats efter andra världskrigets slut och grundandet av FN.

Nu utsätts det här systemet för förändringstryck både inifrån och utifrån, strävanden som dels skapar nya möjligheter och dels hotar de grundläggande och mänskliga rättigheterna. För den internationella människorättspolitiken är den rådande utvecklingen oroväckande. Vi måste förbereda oss för även snabba förändringar i verksamhetsmiljön och förfaringssätten.

Regionala och inomstatliga väpnade konflikter är ofta en följd av omfattande, systematiska och långvariga kränkningar av de mänskliga rättigheterna och leder till enutbredning av allvarliga kränkningar. Strävandena att ingripa i de här kränkningarna har skärpts men är alltfjämt otillräckliga.

Klimatförändringen och den minskade biologiska mångfalden hotar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och deras betydelse som människorätsfrågor har vuxit.

Den ekonomiska och sociala ojämlikheten står i starkt samband med att grundläggande och mänskliga rättigheter tillgodoses bristfälligt. I speciellt svag ekonomisk och social ställning är de som utsätts för samtidig och förstärkt diskriminering på flera olika grunder. Skillnaderna och osäkerheten i den ekonomiska utvecklingen försämrar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i synnerhet för människor som är i den allra sårbaraste ställningen. Under- eller överutbud av arbetskraft samt växande nationella och internationella förmögenhetsskillnader ökar även flyttrörelsen och möjliggör till exempel människohandel.

Den nya tekniken⁴, de digitala tjänsterna och informationsförmedlingen har brett ut sig och blivit snabbare, vilket skapar förutsättningar för övervakningen och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och för civilsamhällets verksamhet. Å andra sidan ger den utvecklade tekniken möjlighet att kränka de grundläggande och mänskliga rättigheterna, till exempel integritetsskyddet och rätten till deltagande, i större utsträckning än tidigare.

3.1 Nytt uppsving för auktoritära styren

Enligt många internationella forskningsinstitut som bedömer demokratins tillstånd har demokratins nivå och respekten för rättsstatsprincipen försvagats i tiotals stater, också i vissa av EU:s medlemsstater, under det senaste årtiondet. Skillnaderna varierar stort mellan olika länder när det handlar om centraliseringen och utövningen av auktoritarism och makt samt snabbheten med vilken demokratin underminerats. En väsentlig del av auktoritär maktutövning är att begränsa yttrandefriheten och samhällsaktiviteten samt att trampa på minoriteters rättigheter. Ofta är den också förknippad med en strävan att förhindra tillgodoseendet av kvinnors samt sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter. Även coronapandemin har använts skadligt som svepskäl för restriktioner av grundläggande och mänskliga rättigheter.

Rättsstatsutvecklingen ifrågasätts på ett nytt sätt. Hotet om att rättsstaten ska undermineras är störst i stater som har en kort demokratitradition och vars politiska ledning ifrågasätter också de mänskliga rättigheternas universalitet. Rättsstatens mekanismer och valens tillförlitlighet har dock ifrågasatts också i stater med starka demokratiska traditioner. Det finns skäl att anta diskussionen om rättsstatens tillstånd samt försvaret och utvecklingen av den kommer att fortsätta såväl internationellt, på EU-nivå och i Finland.

I tiotals länder hindras och trakasseras människorättsförvararnas och det övriga civila samhällets verksamhet. Otoliga lokala människorättsorganisationer har tvingats flytta sin verksamhet annanstans eller helt upphöra med den. I många länders människorättspolitik utgör stödet för människorättsförvararnas arbete en allt mer central del.

4 I synnerhet inom FN används termen ny teknik ny och framväxande teknik eller disruptiv teknik (new and emerging technologies). Då, liksom också i den här redogörelsen avses uttryckligen digital teknik. Med digitalisering avses i bredare bemärkelse den digitala teknikens utbredning i samhällsfunktionerna.

3.2 Människorättsförpliktelseorna ifrågasätts synligare än förut

Åtgärderna som strider mot de internationella människorättsåtagandena är synligare än förut. Kina, Ryssland och en rad andra stater som ifrågasätter de mänskliga rättigheterna universalitet har ökat samarbetet med varandra bland annat i FN:s människorättsorgan.

Kina verkar allt synligare i FN:s olika människorättsforum och försöker med politiska och ekonomiska medel påverka åsiktsbildningen i synnerhet i länder i utveckling. Kina betonar rätten till utveckling som det primära målet, i relation till vilken de andra mänskliga rättigheterna kommer i andra hand. Kina strävar efter att ersätta verksamhet som bygger på internationella människorättsskyldigheter med ett närmandesätt som betonar nationella och kulturella värderingar och skillnader.

Kina förhåller sig ytterst avvisande till en utvärdering av landets egen situation i fråga om de mänskliga rättigheterna. Finland följer noga utvecklingen i Kina och lyfter fram motive-rade missförhållanden nationellt, som en del av EU samt i nära samarbete med andra samarbetsvilliga stater.

Människorättssituationen i Ryssland har utvecklats i en oroväckande riktning de senaste åren, vilket lett till att EU infört sanktioner mot landet. I mellanstatliga organisationer strider Rysslands agerande ofta mot Finland och EU:s ståndpunkter i fråga om mänskliga rättigheter. Ryssland försöker störa de internationella och europeiska människorättsorganen genom att ställa förhandsvillkor för deras verksamhet och genom att lämna konkurrerande förslag till behandling i dem, vilka skulle försvaga tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna och i synnerhet det internationella samfundets möjligheter att ingripa i människorättskränkningar inom ett land.

Västländerna och EU har konsekvent fördömt Rysslands kränkningar av folkrätten, såsom den olagliga annekteringen av Krim och Sevastopol, stödet för den fortsatta konflikten i östra Ukraina och användningen av kemiska vapen. Ryssland har skärpt människorättsdiskussionen bland annat i Europarådet och i människorättsorganen i OSSE. I vissa östeuropeiska och centralasiatiska stater märks det växande enväldet bland annat i kränkningar av förpliktelser i människorättskonventioner som antagits inom Europarådet och i ett mer negativt förhållningssätt än förut till OSSE:s grundläggande värden och deltagarländernas förpliktelser.

3.3 Verksamheten för mänskliga rättigheter och demokrati växer

Europeiska unionens och medlemsländernas betydelse som global människorättsaktör som försvarar de mänskliga rättigheternas universalitet har vuxit. De program och riktlinjer som unionen godkänt skapar grundvalen för EU:s internationella ledarskap i människorättsfrågor. EU:s enighet och resultaten av EU:s internationella verksamhet försvagas av att rättsstatens situation vacklar i vissa medlemsländer och av att enskilda medlemsländer är ovilliga att ingripa internationellt i människorättskränkningar som sker inom staterna. En del medlemsländer är också ovilliga att främja till exempel kvinnors eller sexuella minoriteters och könsmminoriteters rättigheter.

USA:s inställning till verksamheten i FN och dess råd för mänskliga rättigheter har varierat. Nu har USA under president Joe Bidens ledning åter anslutit sig till det internationella samarbetet. Landets agerande också i olika människorättsforum påverkas av aspekter av stormaktsrelationerna, särskilt Kina. I sin utrikespolitik betonar USA utöver de mänskliga rättigheterna också demokratifrågor och -samarbete och i många frågor sammanfaller landets människorättsståndpunkter med EU:s. USA:s återinträde i FN:s råd för mänskliga rättigheter väntas stärka strävandena att ta landspecifika människorättsfrågor till behandling. EU söker ett partnerskap med USA:s nya administration gällande frågor som handlar om de mänskliga rättigheterna.

Stater som försvarar de mänskliga rättigheterna och demokratin har närmast sig varandra i sitt politiska samarbete. Det för Finland viktiga nordiska samarbetet bedrivs aktivt bland annat för att främja jämställdhet och sexuella minoriteters och könsmminoriteters rättigheter. Man har lyckats lansera flera organisationer och initiativ, såväl bilaterala som med flera olika aktörer, bland annat för att försvara demokratin samt yttrande- och mediefriheten. Finland har gått med i många sådana grupperingar mellan likasinnade länder, men betonar som första alternativ FN:s och de regionala, mellanstatliga avtalsbaserade organisationernas arbete.

Internationella och nationella företags betydelse och verksamhet i tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna har vuxit. Staterna förutsätts utföra allt effektivare grund- och människorättsövervakning av den här verksamheten samt vidta stödåtgärder.

Medborgarverksamheten i anknytning till tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna har blivit mångsidigare. Protesterna mot korruperade styren har ökat, globala miljö- och klimatrörelser slår också vakt om människorättsfrågor, motståndet mot rasistisk och sexistisk verksamhetskultur är synligare än förut och elitidrottare och meriterade konstnärer tar ställning mot människorättskränkningar.

4 Målet är att verkställa de mänskliga rättigheterna och stärka rättsstatsutvecklingen

Finland främjar respekten för folkrätten och verkställandet av människorättskonventionernas bestämmelser. Vi deltar aktivt i verksamheten i EU:s, FN:s, Europarådets och OSSE:s människorättsorgan. Vi främjar efterlevnaden av de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt rättsstatsprincipen inom EU-området, internationellt och nationellt. Vi stöder människorättsförsvarens arbete och främjar företagens ansvarsfulla verksamhet för tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna.

Finland är part i de viktigaste människorättskonventionerna som antagits inom FN och Europarådet. Regeringen bereder en proposition om att Finland ska godkänna och sätta i kraft den internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden.

Finland fördömer tortyr i alla former och överallt. Vi godkänner inte dödsstraff och strävar efter ett totalförbud mot det i hela världen.

Även de medborgerliga och politiska rättigheterna (i fortsättningen MP-rättigheter)⁵ och de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (i fortsättningen ESK-rättigheter)⁶ är juridiskt förpliktande och kompletterar varandra.

⁵ Till MP-rättigheterna räknas bland annat rätten till liv, skydd av privat- och familjeliv, tanke-, samvets- och religionsfrihet, yttrandefrihet, förenings- och samlingsfrihet, rätten att röra sig fritt, rätten att rösta och kandidera i val, rätten till rättvis rättegång, likhet inför lagen samt förbud mot tortyr. MP-rättigheterna definieras närmare i Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. (<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/Konventionen-om-medborgerliga-och-politiska-r%C3%A4ttigheter.pdf>) Bestämmelser om MP-rättigheter ingår också i flera andra internationella och regionala människorättskonventioner.

⁶ KSE-rättigheterna omfattar bland annat rättigheter som hör ihop med arbete och arbetsförhållanden, hälsa, boende, tillgång till näring, utbildning samt språk och kultur. KSE-rättigheterna definieras mer omfattande i Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (<https://svjt.se/svjt/1969/451>). Bestämmelser om ESK-rättigheter ingår också i flera andra internationella och regionala konventioner om de mänskliga rättigheterna.

Finland har satt i kraft det fakultativa protokollet till FN:s konvention om ESK- rättigheter⁷ i sin lagstiftning, vilket bland annat möjliggör enskilda personers klagomål till FN:s ESK-kommitté. Finland arbetar för att andra stater ska ansluta sig till protokollet. När det gäller den reviderade europeiska sociala stadgan är Finland den enda medlemsstaten som har godkänt att också nationella civilsamhällsorganisationer kan anföra organisationsklagomål.

I bestämmelserna om grundläggande rättigheter i Finlands grundlag ingår både MP- och ESK-rättigheter. I EU:s och internationella organisationers gemensamma ståndpunkter och i sina egna anföranden för Finland fram både MP-rättigheternas och ESK-rättigheternas juridiskt förpliktande karaktär och inbördes samband samt genomförandet av alla mänskliga rättigheter för att möjliggöra ett människovärdigt liv.

4.1 Behovet av ett starkt tillsynssystem

Finland stöder ett heltäckande och handlingskraftigt tillsynssystem för att de internationella och regionala människorättskonventionerna verkställs. Tillsynsorganen för att människorättskonventionerna som ratificerats inom FN verkställs, Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (EDMR) samt Europarådets övriga tillsynsorgan ska ha tillräckliga verksamhetsförutsättningar för att övervaka att konventionernas bestämmelser sätts i kraft i såväl Finland som andra stater. Finland uppmuntrar andra stater att ratificera människorättskonventionerna och sätta deras bestämmelser och verkställa deras bestämmelser.⁸

Tillsynen och tolkningen av hur konventionsåtagandena uppfylls påverkar den nationella lagstiftningens utveckling och främjar det nationella tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Finland anser att det är viktigt att främja en juridisk dialog mellan de internationella och regionala konventionstillsynsorganen för MP- och ESK-rättigheterna för att förenhetliga deras tolkningar om de här rättigheterna.

Finland har godkänt en omfattande behörighet för de internationella och regionala konventionstillsynsorganen att behandla klagomål om påstådda rättskränkningar. Man

⁷ Det fakultativa protokollet finns på finska på utrikesministeriets webbplats. (https://um.fi/yk-n-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/vcCt60yvIDdt/content/valinnainen-poytakirja-valitusmenettelysta-2008-?_com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_vcCt60yvIDdt_assetEntryId=59280)

⁸ Mera information om människorättskonventionerna och skyldigheterna att rapportera om dem finns på utrikesministeriets webbplats (<https://um.fi/konventioner-och-rapporter-om-manskliga-rattigheter>).

arbetar för att både nationellt och internationellt sprida kännedomen om enskilda personers och grupperns möjlighet till klagomål som ingår i konventionerna. I valet av medlemmar till konventionstillsynsorganen för genomförandet av konventionerna betonar Finland medlemmarnas expertis, självständighet och opartiskhet.

Enligt Finlands grundlag ska det allmänna se till att de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Ministerierna samarbetar regelbundet i fråga om lösningar och rekommendationer som rör tillsynen och genomförandet av Finlands människorättsåtaganden samt i ärenden som rör verkställandet av EU:s bestämmelser om de grundläggande rättigheterna.

De rekommendationer som Finland får av de internationella organen för tillsyn av människorättskonventionerna behandlas i statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter.

Övervakningen av att bestämmelserna i de internationella och nationella människorättskonventionerna verkställs sker i första hand via den periodiska rapporteringen. Behandlingstiderna för rapporterna har blivit orimligt långa. De undantagsåtgärder som berodde på coronapandemin avbröt arbetet för FN:s tillsynsorgan för nästan ett år. Det kommer att dröja ännu länge innan anhopningen av periodiska rapporter har betats av. Situationen är ännu svårare för klagomålen från enskilda personer, och behandlingen av dem kan i värsta fall dras ut till sex år.

EDMR:s beslut har en omfattande juridisk verkan. Domstolens interimistiska beslut och rättspraxis har allt fler beröringspunkter också med dagsaktuella frågor. Domstolen är i färd att övergå från de reformåtgärder som förbättrat klagomålssituationen till en mer strategisk påverkan genom att effektivera handläggningen av sådana klagomål som har betydande samhällliga eller juridiska verkningar. Finland bidrar med frivillig finansiering för att stärka EDMR:s verksamhetsförutsättningar.

Europeiska unionens domstol (EU-domstolen, EUD) ger juridiskt bindande avgöranden om tolkning och tillämpning av EU-rätten. EUD har i sin rättspraxis till exempel tagit ställning till om rättsstatsprincipen uppfylls i EU:s medlemsstater och dess är förpliktade att följa EUD:s avgöranden. En medlemsstat som inte följer ett avgörande riskerar ekonomiska påföljder. Europeiska kommissionen har rätt att i EU-domstolen väcka talan mot en medlemsstat om kommissionen misstänker att staten bryter mot sina medlemskapsförpliktelser. Finland deltar aktivt i behandlingen av ärenden i EU-domstolen och försöker påverka utvecklingen av unionsrätten och främja sina mål.

Finland ser det som positivt att växelverkan mellan de olika tillsynsorganen har ökat. Till exempel EUD som tolkar EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna hänvisar ofta till EDMR:s rättspraxis.

Människorättssituationen i varje medlemsstat i FN ses över i samband med den universella periodiska granskningen (Universal Periodic Review, UPR) som handhas av FN:s råd för mänskliga rättigheter. I den kan medlemsstaterna ställa frågor till varandra och ge rekommendationer för att förbättra människorättssituationen i ett land. Inte en enda medlemsstat har uteblivit från UPR-granskningen, vilket visar att den är viktig.

Finlands åtagande till UPR-granskningen är starkt, både vad gäller att ge rekommendationer och att vara föremål för granskningen. Från och med 2021 strävar Finland som regel efter att ge alla stater rekommendationer gällande deras centrala människorättsproblem. Finlands rekommendationer utgör en viktig del av dialogen med staterna om de mänskliga rättigheterna och de utnyttjas också i de bilaterala relationerna, utvecklingssamarbetet inberäknat. Vi följer långsiktigt upp hur våra rekommendationer verkställs.

Det är positivt att internationella och nationella civilsamhällesorganisationer samt nationella människorättsinstitut har en betydande roll i UPR-granskningen, inklusive uppföljningen av genomförandet av rekommendationerna.

Faktaruta: UPR-rekommendationer som Finland gett

Finland eftersträvar som utgångspunkt att ge alla stater UPR-rekommendationer. Finland har till exempel rekommenderat Kina att respektera uigurernas rättigheter i Xinjiang, Ryssland att revidera sin lagstiftning om civilsamhällesorganisationer så att den motsvarar internationella människorättsbestämmelser och USA att avbryta verkställandet av dödsstraff och se till att personer som är i de svagaste situationer har tillgång till hälsovårdstjänster.

Finland var föremål för den tredje UPR-granskningen 2017. Teman som framträdde i granskningen var hatretorik och främlingsrädsla samt bekämpning av våld mot kvinnor. Finland har godkänt merparten av rekommendationerna och arbetar för att de godkända rekommendationerna ska förverkligas. Finland gav en frivillig rapport om genomförandet av rekommendationerna 2019 och bereder sig på att ge sin nästa nationella rapport under 2022. Finlands fjärde UPR-granskning äger rum i slutet av 2022.

4.2 Initiativkraft i internationella och regionala organisationer

Det har grundats många mellanstatliga internationella och regionala organisationer och organ i dem med syftet att skydda och främja de mänskliga rättigheterna. Finland deltar aktivt i deras arbete och betonar att fattade beslut ska sättas i verket och följas upp effektivt. Vi är beredda att öppet och konstruktivt diskutera olika människorättssituationer och att samarbeta med andra stater för att främja att de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Mellanstatliga organisationer och bland annat kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) har utnämnt flera oberoende människorättsrepresentanter, rapportörer och utredningsgrupper. De ska garanteras tillräckliga befogenheter, verksamhetsförutsättningar och resurser. Finland bidrar med ekonomiskt understöd bland annat till FN:s specialrapportör för extrem fattigdom och mänskliga rättigheter och FN:s specialrapportör rättigheter för personer med funktionsnedsättning.⁹ Understödet fortsätter med tonvikt i synnerhet på verksamhet för att minska ojämlikhet. Finland har lämnat specialrapportörerna en öppen inbjudan att avlägga landbesök till Finland.

Civilsamhället har stor betydelse i utvecklingen av mellanstatliga organisationers verksamhet. Finland verkar i mellanstatliga organisationer för att stärka civilsamhällesorganisationernas meningsfulla möjligheter att delta och bli hörda i viktiga frågor. Statsrådet utnämner företrädare för civilsamhällesorganisationer till delegationer som representerar Finland och bidrar bland annat med ekonomiskt understöd när aktörer i det finska civilsamhället deltar i internationella möten.

Förenta nationerna

Finland betonar det inbördes sambandet mellan fred, mänskliga rättigheter och utveckling och verkar för att de mänskliga rättigheterna konsekvent ska tas i beaktande i all verksamhet i Förenta nationerna (FN). Finland är medlem i FN:s råd för mänskliga rättigheter 2022–2024.

Det behövs större växelverkan mellan FN:s råd för mänskliga rättigheter och FN:s säkerhetsråd för att förebygga konflikter. Finland stöder att FN:s generalsekreterares initiativ

⁹ Finland har dessutom tillsammans med de andra nordiska länderna visat sitt politiska stöd för den specialrapportör som behandlar utomrättsliga avrättningar. Det här gjordes i en resolution i FN:s generalförsamling.

'Call to action for Human Rights'¹⁰ (2020) omsätts i praktiken med tonvikt på kvinnors rättigheter, civilsamhällets verksamhetsmöjligheter samt en betydlig ökning av medel till FN:s verksamhet för mänskliga rättigheter.

Finland verkar också på FN:s olika människorättsforum och i den övriga FN-verksamheten i egenskap av EU-medlem, nationellt och tillsammans med de nordiska och baltiska länderna och våra andra partnerländer.

Vi fortsätter att arbeta i enlighet med Finlands prioriteringar i FN:s generalförsamlings tredje kommitté som sammanträder om hösten. Den ansvarar för mänskliga rättigheter och behandlar tematiska och landspecifika situationer. Finland och Sverige ansvarar tillsammans för att i kommittén lägga fram resolutionen om utomrättsliga avrättningar¹¹.

Finland fortsätter sitt arbete i FN:s generalförsamling för att främja urfolkens möjligheter att delta i FN och medverkar aktivt i FN:s permanenta forum för urfolksfrågor som lyder under FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC).

Vi fortsätter att verka så att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses som en del av att uppnå målen i Agenda 2030.

Vi främjar det nationella och internationella genomförandet av FN:s säkerhetsråds resolutioner Kvinnor, fred och säkerhet¹² och Unga, fred och säkerhet¹³. Utrikesministeriet har avsevärt utökat resurserna till fredsmedling. I fredsmedlingsarbetet betonar Finland människorättsperspektivet, inklusivitet och jämställdhet. I fredsprocesserna verkar vi för att parterna i konflikten ska binda sig till de mänskliga rättigheterna och rättsstatsutvecklingen och vi stärker särskilt kvinnornas roll och inflytande. Finland strävar efter att öka ungas delaktighet i förebyggande och lösning av konflikter och i utvecklingen efter konflikter. Finland vill också beakta situationerna för människor och befolkningsgrupper i sårbar ställning.

Den andel som kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) har i FN:s budget motsvarar inte människorättsverksamhetens betydelse i världsorganisationens uppgiftsbild och finansieringen bygger i för stor utsträckning på

10 The Highest Aspiration A Call to Action for Human Rights 2020.

11 Man kommer överens inom EU om vilka medlemsländer som står i turen för att ansvara för i beredningen av olika förhandlingsprocesser.

12 *Kvinnor, fred och säkerhet: Finlands nationella handlingsplan 2018–2021* finns att läsa på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160746>).

13 *Beredningen av Unga, fred och säkerhet: Finlands nationella handlingsplan redogörs för på finska på 2250finlands webbplats* (<https://www.2250finland.fi/kansallinen-prosessi/>).

frivillighet. Finland har under de senaste åren betydligt ökat sitt ekonomiska stöd till kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter. År 2021 stöder vi OHCHR:s arbete med sammanlagt 8,61 miljoner euro. Det är viktigt att trygga Finlands ställning bland de största finansiärerna också under kommande år. Opartiskheten hos kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och högkommissarien har Finlands starka stöd.

FN:s råd för mänskliga rättigheter

Finland är medlem i FN:s råd för mänskliga rättigheter 2022–2024. Medlemskapet ger Finland en viktig handlingskanal för att främja de mänskliga rättigheterna. Som medlem i rådet kan Finland allt bättre försvara och stärka det internationella regelbaserade systemet och det multilaterala samarbetet och beslutsfattandet. Tillräckliga resurser reserveras för att arbetet som medlem i rådet ska ge resultat.

Faktaruta: Finlands prioriteringar i FN:s råd för mänskliga rättigheter

Finlands genomgående teman i verksamheten i FN:s råd för mänskliga rättigheter är kvinnors och flickors rättigheter, urfolkens rättigheter och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning eller som tillhör sexuella minoriteter och könsminoriteter. Teman med allt större betydelse är de nya teknikerna och digitaliseringen samt klimatförändringen och de mänskliga rättigheterna, områden på vilka Finland ställer sitt kunnande till förfogande i rådets arbete. FN:s råd för mänskliga rättigheter är ett viktigt mellanstatligt människorättsorgan, vars medlem Finland var 2006–2007.

FN:s råd för mänskliga rättigheter har som uppgift att skydda och främja de mänskliga rättigheterna överallt i världen. Rådet behandlar både situationer på landnivå och tematiska frågor. I vanliga fall ger rådet sin ståndpunkt genom att anta resolution. Även anföranden och gemensamma uttalanden av olika landsgrupper har en central ställning i rådets påverkansarbete.

Utänför sina regelbundna tre årliga sessioner och sitt arbetsgruppsarbete kan rådet i brådskande lägen sammankalla specialsessioner eller diskussioner, såsom det gjort till

exempel om situationerna i Afghanistan och Myanmar samt om rasism och polisvåld. Rådet kan utnämna land- eller temaspecifika oberoende specialrapportörer, vilkas självständighet Finland stöder.

Finland fortsätter sitt konsekventa stöd för att FN:s råd för mänskliga rättigheter ska behandla situationer i enskilda länder och också ingripa i människorättskränkningar på landnivå mer effektivt än hittills. EU:s medlemsstater och andra stater som försvarar de mänskliga rättigheternas universella karaktär ska samarbeta för att ingripa i människorättskränkningar och avvisa försök att hindra behandlingen av situationer i enskilda länder.

Finland har årligen hållit ett gemensamt anförande med Mexiko om kvinnors rättigheter i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Presentationen har vunnit stort stöd och Finland siktar på att fortsätta med den. Finland har verkat i kärngruppen för en resolution om tillräcklig boendestandard tillsammans med Brasilien, Namibia och Tyskland. Finland är också berett att fortsätta att dela EU:s börda i resolutionsförhandlingarna¹⁴. Tidigare har Finland bland annat varit med och delat bördan i människorättssituationen i Kambodja. Utrikesministeriet är dessutom berett att axla ansvaret för att bereda ett nytt eller ersättande initiativ på ett tema som är centralt för Finland. I valet av initiativ beaktas deras mervärde för de mänskliga rättigheterna, samtidigt som man ser till att de inte överlappar redan befintliga initiativ eller belastar FN-systemet på ett skadligt sätt.

Europarådet

Europarådet (ER) är den ledande mellanstatliga aktören i vår världsdel i fråga om mänskliga rättigheter, demokrati och rättstaten. Europarådets verksamhet grundar sig på de fördrag som antagits inom organisationen och på tillsynen av att de genomförs. Finland är part i 114 Europarådets konventioner och har dessutom undertecknat 14 konventioner.

14 Inom EU bestäms förberedelseansvaren mellan medlemsstaterna i olika förhandlingsprocesser.

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, den reviderade europeiska sociala stadgan och många andra människorättsavtal¹⁵ skapar en stark grundval för arbetet för de mänskliga rättigheterna i Europa. Alla medlemsländer ska respektera folk-rätten och de åtaganden som ingår i människorättsavtalen som de ratificerat. Finland stöder arbetet i Europadomstolen för mänskliga rättigheter (Europadomstolen) och följer verkställandet av dess domar, tar ställning till människorättsituationer i olika medlemsländer och främjar det civila samhällets former för deltagande och påverkan inom ER.

I Europarådet lyfter vi fram ämnesområden som är aktuella och av växande samhälllig betydelse. Vi är aktiva när det gäller att utveckla organ och förfaringsätt. Finland fortsätter att verka inom områdena för rättsstatsutvecklingen, den långsiktiga utvecklingen av det europeiska systemet för människorättskonventioner samt inom framväxande sektorer, såsom användningen av artificiell intelligens. Finland deltar i förhandlingarna om EU:s anslutning till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (EKMR). En anslutning skulle konsolidera det europeiska grund- och människorättsystemets funktion och rättsstatsutvecklingen.

Kontoret för Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter,¹⁶ som inrättades på initiativ av Finland, har etablerat sin ställning i behandlingen av människorättsfrågor. Finland betonar kommissionärens uppgift som förespråkare för mänskliga rättigheter och självständig övervakare av medlemsländernas åtaganden. Europarådets parlamentariska församling (PACE), där också finländska riksdagsledamöter är med, är en viktig initiativtagare även i människorätts- och rättsstatsfrågor.

Utöver medlemsavgiften bidrar Finland med frivilliga medel till Europadomstolen samt frivillig finansiering och expertishjälp för teman som Finland velat betona. Under de senaste åren har dessa handlat i synnerhet om icke-diskriminering och jämställdhet,

15 Europarådets centrala ikraftvarande människorättskonventioner är: europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (1950), europeiska konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (1987), europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (1992), ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter (1995), reviderade europeiska sociala stadgan (1996), konventionen om åtgärder mot människohandel (2005), konventionen om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (2007) samt konventionen för förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och familjevåld (2011). [Mera information om Europarådets gällande människorättskonventioner finns på utrikesministeriets webbplats \(https://um.fi/europaradets-gallande-manniskorattskonventioner\).](https://um.fi/europaradets-gallande-manniskorattskonventioner)

16 Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter är en självständig aktör vars huvuduppgift är att sprida kännedomen om de mänskliga rättigheterna och respekten för dem. Kommissionären besöker medlemsländerna och rapporterar om människorättsläget i dem. Enskilda personer kan inte lämna klagomål till kommissionären för mänskliga rättigheter.

inklusive våld mot kvinnor och sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter. Finland står i ER för ett betydande ekonomiskt och politisk stöd för romernas rättigheter till deltagande. Det temabundna understödet riktas också i fortsättningen till frågor som rör likabehandling.

Europarådets ministerkommitté övervakar det nationella genomförandet av Europadomstolens domar. Finland fortsätter att stödja Europarådets människorättsfond (Human Rights Trust Fund)¹⁷, som beviljar bidrag till rådets medlemsländer för att hjälpa dem att sätta Europadomstolens avgöranden i kraft. Finland är ordförandeland för fonden 2021–2022.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

I sin verksamhet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) lägger Finland vikt vid demokrati- och människorättsfrågor. Alla deltagarstater i OSSE ska förbinda sig vid de internationella människorättsåtagandena och de förpliktelser som godkänts i OSSE. Finland betonar oavhängigheten hos OSSE:s självständiga institutioner, såsom Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR), representanten för mediefrihet och minoritetsombudsmannen samt tillräckliga resurser för dem. Vi betonar också att i deltagarländerna verksamma civilsamhällesorganisationer som är oberoende av staten ska ha möjlighet att medverka och fritt framföra sina åsikter i OSSE.

Finland påverkar aktivt och konstruktivt diskussionen om människorättskränkningar och utvecklingen i enskilda länder och samordnar sina åtgärder med EU-länderna och andra likasinnade deltagarstater. Finland förespråkar användningen av Moskvamekanismen¹⁸ och har varit en av initiativtagarna i de hittills inledda rapporteringsprocesserna.

I sin OSSE-verksamhet för Finland fram jämställdhet, romernas och andra minoriteters rättigheter samt tryggheten av mediefriheten och journalisternas arbetsförutsättningar. Finland bidrar med frivillig finansiering och expertishjälp till stöd för de här fokusområdena samt andra aktuella sektorer, till exempel den artificiella intelligensen effekter på de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstaten.

Finländska riksdagsledamöter har haft en framträdande roll i arbetet i OSSE:s parlamentariska församling, vilket har gett Finlands verksamhet större synlighet och inverkan.

¹⁷ Mera information om Europarådets fond för mänskliga rättigheter finns på Europarådets webbplats (<https://www.coe.int/en/web/programmes/human-rights-trust-fund>).

¹⁸ Moskvamekanismen är ett instrument som stärker OSSE:s mänskliga dimension och som kan användas till att undersöka människorättskränkningar i OSSE:s deltagarstater. Den har använts bland annat mot Ryssland 2018 på grund av de sexuella minoriteternas människorättsituation i Tjetjenien och 2020 för att utreda människorättskränkningar i anslutning till presidentvalet i Belarus.

Nordiskt samarbete

De nordiska länderna och Finland är mycket nära samarbetspartner. De delar samma värden och synsätt i fråga om mänskliga rättigheter, jämställdhet, demokrati, öppenhet och välfärdsstaten. För att främja mål inom de här områdena håller de nordiska länderna bland annat gemensamma anföranden i FN och vid de europeiska organisationernas möten. Finland bedriver också ett sektorövergripande samarbete i Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet. Ett exempel är det nordiska juridiska samarbetet i frågor som rör bland annat anti-diskriminering och de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

De nordiska samarbetsformerna i att främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna behandlas i redogörelsens tematiska avsnitt.

4.3 Mänskliga rättigheter som en väsentlig del av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik

Finlands mål är ett trovärdigt och starkt EU som visar ett globalt ledarskap i människorättsfrågor. Kärnan i all EU:s yttre verksamhet ska bestå av att respektera folkkräkten och främja de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstaten. Regeringens människorättsbaserade utrikes- och säkerhetspolitik styr Finland ståndpunkter också i fråga om EU:s yttre relationer.

Genom att delta i krishanteringsoperationer stöder Finland mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsutveckling, inbegripet kvinnors och barns rättigheter och förebyggande av sexuellt våld i konflikter. Det internationella samfundet ska vid behov konsekvent ingripa i människorättskränkningar också efter att internationella krishanteringsoperationer avslutats och efter att utvecklingssambetsprojekt och andra samarbetsformer avbrutits eller avslutats, vilket till exempel situationen i Afghanistan visar.

EU:s medlemsstater godkänner gemensamma riktlinjer när de verkar i internationella organisationer, till exempel i FN:s människorättsorgan och i OSSE. I Europeiska unionen hör Finland till de stater som är aktiva och arbetar för respekt och effektivt verkställande av de mänskliga rättigheterna. Vi betonar att kvinnors rättigheter och rättigheterna för de mest utsatta befolkningsgrupperna, såsom personer med funktionsnedsättning, ska beaktas. Vi strävar också efter att sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)¹⁹ samt urfolkens rättigheter ska beaktas i tillräcklig omfattning i EU:s riktlinjer och verksamhet.

19 Sexual and reproductive health and rights, SRHR.

Finland anser också att det är ytterst viktigt att EU agerar enhetligt i behandlingen av landsituationer och tematiska frågor. Om det inte är möjligt att nå samsyn, medverkar vi aktivt och konsekvent i sådana statsgrupperingar som tar ställning till människorättskränkningarna. Vi påverkar utvecklingen också genom nationella ställningstaganden och kontakter.

Det är för lätt för enskilda EU-medlemsstater att förhindra ett gemensamt EU-ingripande i människorättskränkningar som äger rum i FN:s medlemsstater. De kan också hindra EU att i internationella organisationer bilda en enig EU-ståndpunkt mot de här kränkningarna. EU:s arbete som människorättsförsvare får inte vara mottagligt kan för påverkningssök från stater utanför unionen.

Finlands utlandsbeskickningar deltar aktivt i EU:s människorättsverksamhet och för en dialog med stationeringsländernas myndigheter och civilsamhällesorganisationer och stöder människorättsförsvarens arbete. Finland stöder och samarbetar tätt med EU:s särskilda representant för mänskliga rättigheter²⁰.

Människorättspolitikerna i EU:s yttre förbindelser styrs av ett handlingsprogram för demokrati och mänskliga rättigheter som godkändes 2020 samt med flera tematiska människorättsriktlinjer. Finland betonar att alla tillsammans ska följa de gemensamma besluten och aktivt genomföra dem.

I slutet av 2020 inrättade EU ett globalt system för tematiska sanktioner mot personer och andra instanser som bär ansvaret för allvarliga kränkningar och brott mot de mänskliga rättigheterna. Som sanktionsformer kan användas frysning av tillgångar och reseförbud. Finland förespråkar att systemet för människorättsanktioner verkställs konsekvent och att det beaktar rättssäkerhetsskäl.

Människorättsfrågor har fått bredare synlighet i EU:s verksamhet än förut. Finland verkar för att ytterligare stärka människorättsperspektivet på alla sektorer i verksamheten.

20 Den särskilda representanten har i uppgift att göra EU:s människorättspolitik mer effektiv och synlig. Läs mer på [Europarådets webbplats \(https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2019/02/28/human-rights-eu-appoints-a-new-special-representative/\)](https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2019/02/28/human-rights-eu-appoints-a-new-special-representative/).

4.4 Arbetet för eliminering av straffriheten för internationella brott

Finland främjar respekten och verkställandet av de folkrättsliga skyldigheterna. De allra allvarligaste brotten ska undersökas, de misstänkta ska ställas inför rätta och brottsoffrens rättigheter ska tillgodoses. Vi fortsätter arbetet för att minska straffriheten för de allra allvarligaste internationella brotten, som hör till Internationella brottmålsdomstolens (International Criminal Court) jurisdiktion, och består av folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och aggressionsbrott. Finland stöder också att skyldigheten att skydda²¹ förverkligas effektivt i förebyggandet av de allra allvarligaste internationella brotten och deltar i det globala skyddsansvarsnätverkets verksamhet.

Finland stöder utöver ICC:s²² verksamhet också specialdomstolarna och de mekanismer som ansvarar för restfunktioner vid dem. Finland är en långvarig bidragsgivare till ICC:s offerfond²³ med syftet att främja en förbättring av brottsoffrens ställning. Understödet till fonden riktas speciellt till offer för sexuellt och könsrelaterat våld.

Det primära ansvaret för att behandla brott vilar på de internationella rättssystemen. Finland förespråkar att det straffrättsliga ansvaret fullföljs genom att stödja samarbetsmekanismen Justice Rapid Response som Finland var med och grundade. Mekanismen erbjuder hjälpbegärande stater och internationella organisationer experter som den utbildat som hjälp i undersökningen av de allra allvarligaste internationella brotten och allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Att minska straffriheten och främja offrens rättigheter ingår också i Finlands stöd för rättsstatsutvecklingen i länder i utveckling.

21 Med skyldighet att skydda (Responsibility to Protect) avses varje stats enskilda och världssamfundets gemensamma ansvar att förebygga, förhindra och ingripa mot omfattande och grymma brott (folkmord, etnisk utrensning, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser). Finland arbetar för att etablera begreppet skyldighet att skydda, stärka en allmän acceptans av det och trygga ett effektivt verkställande av det. Finland stöder strävandena att begränsa vetorätten då det handlar om att hindra eller bekämpa omfattande eller grymma brott.

22 Läs mer om Internationella brottmålsdomstolens verksamhet på ICC:s webbplats (<https://www.icc-cpi.int/>).

23 Läs mer om Internationella brottmålsdomstolens offerfond på ICC:s webbplats (<https://www.icc-cpi.int/tfv>).

Faktaruta: Undersökningen av krigsbrott i Syrien

FN:s bevisinsamlingsmekanism i Syrien (IIIM) samlar in, förenhetligar, bevarar och analyserar bevis för de allra allvarligaste brotten och sammanställer dem till helheter med vilka man kan främja och påskynda en rättvis straffrättslig behandling i behöriga domstolar. Mekanismen förmedlar efter eget omdöme material till behöriga instanser som respekterar de mänskliga rättigheterna. Material kan inte ges till aktörer som utövar dödsstraff eller skulle kunna behandla åtalerna utan att den åtalade är närvarande. Finland har tillsammans med Nederländerna och Tyskland varit den största finansiären i det första skedet av mekanismen som grundades 2016. Numera ingår finansieringen i FN:s budget, som bland annat Finlands frivilligfinansiering kompletterar.

Sannings- och försoningskommissioner är en annan metod för att få klarhet i allvarliga och omfattande människorättskränkningar, främja nationell försoning och förebygga nya konflikter. Om händelserna skedde för länge sedan, kan man med hjälp av forskning inom olika vetenskapsområden samla information och efteråt fastställa människorättskränkningar som varit omfattande eller begåtts mot särskilda befolkningsgrupper, och granska deras juridiska karaktär.

4.5 Att iaktta och stärka rättsstatsprincipen

Statsrådets verksamhet i frågor som rör rättsstaten behandlas i flera av statsrådets beslut och riktlinjer. Rättsstatsutvecklingen är en väsentlig del av tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna och stärkandet av demokratin. Den är också ett centralt mål för hållbar utveckling.

Vi främjar efterlevnaden av rättsstatsprincipen i all nationell verksamhet, inom EU, inom utrikes- och utvecklingspolitiken i FN samt i regionala organisationer. Till exempel i Europarådet stöder Finland Venedigkommissionen, som är Europarådets expertorgan för grundlagsfrågor samt antikorrupsionsorganets (GRECO) verksamhet. Det är positivt inom FN att bland annat FN:s utvecklingsorganisation (UNDAP) har ökat sina insatser för att stödja rättsstatsutvecklingen. Finland ger sitt stöd för att rättsstatsutvecklingen beaktas i tillräcklig utsträckning i den internationella krishanteringsverksamheten.

Faktaruta: Rättsstatsprincipen

Med rättsstat avses en stat som är organiserad med rättsregler och där både statsorganen, myndigheterna och medborgarna måste handla i enlighet med de här reglerna (legalitetsprincipen) och deras verksamhet övervakas av oavhängiga och opartiska domstolar. Det allmänna kan inte godtyckligt ingripa i individernas personliga frihetssfär (skyddad privatautonomi) och det respekterar demokratin och ser till att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Rättsstaten utmärks av att endast ett sådant organ kan bestämma om individens rättigheter och skyldigheter, vars tillsättande individen själv kan påverka direkt eller indirekt.

Synen på rättsstatsprincipens exakta innehåll varierar i olika stater beroende bland annat på deras författningar. Rättsstatens innehåll ska dock alltid vara förenlig med de internationella människorättsnormerna. I Finland och i Finlands internationella verksamhet grundar sig innehållet i rättsstatsprincipen på Finlands grundlag och nationella lagstiftning samt Europeiska unionens fördrag och unionens övriga lagstiftning, som är förenliga med de människorättskonventioner som antagits inom FN och Europarådet.

Rättsstatens tillstånd i Finland

Den finska demokratin vilar på rättsstaten där grundlagen tryggar de grundläggande rättigheterna för individer och vissa befolkningsgrupper. Rättsstaten, demokratin samt de grundläggande och mänskliga rättigheterna hör oskiljaktigt samman. I internationella jämförelser placerar sig Finland bland de främsta i fråga om rättsstatsutvecklingen. Ett exempel är World Justice Projects Rule of Law-index²⁴ 2020, där Finland delar förstaplatsen med Norge och Danmark.

Finland har styrkor som skyddar rättsstaten från eventuella försök att rubba den. Hit hör i synnerhet den höga nivån i fråga om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, likvärdigheten och jämställdheten. Andra skyddande faktorer är den högklassiga utbildningen för alla barn och unga, offentlighetsprincipen i förvaltningen samt det höga förtroendet för de demokratiska institutionerna och myndigheternas verksamhet.

²⁴ World Justice Projects Rule of Law-index för 2020 kan läsas på World Justice Projects webbplats (<https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2020>).

Det förekommer dock tryck på rättsstatens funktion också i Finland. Personer som tillhör minoriteter upplever att attityderna mot dem har blivit hårdare. Hatretoriken och de riktade trakasserierna mot personer som har hand om eller kandiderar för offentliga uppgifter har ökat. De utdragna rättegångarna och den utgiftsrisik som de innebär kan försämra individens möjligheter att nyttja sina rättigheter.

En trygg rättsstat förutsätter att de grundläggande och mänskliga rättigheterna och rättskyddet tillgodoses på lika villkor och att de goda befolkningsrelationerna, delaktigheten och deltaganderättigheterna stärks. Rättsstaten ska fungera effektivt för att vi ska kunna bekämpa ojämlikheten, marginaliseringen i samhället och den växande känslan av otrygghet.²⁵

Vid sidan av den internationella diskussionen är det viktigt att diskutera rättsstatens tillstånd och utveckling också på det nationella planet. Statsrådet försvarar och stärker rättsstatens livskraft och åtar sig att utöka lagberedarnas kunskaper om de grundläggande och mänskliga rättigheterna och bedöma de väsentliga konsekvenserna av lagförslagen för rättigheterna i fråga. Olika myndigheters kännedom om rättigheterna ska utökas, i synnerhet i fråga om tillgodosendandet av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

Efterlevnaden av rättsstatsprincipen i EU

Europeiska unionens verksamhet grundar sig på respekt och genomförande av demokrati, rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna.²⁶ De här värdena utmynnar i åtaganden som finns inskrivna i Europeiska unionens fördrag och Europeiska unionens stadga för de mänskliga rättigheterna. De här grundvärdena bottenar i europeiska författningstraditioner och bandet till de internationella människorättsåtagandena. Finland arbetar övergripande för att de grundläggande och mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen ska efterlevas och betonar förebyggande insatser. Det centrala är också att konsolidera grundvalen för rättsstatskulturen.

²⁵ Regeringsprogrammet räknar upp fortsatt allvarliga brister i situationen för offer för våld i nära relationer, personer med funktionsnedsättning, sexuella minoriteter, etniska minoriteter och asylsökande.

²⁶ "Unionen ska bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter. Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män." Fördraget om Europeiska unionen, artikel 2. [Du kan läsa om fördraget i EUR-lex \(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sv/TXT/?uri=LEGISSUM:4301855\).](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sv/TXT/?uri=LEGISSUM:4301855)

EU-kommissionen har tagit i bruk en årlig granskningsrunda med avseende på rättsstatsprincipen. I samband med den hör unionen respektive medlemsstat och sammanställer en rättsstatsrapport som omfattar alla länderna.²⁷ Kommissionen tillämpar också en handlingsram för att trygga rättsstatsprincipen. Det är viktigt att kommissionen aktivt använder sina instrument, såsom överträdelseförfarandet. Även EU:s finansieringsinstrument används för att främja unionens gemensamma värden.

Medlemmarna i Europeiska unionens råd har fört en årlig dialog för att främja och trygga rättsstatsprincipen i enlighet med EU-fördragen. Rådet ser över rättsstatsprincipen också för respektive medlemsstat. När det handlar om de allvarligaste brotten mot unionens värden kan rådet tillgripa artikel 7-förfarandet²⁸ i fördraget om Europeiska unionen (FEU). För tillfället har förfarandet aktiverats mot Polen och Ungern. Enligt den villkorsmekanism som trädde i kraft 2020 kan EU frysa, minska eller begränsa medlen till medlemsstaten i fråga i förhållande till rättsstatsöverträdelsernas karaktär, allvarlighet och omfattning. I den årliga resultattavlan för rättsskipningen i EU utvärderas de nationella rättsväsendenas oberoende.

EU-domstolsförfarandet är ett effektivt sätt att ingripa mot brott mot rättsstatsprincipen i en situation där användningen av politiska medel är begränsad. Att använda juridiska medel parallellt med politiska har visat sig vara en fungerande kombination i praktiken. Finland har medverkat som intervenient i flera EU-domstolsärenden kring temat och försvarat att respekten för rättsstatsprincipen övervakas effektivt i EU och att överträdelser döms.

EU:s åtagande i fråga om rättsstatsutvecklingen skulle stärkas av en ratificering av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Den skulle ge enskilda människor rätt att anföra klagomål också om EU-organs agerande i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna också i fråga om EU-organs agerande. Regeringen deltar i förhandlingarna om EU:s anslutning till konventionen och i bildandet av EU:s ståndpunkt.

Det är viktigt att nå ett sådant samförstånd om utkastet för anslutningsavtalet som är förenligt med EU-fördragen och som inte ingriper i människorättskonventionens strukturer. Under Finlands period som EU-ordförande 2019 förnyade EU-rådet sitt åtagande gällande anslutningen och gav kommissionen uppdaterade förhandlingsdirektiv.

27 År 2020 presenterade kommissionen en bedömning och ett sammandrag av medlemsländernas rättsstatssituation och om utvecklingen på EU-nivå. I beredningen av berättelsen för 2021 ägnas särskild uppmärksamhet åt medlemsländernas covid-19-åtgärder.

28 Förfarandet består av ett första förebyggande skede och ett andra skede, som kan leda till sanktioner och till tillfälligt indragna medlemsrättigheter, till exempel rösträtten i rådet.

Verkställandet av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna måste göras effektivare både på EU-nivå och nationellt. EU-kommissionen har sedan 2010 författat en årlig rapport om hur stadgan genomförs och utarbetar från och med 2021 en årlig rapport om hur medlemsstaterna tillämpar stadgan.

EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA)²⁹ främjar utvecklingen av rättsstaten genom att hjälpa EU-organen och medlemsstaterna i frågor som rör bland annat diskriminering och rättsskydd. Finland arbetar för att stärka FRA:s verksamhetsförutsättningar. Byråns informationsinsamling, forsknings- och utredningsverksamhet samt rekommendationer ska utnyttjas på både EU-nivå och nationellt. Byråns roll i människorättsprocesser på EU-nivå ska stärkas och byrån ska kunna agera på eget initiativ också inom områdena för polissamarbete och juridiskt samarbete i brottsärenden. FRA:s arbete ska utnyttjas mera och göras bättre känt också i Finland, samtidigt som man försöker få en tillräcklig finsk representation i byråns förvaltningsorgan och personal.

EU:s handlingsplan för demokrati³⁰ avser att stärka demokratin inom EU-området bland annat genom att stödja fria och rättvisa val, massmediernas frihet och oberoende och bekämpa desinformation. Handlingsplanen kompletteras av kommissionens rapport om EU-medborgarskapet³¹.

Finland håller fast vid åtagandena i fråga om EU:s utvidgning och framhåller att medlemskandidaterna ska uppfylla kriterierna för EU-medlemskap. Hit hör mänskliga rättigheter, rättsstatsutveckling och demokrati, som är grundläggande värden i Europeiska unionen.³² Finland har fäst uppmärksamhet i synnerhet vid situationen för yttrande- och mediefrihet i Turkiet och länderna på västra Balkan, som är med i utvidgningsprocessen.

29 Fundamental Rights Agency, FRA. Läs mer om EU:s byrå för grundläggande rättigheter på justitieiministeriets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/sv/eu-s-byra-for-grundlaggande-rattigheter>).

30 EU:s handlingsplan för demokrati: Stärka demokratierna i EU. Läs mer på Europeiska unionens webbplats (https://ec.europa.eu/finland/news/democracy-media_201203_sv).

31 Kommissionens översikt finns på Europeiska kommissionen webbplats (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0730&from=EN>).

32 För att bli medlem i EU måste ett kandidatland uppfylla vissa kriterier (Köpenhamnskriterierna). För att medlemskapsförhandlingarna ska kunna inledas måste landet uppfylla det första kriteriet: stabila institutioner som garanterar demokratin, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter samt respekt för och skydd av minoriteter. Förhandlingskapitlen om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstaten är de som öppnas först och stängs sist i förhandlingarna om medlemskap.

Statsrådets verksamhet för att främja EU:s gemensamma värden beskrivs mer ingående i statsrådets EU-redogörelse³³.

Finland stöder rättsstaten i sin utvecklingspolitik

Ett av de fyra prioriterade områdena i Finlands utvecklingspolitik är att stärka inkluderande, fredliga och demokratiska samhällen. Ambitionen är att stärka rättsväsendets funktion, den offentliga förvaltningens transparens och det civila samhällets påverkningssmöjligheter. Fokus i insatserna ligger på kvinnors och de mest sårbara gruppernas rättigheter och deltagandemöjligheter. Att stärka kvinnornas roll i fredsmäklning och -lösningar är ett centralt kompetensområde i Finlands utrikespolitik.

I sin verksamhet betonar Finland rättsstatens utveckling, främjandet av god förvaltningspraxis som ingår i FN:s mål för hållbar utveckling³⁴ samt att demokratin, de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen är starkt beroende av varandra.

Under de senaste åren har Finland använt utvecklings-samarbetsmedel i synnerhet för att stödja utvecklingen av nationella rättshjälpsystem och nationella människorättsinstitutioners verksamhet bland annat i Kirgizistan, Tadjikistan och Afghanistan och gjort rättsligt samarbete i Kina. Under innevarande landprogramperiod deltar Finland via EU-rådet i understödet av en omfattande reform av rättssektorn i Ukraina.

Sedan 2020 har statsbudgeten innehållit ett särskilt moment på tre miljoner euro för att utveckla det internationella stödet för demokratin och rättsstaten. Utrikesministeriet och Helsingfors universitet undertecknade ett samarbetsavtal i mars 2021 för att grunda Rättsstatscentrum.

33 Ett starkt och enhetligt EU – mot mer hållbarhet i Europeiska unionen. Läs redogörelsen på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162703>).

34 Mål 16. Att främja fredliga samhällen och garantera alla tillgång till rättsliga tjänster; att bygga upp effektiva institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

Faktaruta: Rättsstatscentrum

Rättsstatscentrum som verkar i samband med Helsingfors universitet strävar efter att erbjuda expertis, utbildning och annat stöd för att hjälpa länder i utveckling att skapa och stärka grunderna för rättsstaten, utveckla funktionsförmågan hos rättsstatens institutioner och stärka lagstiftningen. Rättsstatscentrums verksamhet finansieras med utvecklings-samarbetsmedel. Det sammanför Finlands rättsstatsexperter och hjälper dem att bygga nätverk.

Krishanteringsverksamheten samt stärkandet av övergångsperioders rättssystem och rättsstatsperspektiv har beskrivits också i statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse.

4.6 Försvaret av likabehandling och rättsstaten i hanteringen av coronapandemin

Utbrottet av coronapandemin har lett till en global prövning när det gäller tillgodoseendet av de medborgerliga och politiska rättigheterna samt det ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna i hela världen. Ett särskilt hot har riktats mot rätten till liv och rätten till tillräcklig hälsovård.

Finlands nationella och internationella verksamhet syftar till att de mänskliga rättigheterna tillgodoses utan diskriminering också under pandemin och i insatserna efter den. Även EU-kommissionen har meddelat att den följer upp de åtgärder som medlemsstaterna vidtagit under undantagsförhållandena.

Pandemin har drabbat olika befolkningsgrupper på olika sätt, såväl i Finland som i världen. Begränsningarna har bland annat försvagat den ekonomiska och arbetslivets jämställdhet, förflyttat ansvaret av vård till hushåll och ökat våld mot kvinnor samt försvårat offrens tillgång till tjänster. Restriktionerna har påverkat i synnerhet minoriteter och andra diskriminerade befolkningsgrupper och personer särskilt i länder i utveckling samt stater med låg krisberedskap.

Även i Finland har distansundervisningen försvagat många ungas förutsättningar att lära sig, vilket befaras öka ojämlikheten i fråga om utbildning. Begränsningen av personliga

kontakter har påverkat levnadsförhållanden, umgänge och tillgång till tjänster i synnerhet för människor på anstalter, äldre människor och personer med funktionsnedsättning.

Restriktionerna har också i Finland påverkat i stor utsträckning även näringsfriheten och inkomstmöjligheterna särskilt inom konst och kultur samt i service- och resebranscherna. Religionsutövningen påverkades också i viss mån. I många länder har coronapandemin negativa effekter på arbetsmarknaden. I hanteringen av krisen behövs samstämmiga åtgärder på nationella och internationell nivå för att stödja rätten till anständigt arbete för dem som har det sämst ställt.

Den världsomfattande pandemin har utgjort ett test för Finlands system för grundläggande rättigheter och rättsstatens funktionsförmåga. För att hantera coronapandemin och förhindra smittspridningen har det även i Finland krävts restriktiva åtgärder genom vilka man har kringskurit människors grundläggande rättigheter.³⁵ Med restriktionerna har man kunnat behärska pandemin och på så sätt skydda människornas rätt till hälsa och rätt till liv.

I undantagsförhållanden kan staten avvika från de internationella människorättsåtagandena eller begränsa dem inom de gränser som konventionerna tillåter.³⁶

De grundlagsfästa grundläggande rättigheterna i Finland kan begränsas bara om vissa allmänna krav uppfylls. Dessa handlar om att inskränkningarna bör bygga på lagar, de ska vara noga avgränsade och tillräckligt exakt definierade, de ska vara förenliga med kravet på proportionalitet, de bör vara nödvändiga för att nå ett acceptabelt syfte, inskränkningarna får inte gälla kärnan av en grundläggande fri- eller rättighet, inskränkningarna kräver ett adekvat rättsskydd och ska vara förenliga med Finlands internationella människorättsförpliktelser.³⁷ Till exempel proportionalitet förutsätter att begränsningarna ska vara nödvändiga för att ett acceptabelt mål ska uppnås och stå i rätt proportion till den eftersträfvade nyttan. Begränsningen är tillåten endast om målet inte kan nås med lindrigare åtgärder. Riksdagens grundlagsutskott bedömer nödvändigheten och proportionaliteten av de begränsningsåtgärder som använts för att bekämpa coronapandemin.

Kravet på proportionalitet har också en tidsdimension: restriktionen ska upphöra så fort den inte längre är nödvändig. Begränsningarna i de grundläggande rättigheterna får inte

35 På Människorättscentrets webbplats Människorättscentrets webbplats (<https://www.manniskorattscentret.fi/covid-19/>) finns samlad och uppdaterad information om beslut och informationskällor vad gäller coronapandemin.

36 Undantaget utgörs av rättigheter, från vilka man inte kan avvika under några som helst omständigheter. Hit hör till exempel rätten till liv och förbudet mot tortyr.

37 GrUB 25/1994 rd, s. 4–5.

heller strida mot Finlands internationella människorättsförpliktelser. De befogenheter i beredskapslagen som togs i bruk våren 2020 användes bara för sådana begränsningar som tillåts i de internationella människorättskonventionerna.

Vissa auktoritära styren har använt coronapandemin som svepskäl för att kriminalisera eller förhindra den politiska oppositionen, självständiga medier som rapporterat om sjukdomsläget eller det civila samhällets verksamhet. Finland fördömer människorättskränkningar som begåtts med pandemin som förevändning. De självständiga mediernas och civilsamhällets verksamhetsförutsättningar ska tryggas också under pandemin och i åtgärder efter den.

4.7 Civilsamhällets betydelse – stöd för människorättsförvararnas arbete

Att stödja människorättsförvarares³⁸ arbete utgör en väsentlig del av Finlands människorättsbaserade utrikes- och säkerhetspolitik. Finland följer och förutsätter att också andra stater följer de internationella människorättsbestämmelserna och skyddar och stöder människorättsförvarares verksamhet. FN:s deklaration om människorättsförvarare (1998) uppmanar staterna att skapa förutsättningar för människorättsarbete.

Det civila samhällets roll i att övervaka och främja efterlevanden av de grundläggande och mänskliga rättigheterna har vuxit. Människorättsförvararnas insatser har en positiv inverkan på utvecklingen av rättigheterna både lokalt, nationellt och globalt. För Finland är människorättsförvarare, som arbetar för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna, viktiga partners som har värdefull kunskap om grund- och människorättsituationen och om att påverka den.

Med människorättsförvarare avses en person, en grupp eller organisation som strävar efter att främja eller skydda mänskliga rättigheter utan våld. Människorättsförvarare kan vara till exempel medlemmar i människorättsorganisationer, fackförenings- eller miljöaktiva, jurister, journalister, lärare eller enskilda individer. Finland dömer våld mot människorättsförvarare och stöder deras verksamhetsmöjligheter.

38 FN:s generalförsamling har antagit en resolution om skydd av människorättsförvararnas arbete, som finns på [webbplatsen för FN:s kommissionär för mänskliga rättigheter](https://www.ohchr.org/EN/Issues/CivicSpace/Pages/DeclarationHumanRightsDefenders.aspx) (<https://www.ohchr.org/EN/Issues/CivicSpace/Pages/DeclarationHumanRightsDefenders.aspx>).

Att begränsa människorättsförsvararnas arbete är inte ett nytt fenomen, men på senare tid har arbetet blivit ännu farligare än förut. Inte bara auktoritära styren utan också andra inflytelserika aktörer såsom företag och väpnade grupper, som inte bryr sig om människorättsnormer, strävar efter att hindra människorättsförsvararnas verksamhet.

I särskild riskzon befinner sig aktörer som synligt bevakar att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses, avslöjar politiska och ekonomiska missförhållanden och kritiserar makthavarna. Människorättsförsvarare och framför allt kvinnliga människorättsförsvarare utsätts alltmer för hot, stigmatisering och direkt våld. Det snabba maktskiftet i Afghanistan försatte också tusentals människorättsförsvarare i allvarlig och fort eskalerande fara, av vilka en del bad om hjälp för att ta sig ut ur landet. Det är skäl för det internationella samfundet att också i fortsättningen ha beredskap för situationer där människorättsförsvarare utsätts för plötsligt, allvarligt och omfattande hot.

I utrikespolitiken fokuserar Finland på att stödja verksamhetsförutsättningarna för människorättsförsvarare som är aktiva utanför EU. Människorättsförsvararnas verksamhet ska skyddas och stödjas också inom EU och i Finland. Finland fördömer även de trakasserier och våldshandlingar som riktats mot människorättsorganisationer och journalister i deras arbete i EU-länder. I Finland har människorätts- och andra civilsamhällesorganisationer som arbetar för de grundläggande och mänskliga rättigheter en särskild betydelse när det gäller att försvara rättigheterna för de allra mest utsatta befolkningsgrupperna och individerna.

EU har en central ställning globalt i att skydda människorättsförsvararnas arbete. EU har antagit riktlinjer på det här området³⁹ och Finland ger sitt stöd för att de genomförs och följs upp konsekvent.

Finland påverkar för att EU och de representationer som fungerar som en del av dess utrikestjänst ska reagera på kränkningar mot människorättsförsvarare genom att agera och kommunicera gemensamt på EU-nivå. Vid behov tar Finland ställning mot kränkningarna tillsammans med andra stater eller på egen hand.

Att stödja och skydda människorättsförsvararna var en av betoningarna under Finlands ordförandeperiod i EU (2019). Finland lyfte fram människorättsförsvararnas situation på agendan bland annat vid EU-utrikesministrarnas inofficiella möte i Helsingfors, en praxis som Finland uppmuntrar andra medlemsstater att fortsätta med.

39 Riktlinjerna för mänskliga rättigheter finns på Europeiska unionens webbplats (https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf).

År 2014 gav utrikesministeriet ut Finlands utrikesförvaltnings offentliga anvisningar för det praktiska genomförandet av EU:s riktlinjer om människorättsförvarare.⁴⁰ Tack vare anvisningarna ökade i synnerhet utrikesrepresentationerna betydligt sina kontakter med och stöd till lokala människorättsförvarare. Utrikesministeriet strävar efter att uppdatera anvisningarna som rör hela utrikesförvaltningen före utgången av 2021 och i dem beakta rekommendationerna i den oberoende rapport som gjordes år 2017⁴¹ om Finlands arbete för att stödja människorättsförvarare.

Finland betonar speciellt arbete som stöder kvinnors och flickors rättigheter och de mest sårbara befolkningsgruppernas rättigheter⁴² samt de människorättsförvarare som tillhör de här grupperna. I stödet för människorättsförvararnas arbete beaktar Finland de teman som ökar i betydelse för vår människorättspolitik, det vill säga den digitala miljön möjligheter och utmaningar, miljöförvararnas och klimatarbetets växande betydelse samt företagens människorättsansvar.

Finland arbetar också i fortsättningen för att som ett led i sitt utvecklingssamarbete stödja verksamhetsförutsättningarna för människorättsförvarare och civilsamhället och organisationer som bedriver människorättsarbete och stöder människorättsförvarare. Det är viktigt att också finländska människorätts- och civilsamhällesorganisationer även i fortsättningen kan stödja internationellt människorättsförvararnas verksamhet.

Finland stöder EU-rådets⁴³ och OSSE:s verksamhet och mekanismer för att skydda människorättsförvararnas arbete. Många av Europeiska människorättsdomstolens domar vars genomförande övervakas handlar dessutom om människorättsförvarare.

Städerna har tagit en starkare roll i att skydda människorättsförvarare. Många stater som är jämförbara med Finland har tagit i bruk det så kallade fristadssystemet, som erbjuder

40 Läs anvisningarna på finska på utrikesministeriets webbplats (https://um.fi/julkaisut/-/asset_publisher/TVOLgBmLyZvu/content/suomen-ulkoasiainhallinnon-julkiset-ohjeet-euroopan-unionin-ihmisoikeuspuolustajia-koskevien-suuntaviivojen-kaytannon-toteuttamisessa).

41 Susan Villa: Ihmisoikeuspuolustajat yhä ahtaammalla – miten Suomen tukea ihmisoikeuspuolustajille pitäisi kehittää? Läs utredningen på finska på utrikesministeriets webbplats (https://um.fi/documents/35732/0/UM_Ihmisoikeuspuolustajat_FI%20%281%29.pdf/92c5bd3e-9b15-c571-adc2-2aad239d2daa?t=1529498114547).

42 I det här sammanhanget är det viktigt att identifiera rättigheterna och behoven hos befolkningsgrupper och individer som utsätts för multipel och intersektionell diskriminering.

43 Till exempel det arbete som utförs av Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter och mekanismen som inrättats av EU-rådets sekreterare via vilken människorättsförvarare kan meddela vad de utsätts för direkt till generalsekreterarens kontor.

tillfälligt beskydd för människorättsförsvarare vars liv är hotade i hemlandet. Motsvarande stödsystem har skapats eller är under utveckling i enskilda kommuner även i Finland. Statsrådet har för avsikt att undersöka möjligheterna att utvidga förfarandet i Finland.

4.8 Betydelsen av företagens människorättsansvar

Internationellt verksamma företag och annan företagsverksamhet har fått en allt större betydelse i tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Multinationella företag verkar i flera staters jurisdiktion med olika ägar- och avtalsarrangemang. Företagsverksamheten har en särskild betydelse i fråga om att tillgodose de grundläggande rättigheterna i arbetslivet, flera ESK-rättigheter samt rättigheterna som rör användningen av naturresurser.

Inte bara stater utan också privata företag kan direkt eller indirekt begränsa civilsamhällets verksamhet. Företagsverksamheten utvecklas dock bäst i en omvärld som är förutsägbart, demokratiskt styrd och öppen och där det finns en stark civilsektor som förnyat samhället.

Finland främjar ansvarstagande affärsverksamhet och statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna i all företagsverksamhet samt företagets skyldighet att respektera de mänskliga rättigheterna såväl nationellt som internationellt.

I takt med att företagsverksamheten blir internationell måste man också utveckla både människorättsbestämmelserna samt förfaringsätt och reglering för företagsverksamhet som respekterar de mänskliga rättigheterna. Utöver de gällande internationella människorättskonventionerna, som binder staterna, behövs gemensamma principer och anvisningar som styr verksamheten i vidare utsträckning. Finland har åtagit sig att följa och aktivt främja FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter (2011)⁴⁴ och genomförandet av OECD:s riktlinjer för multinationella företag.⁴⁵ År 2014 antog

44 Läs mer om FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter på webbplatsen för kansliet för Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter (https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf).

45 OECD:s riktlinjer för multinationella företag finns på OECD:s webbplats (<https://tem.fi/documents/1410877/2870803/OECDguidelinesSVENSKA.pdf/3bf90086-7d86-4ca6-9fb8-a920ea7ed762/OECDguidelinesSVENSKA.pdf.pdf/OECDguidelinesSVENSKA.pdf?t=1465553591000>).

Finlands regering som fjärde land i världen en nationell genomförandeplan för FN:s principer.⁴⁶

I FN har det förhandlats sedan år 2015 i en arbetsgrupp bland regeringar om en juridiskt bindande handling gällande de mänskliga rättigheterna i multinationella företags och andra företags verksamhet.⁴⁷

Under sin EU-ordförandeperiod, i december 2019, ordnade Finland en konferens om företag och mänskliga rättigheter i december 2019. Dess syfte var att med hjälp av ett gemensamt genomförandeprogram⁴⁸ stärka EU:s agerande inom området. I EU-rådets slutsatser i december 2020 antecknades målet att senast 2021 lansera en EU-handlingsplan om hållbara leveranskedjor samt om att främja människorätts-, sociala och miljömässiga due diligence –standarder och bindande förpliktelser.⁴⁹

Finland fortsätter att vara aktivt i både EU och vidare utsträckning i fråga om företagens människorättsansvar. Finland ägnar särskild uppmärksamhet åt att företagen ska iakttä så kallad tillbörlig aktsamhet.⁵⁰ Våren 2021 antog Europaparlamentet en resolution med rekommendationer till kommissionen om företagens tillbörliga aktsamhet och ansvarsskyldighet.⁵¹ Kommissionen siktar på att avlåta ett lagförslag om företagens hållbara

46 Planen för genomförandet finns på arbets- och näringsministeriets webbplats (<https://tem.fi/documents/1410877/3438838/Nationellt+genomf%C3%B6rande+av+FNs+v%C3%A4gledande+principer+f%C3%B6r+f%C3%B6retag+21102014.pdf>).

47 Mer information finns på FN:s webbplats (<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/wgtranscorp/pages/igwgontnc.aspx>).

48 Konferensens slutdokument: Agenda for Action on Business and Human Rights. Dokumentet finns på utrikesministeriets webbplats (<https://um.fi/documents/35732/0/Agenda+for+Action+on+Business+and+Human+Rights+02122019.pdf/54eb2f6f-04a5-3060-7377-e6fcd4847121?t=1575292990419>).

49 Läs mer på Europarådets webbplats (<https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2020/12/01/human-rights-and-decent-work-in-global-supply-chains-the-council-approves-conclusions/>).

50 Enligt FN:s vägledande principer bör processen för tillbörlig aktsamhet när de gäller de mänskliga rättigheterna ”innefatta att bedöma faktiskt och potentiell påverkan på de mänskliga rättigheterna, att införliva och ageras utifrån dessa iakttagelser, att följa upp vidtagna åtgärder och kommunicera vilka åtgärder som vidtas.” Läs mer om ämnet på finska på arbets- och näringsministeriets webbplats. (https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf/ba12d115-4b4d-47e8-a94c-af07956a032a/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf) (princip 17, s.12).

51 Resolutionen finns att läsa på Europaparlamentets webbplats (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0073_SV.html).

förvaltning och tillbörliga aktsamhet före utgången av 2021. Finlands stöder kommissionens initiativ till en reglering på EU-nivå av företagens ansvar baserad på tillbörlig aktsamhet, där man beaktar företag av olika storlek och internationella värdekedjor.

Statsrådet undersökte 2020 i enlighet med regeringsprogrammet om det vore möjligt att införa nationell lagstiftning om tillbörlig aktsamhet.⁵² Statsrådet lät också göra en utredning⁵³ om hur finländska företag förverkligar sitt människorättsansvar i förhållande till de förväntningar som ställs på dem i FN:s vägledande principer. I enlighet med regeringsprogrammet görs en utredning, vars syfte är att stifta en lag om företagsansvar. Tjänstemannaberedningen gällande detta pågår som bäst i arbets- och näringsministeriet. I början av 2022 offentliggörs en bedömningspromemoria om ärendet, varefter statsrådet tar ställning till fortsatta åtgärder.

Finland ger sitt stöd för bestämmelserna om hållbar utveckling i EU:s frihandelsavtal och för att effekterna av EU:s allmänna tullpreferenssystem (GSP) ska förstärkas med beaktande av mänskliga rättigheter, reglering av arbetslivet, miljöstandarder och ansvarsfull företagsverksamhet.

52 Mer om ämnet finns på arbets- och näringsministeriets webbplats. (<https://tem.fi/sv/-/en-juridisk-utredning-konkretiserar-vad-en-lag-om-foretagsansvar-kunde-vara-i-finland>).

53 Utredning om människorättstillståndet i finländska företag (SIHTI) (2021). Utredningen finns på finska på statsrådets webbplats (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162648/VNTEAS_2020_57.pdf).

5 Fokus på att stärka likabehandling, jämställdhet och rättigheter till delaktighet

Betoningen i Finlands politik med avseende på grundläggande och mänskliga rättigheterna ligger på likabehandlingens och jämställdhetens betydelse som en del av rättigheterna. I Finlands internationella människorättspolitik betonas jämställdheten och de mesta sårbara befolkningsgruppernas rättigheter. Statsrådet verkar för att minska ojämlikheten på nationell, EU- och internationell nivå. Vi stöder civilsamhällets verksamhetsmöjligheter och i synnerhet kvinnors deltaganderättigheter samt likvärdiga deltaganderättigheter för befolkningsgrupper som allmänt utsätts för diskriminering.

Jämställdhet och likabehandling behandlas genomgående i statsrådets riktlinjer och mer ingående också i flera andra av redogörelser och program av statsrådet.⁵⁴ Regeringens jämställdhetsprogram 2020–2023⁵⁵ och statsrådets redogörelse om jämställdhetspolitiken under beredning innehåller riktlinjer för jämställdhetsmålen och statsrådets åtgärder för att främja jämställdheten. Det nationella demokratiprogrammet 2025⁵⁶ omfattar de talrika insatser för att främja civilsamhället och delaktigheten som ingår i statsminister Marins regeringsprogram.

Den här delen av redogörelsen fokuserar på internationell verksamhet och främjandet av deltaganderättigheter.

54 Hit hör till exempel den tredje nationella handlingsplanen för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023, nationella barnstrategin, nationella åldersprogrammet och kvalitetsrekommendationen för att trygga ett bra åldrande och förbättra servicen samt handlingsprogrammet mot rasism och för goda relationer (2021).

55 Finland – ledande på jämställdhet: Regeringens jämställdhetsprogram 2020–2023. Läs programmet på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162668>).

56 Mer om det nationella demokratiprogrammet på justitieministeriets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/demokratiaohjelma-2025>).

5.1 Avveckling av diskriminerande strukturer

Förbudet mot diskriminering är en central bestämmelse i de människorättskonventioner som antagits inom FN och EU-rådet samt i EU:s fördrag och lagstiftning. Finland lägger vikt vid att konventionsbestämmelserna genomförs och arbetar aktivt för att avskaffa diskriminering. Till exempel i Europarådet stöder Finland den nya styrkommittén för antidiskriminering, mångfald och integration i dess verksamhet för rättigheterna för sexuella minoriteter och könsminoriteter, för romernas rättigheter och mot hatretorik.

Finlands grundlag garanterar människors likvärdighet inför lagen och förbjuder diskriminering. Diskrimineringslagen omfattar heltäckande förbud mot diskriminering⁵⁷ på olika grunder och förutsätter aktiva åtgärder för att främja likabehandling. Jämställdhetslagen förbjuder diskriminering på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck och ålägger arbetsgivare att målinriktat och planmässigt främja jämställdheten samt förbättra kvinnornas ställning särskilt i arbetslivet.

Diskrimineringslagen och jämställdhetslagen har en central roll i förebyggandet av strukturell diskriminering och åtgärder mot den.⁵⁸ Det är också viktigt att öka myndigheters och tjänsteinnehavares kännedom om kraven på likabehandling och ickediskriminering. Till exempel lagberedarna ska garanteras tillräckliga förutsättningar att bedöma likabehandlingskonsekvenserna av propositionerna som är under beredning. Statsrådets arbete styrs också av EU-lagstiftningen och strukturerna som skapats omkring den.

Enligt Europeiska unionens enkät om diskriminering och minoriteter (EU-MIDIS II) från 2017 hör Finlands till de stater i Europa, vars etniska minoriteter upplever mest diskriminering. Även den undersökning som EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) publicerade 2018 visar att erfarenheterna av rasism är vanligare i Finland än i de andra 12 deltagande staterna som deltog. Finland fick många rekommendationer för att bekämpa rasism, diskriminering och hatretorik i den universella periodiska granskning som företogs i samband med FN:s råd för mänskliga rättigheter.

57 Diskrimineringslagens förbud mot diskriminering omfattar diskriminering på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person.

58 I ett projekt som justitieministeriet lät inleda 2019 utvärderades hur den reviderade diskrimineringslagen (2015) inverkat på de diskriminerades rättsskydd, förebyggandet av diskriminering och främjandet av likabehandling. Jämställdhetslagen förpliktar läroanstalter och arbetsplatser med minst 30 anställda att målinriktat och planmässigt främja jämställdheten och utarbeta en jämställdhetsplan.

Handlingsprogrammet mot rasism och för goda relationer antogs i oktober 2021 som ett principbeslut av regeringen. Programmet innehåller åtta centrala mål och 52 åtgärder att förverkligas på de olika förvaltningsområdena under åren 2021-2023. Genom åtgärderna strävas bland annat efter att avveckla diskriminerande strukturer, att främja mångfalden inom det finska arbetslivet, att stärka myndigheternas likabehandlingskunnande, att öka medvetenheten om rasismens olika former, att utveckla forskning som rör rasisms samt att ingripa i hatretorik genom systematisk handling. Dessutom ämnar åtgärderna skapa förutsättningar för goda relationers politik både lokalt och nationellt.

Utgångspunkterna för Finlands internationella arbete mot rasism, främlingshat och intolerans är därtill människorättskonventionerna som antagits inom FN och Europarådet. Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI), utvärderar människorättsituationen i varje medlemsland i EU-rådet särskilt med avseende på rasism och intolerans. År 2019 utvärderade ECRI Finland och gav rekommendationer⁵⁹.

Statsrådet betonar ett samverkande och genomgående⁶⁰ förhållningssätt i sitt arbete, vilket utöver kön också beaktar människors ekonomiska och sociala ställning, ålder, härkomst, funktionsnedsättning, sexuella läggning och könsidentitet samt tillhörighet i en språklig, kulturell eller religiös minoritet.

För att främja likabehandling och jämställdhet behöver man systematisk konsekvensbedömning med avseende på de grundläggande och mänskliga rättigheterna: till exempel specificerad information om olika befolkningsgrupper och en bedömning av hur åtgärderna för att minska ojämlikheten riktas rätt och effektivt. Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna går närmare in på olika metoder för mätning och uppföljning i fråga om att främja likabehandling.⁶¹ Som bäst pågår också ett utvecklingsarbete för att förbättra tillgången till etniskt specificerad information och en

59 Läs mer om ämnet på utrikesministeriets webbplats (https://um.fi/aktuellt/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/euroopan-rasimin-ja-suvaitsemattomuuden-vastaiselta-komissiolta-suosituksia-suomelle).

60 I internationell diskussion talas det om samverkande och genomgående skillnader med termen intersektionalitet. Begreppet intersektionalitet beskriver hur människans ställning i samhället inte bara påverkas av kön utan också av många andra skillnader, till exempel social ställning, ålder, härkomst och sexuell läggning. Man kan tala om intersektionalitet som samverkande eller genomgående skillnader. Ur ett ojämlikhetsperspektiv kan den också kallas intersektionell ojämlikhet.

61 Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023: Hur tillsynen över tillgodoseendet av de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bör utvecklas. [Planen finns att läsa på statsrådets webbplats \(https://julka-isut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163281\)](https://julka-isut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163281).

satsning för att omsätta de människorättsprinciper vid datainsamling⁶² som FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter gett ut. Finland är också aktivt i det utvecklingsarbete gällande datainsamling som görs på EU-nivå.

5.2 Att stärka delaktigheten och likvärdiga deltaganderättigheter

Statsrådet främjar en stärkt delaktighet inom alla politikområden. Finland arbetar för civilsamhällets meningsfulla deltagande⁶³ i internationella organisationer och förhandlingsprocesser.

Respekten för och tillgodoseendet av rätten att sammankomma, grunda föreningar, rätten till yttrande- och uttrycksfrihet samt lika rätten att söka offentliga tjänster är centrala grundläggande och mänskliga rättigheter som vi aktivt främjar. Alla i Finland har grundlagsenlig rätt att delta i och påverka utvecklingen av samhället och sin levnadsmiljö och det är det allmännas uppgift att främja individens möjligheter till samhällelig verksamhet och påverka beslutsfattande som rör individen själv. I lagstiftningsverksamheten betonar statsrådet transparens, deltaganderättigheter och rätten att få beslut reviderade.

Då den tekniska utvecklingen är snabb är det allt viktigare att säkerställa att de likvärdiga rättigheterna till deltagande efterlevs också i digitala datanät och tjänster. Finland lägger särskild vikt vid att trygga kvinnornas och de mest sårbara befolkningsgruppernas, inkluderat äldre personers möjligheter till deltagande. Barnens deltagande i det samhälleliga beslutsfattandet stärks genom att verkställa den nationella barnstrategin⁶⁴.

Det är nödvändigt att fästa allt mer uppmärksamhet vid äldre personers grundläggande och mänskliga rättigheter. Det är särskilt viktigt att se efter de likvärdiga rättigheterna, behandlingen, delaktigheten samt tillgång till tjänster och information för de äldre

62 Läs mer om människorättsprinciperna för informationsinsamling på webbplatsen för kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (<https://www.ohchr.org/Documents/Issues/HRIIndicators/GuidanceNoteonApproachtoData.pdf>).

63 Meningsfullt deltagande definieras här som rätten att medverka till beslutsfattandet, vilket inbegriper beredningen av beslut, planeringen av funktioner samt konsekvensbedömningen av dem. Deltagarna ska ha möjlighet att bedöma vilka effekter deras medverkan har haft i beslutsprocessen. I det internationella beslutsfattandet förespråkar Finland starka formuleringar såsom: fullständigt, meningsfullt och effektivt deltagande (full, effective and meaningful participation).

64 Den nationella barnstrategin finns på social- och hälsovårdsministeriets webbplats (<https://stm.fi/sv/barnstrategi>).

personer som är i svagare situation på grund av sin ekonomiska och sociala ställning eller sitt hälsotillstånd. Det nationella åldersprogrammet⁶⁵ uppmuntrar till att trygga ett så handlingskraftigt åldrande som möjligt och utveckling av tjänster genom kvalitetsrekommendation.

De internationella och regionala människorättskonventionerna skyddar i tillämplig grad även äldre personers rättigheter. I en del av dessa konventioner, som i den förnyade Europeiska sociala stadgan, finns det också särskilda bestämmelser som handlar om äldre personer. FN:s generalförsamling godkände år 1991 principer gällande äldre personer, som behandlar självständigt liv, delaktighet, vård, självförverkligande och människovärde. Europeiska unionen deltar konstruktivt i den diskussion som förs på FN:s människorättsforum om äldre personers rättigheter.

Riksdagens justitieombudsman har som uppgift att övervaka och främja laglighet och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i myndighetsverksamhet också när det gäller äldre personer. Även riksdagens justitieombudsmans specialuppgifter som grundar sig i internationella konventioner har beröringspunkter med övervakandet av tillgodoseendet av äldre personers rättigheter. Justitieombudsmannen fungerar som det nationella övervakningsorganet som avses i det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr.

I Finland grundades år 2021 äldreombudsmannens funktion. Som en självständig och oberoende myndighet främjar ombudsmannen tillgodoseendet av äldre personers rättigheter.

Den oberoende experten på äldres rättigheter vid FN:s råd för mänskliga rättigheter besökte Finland på hösten 2021. Experten rapporterar till FN:s råd för mänskliga rättigheter och ger på hösten 2022 till Finland rekommendationer om lagstiftning och tillgodoseende av äldre personers rättigheter.

Det finns forskning⁶⁶ som visar att de ekonomiska och sociala skillnadernas effekt på skillnaderna i röstränsaktivitet har vuxit också i Finland. Statsrådet strävar efter att på både nationell och internationell nivå och inom EU stärka delaktigheten och de likvärdiga rättigheterna att delta för personer och befolkningsgrupper som är i svagare ekonomisk och social ställning.

65 Det nationella åldersprogrammet finns på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162464>).

66 Det politiska deltagandets mångfald: Riksdagsvalundersökning 2015. Läs om undersökningen på finska på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75240>).

Rätten till kultur och bildning är en grundläggande och mänsklig rättighet. I Finland stöder det allmänna också i fortsättningen tillgodoseendet av de här rättigheterna bland annat genom att tillhandahålla regionalt täckande, hinderfria och tillgängliga utbildnings-, biblioteks- och kulturtjänster med mångsidigt innehåll och genom att stödja möjligheterna för konst, skapande verksamhet och bevarande av kulturarvet.

De språkliga rättigheterna tryggas i Finlands grundlag. Finland är också part i många fördrag som gäller de språkliga rättigheterna⁶⁷ och främjar verkställigheten av dem.

Det finns trots allt fortfarande utmaningar i det praktiska förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Statsrådet beaktar i sin verksamhet de rekommendationer som internationella konventioners tillsynsorgan har avlåtit, bland annat vad gäller en ökad kännedom om och tolerans för olika språkgrupper, tillgång till social- och hälsovård på svenska och samiska, stöd till undervisning i de samiska språken samt främjande av undervisningen i romani och karelska. Även teckenspråkiga är en språk- och kulturgrupp vars möjligheter att delta ska tryggas.

I regeringsprogrammet finns skrivningar, som tar sikte på att främja tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna, språkens livskraft och ett mer tolerant språkklimat. Regeringsprogrammets viktigaste språkpolitiska skrivningar rör den reviderade nationalspråksstrategin, en förbättring av språkklimatet och regeringens språkpolitiska program.

Finlands grundlag garanterar rätten till religions- och samvetsfrihet. Statsrådet tryggar att rätten förverkligas och främjar medborgarnas möjligheter att bekänna och utöva religioner. En betydande del av de polisanmälda hatbrotten⁶⁸ hänger ihop med religion eller övertygelse. Myndigheternas verksamhet för att bekämpa hatbrottsligheten har gjorts effektivare under de senaste åren.

Minoriteter med en viss religion eller övertygelse, inbegripet de icke-religiösa, diskrimineras på olika håll av världen. Varje människa har tanke-, samvets- och religionsfrihet. Finland verkar konsekvent mot kränkningar av religions- och övertygelsefriheten. Även i det här sammanhanget fäster vi särskild vikt vid situationen för kvinnor och flickor och personer som hör till flera olika minoriteter samtidigt. Finland har på det internationella planet främjat dialogen mellan religiösa aktörer som en del av konfliktförebyggande och

67 Mer information om fördrag som gäller de språkliga rättigheterna finns på justitieministeriets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/sv/internationella-forpliktelser1>).

68 Läs mer på webbplatsen [likabehandling.fi](https://yhdenvertaisuus.fi/sv/hatbrott-och-hets-mot-folkgrupp) (<https://yhdenvertaisuus.fi/sv/hatbrott-och-hets-mot-folkgrupp>).

fredsbygge. Statsrådet samarbetar med kyrkliga aktörer, andra religiösa samfund samt deras inbördes samarbetsnätverk i utvecklingssamarbetet och i utrikespolitiken.

Finland har i egenskap av medlem i organisationen Holocaust Remembrance (IHRA) godkänt dess definition på antisemitism, varefter den har använts till exempel i polisutbildningen. I IHRA:s verksamhet för Finland fram särskilt frågor som rör utvecklingen av högklassig skolundervisning om förintelsen och minnet av folkmordet på romer.

Statsrådet vill bredda människors påverkningsmöjligheter och uppmuntrar dem att delta i beslutsberedningen och beslutsfattandet i enlighet med riktlinjerna i strategin för offentlig förvaltning⁶⁹. Strategin för öppen förvaltning⁷⁰, som godkändes i december 2020, betonar arbetet på det nationella planet, men också Finlands aktiva roll att främja öppenhet och delaktighet också internationellt. Statsrådets demokratiprogram syftar till att främja öppenheten i förvaltningen, delaktigheten och en ny typ av växelverkan mellan förvaltningen och civilsamhället. Växelverkan mellan det civila samhället och myndigheterna främjas också av den av statsrådet tillsatta delegationen för medborgarsamhällspolitik⁷¹, som framhåller betydelsen av öppen och inkluderande beredning. Delegationen verkar i anslutning till justitieministeriet.

Civilsamhället och civilsamhällesorganisationernas representanter ska garanteras meningsfulla möjligheter att påverka och delta i beslutsfattandet. Statsrådet främjar möjligheterna för civilsamhällets representanter att bli hörda och kunna delta nationellt, i EU-verksamhet och i mellanstatliga organisationer. Ett exempel är beslutet om civilsamhällesorganisationernas delaktighet i Europarådets arbete, som fattades vid utrikesministermötet i Helsingfors våren 2019 under Finlands ordförandeperiod i Europarådets ministerkommitté.

Statsrådet utnyttjar finländska och internationella civilsamhällesorganisationers expertis i beredningen av statsrådets politiska riktlinjer och i främjandet av grundläggande och mänskliga rättigheter nationellt, inom EU och internationellt.

69 Läs mer om strategin för offentlig förvaltning på finansministeriets webbplats (https://vm.fi/julkisen-hallinnon-strategia?p_p_id=com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_QUNgklUVIxCV&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_QUNgklUVIxCV_languageld=sv_SE).

70 Läs strategin för öppen förvaltning på webbplatsen öppen förvaltning (https://avoinhallinto.fi/assets/files/2021/03/FM_Oppen_forvaltning_Strategi2030.pdf).

71 Läs om KANE:s verksamhet på justitieministeriets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/sv/delegation-for-medborgarsamhallspolitik>).

5.3 Främjandet av jämställdhet

Finland främjar jämställdhet⁷² samt kvinnors och flickors rättigheter på både nationell, nordisk och internationell nivå samt i EU. För att främja jämställdheten måste man ingripa i könade handlings- och maktstrukturer och i skadliga sociala normer, attityder och generaliseringar. Det samverkande och genomgående perspektivet ingår allt starkare i jämställdhetsarbetet, till exempel ska rättigheterna, behoven och verksamheten gällande kvinnor och flickor med funktionsnedsättning beaktas i tillräcklig utsträckning i jämställdhetsarbetet. Det är nödvändigt att alla kön medverkar i jämställdhetsarbetet.

Att stärka kvinnornas och flickornas ställning är ett av de prioriterade områdena i Finlands människorättsbaserade utrikes- och säkerhetspolitik och utvecklingspolitik. Finland lägger vikt i synnerhet vid kvinnors politiska och ekonomiska deltagande, bekämpande av våld mot kvinnor och flickor samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.⁷³

I många internationella människorättskonventioner ingår förbudet mot diskriminering på grund av kön. Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor⁷⁴ syftar till att främja att de mänskliga rättigheterna ska förverkligas på jämlik grund för kvinnor. Jämställdheten mellan kvinnor och män garanteras i Finlands grundlag, jämställdhetslagen och EU:s fördrag. Finlands jämställdhetslag förbjuder dessutom diskriminering på grund av könsidentitet och könsuttryck.

Jämställdheten i Finland är på hög nivå i internationell jämförelse och jämfört med EU:s medlemsländer.⁷⁵ Det finns dock utmaningar på området också i Finland, vilka statsrådet målmedvetet försöker tackla. Statsrådets redogörelse om jämställdhetspolitiken går närmare in på de här målen och insatserna.

Stort internationellt stöd för jämställdhet och allas lika rättigheter

Under de senaste åren har de internationella skiljelinjerna djupnat speciellt i frågor som rör kvinnors och flickors samt sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter. Anti-gender-rörelsen som motsätter sig främjandet av de här rättigheterna är alltmer organiserad, aktiv och rikligare finansierad. Det handlar inte bara om en motreaktion utan

72 Finland förespråkar aktivt i EU och internationellt bruket av begreppet gender equality, det vill säga jämställdhet mellan alla kön.

73 Finland använder termen i en betydelse som omfattar bland annat sexualfostran, prevention, mödrahälsa och vid behov möjlighet till säker abort.

74 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW).

75 I Världsekonometiskt forums Global Gender Gap Index och i Europeiska jämställdhetsinstitutets Gender Equality Index ligger Finland på fjärde plats.

om en strävan att ändra konventionssystemet som ligger som grund för jämställdhet och likabehandling. Fenomenet kan ses också inom EU-området.

Faktaruta: Anti-gender-rörelsen:

Anti-gender –rörelsen motsätter främjandet av kvinnors och sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter samt jämställdhet. Aktörerna inom rörelsen godkänner inte könsens mångfald eller den sociala konstruktionen av kön (gender). Därtill strävar de efter att aktivt försvaga sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt informationsbaserad sexualfostran. De accepterar endast en familjemodell som baserar sig på heterosexuellt äktenskap. Rörelsen består av både statliga och ickestatliga aktörer.

Finland arbetar för att uppbåda ett så starkt internationellt stöd som möjligt för tillgodoseendet av jämställdhet, kvinnors, flickors, sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Vi lägger särskild vikt vid att EU bildar gemensamma ståndpunkter på området för att kunna främja de här rättigheterna starkt och konsekvent i all sin verksamhet.

Även EU:s medlemsländer har grundläggande skillnader i synsätt vad gäller jämställdhetsfrågor och försvaret av kvinnor, flickors, sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter. Det här ökar behovet att intensifiera jämställdhetssamarbetet mellan de nordiska länderna och andra länder som konsekvent försvarar kvinnors rättigheter och främjar jämställdhet.

Finland deltar aktivt i det Nordiska ministerrådets arbete och fortsätter främjandet av jämställdhet och minoriteters rättigheter i det nordiska samarbetet. Sedan år 2020 har LHBTIQ-frågorna varit en del av det nordiska samarbetet. De nordiska länderna bör även i fortsättningen vara föregångare på jämställdhetsfrågor. Med samarbetet främjas också ländernas internationella jämställdhetsmål såsom i FN:s kvinnokommission (CSW). Människorättsfrågor, såsom kvinnors, flickors och minoriteters rättigheter, behandlas aktivt också i NB8-samarbetet mellan de nordiska och baltiska länderna.

Finland fortsätter att arbeta aktivt i internationella organisationer och organ för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter och betonar att verksamhetsförutsättningarna ska

tryggas för organisationer som bedriver det här arbetet internationellt och på nationell nivå.

Faktaruta: Verksamhet som främjar sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter som finansieras av Finland

År 2020 genomförde Finland en betydande höjning av sitt allmänna understöd till FN:s befolkningsfond (UNFPA), från 20 till 33 miljoner euro. Även internationella civilsamhällsorganisationer som bedriver SRHR-arbete har fått understöd, bland dem International Planned Parenthood Federation och IPAS samt SRHR-arbetet till exempel i Somalia och Myanmar.

Finland fortsätter att arbeta aktivt för jämställdhet och att stödja FN:s verksamhet på området. Finland var styrelseordförande i FN:s jämställdhetsorganisation UN Women 2020 och understödde organisationen med 19 miljoner i allmänt verksamhetsbidrag. Under coronapandemin har UN Women arbetat för att förebygga våld mot kvinnor och säkerställa att jämställdhetsperspektivet tas i beaktande i beslut som rör krisen. Via organisationen når man ut också till kvinnor som är i en ytterst sårbar och svår ställning, såsom hembiträden som arbetar i familjer, flyktingar och kvinnor med funktionsnedsättning. Finland deltar också aktivt i processen Generation Equality som främjar kvinnors och flickors rättigheter.

Statsrådet grundade år 2017 ett internationellt jämställdhetspris (International Gender Equality Prize) för att främja jämställdhet i olika delar av världen och stödja den internationella jämställdiskussionen.

Bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet

Våldet mot kvinnor⁷⁶ är en allvarlig människorättskränkning av global omfattning och ett stort hinder bland annat för tillgodoseendet av kvinnors deltaganderättigheter. De internationella konventionstillsynsorganen har fäst särskild uppmärksamhet mot kvinnovåldets omfattning också i Finland. Även våld mot pojkar och män ska förebyggas effektivt.

Finland arbetar för att bekämpa kvinno- och familjevåld nationellt, internationellt och på EU-nivå. Finland förverkligar åtagandena i Istanbulkonventionen nationellt och verkar aktivt för att bekämpa våld mot kvinnor och inom familjer. Finland främjar också aktivt att så många stater som möjligt ska ratificera Istanbulkonventionen⁷⁷ och sätta den i kraft samt att EU ansluter sig till konventionen. Genomförandet av Istanbulkonventionen samordnas av kommissionen för bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.⁷⁸

I enlighet med regeringsprogrammet publicerade justitieministeriet i oktober 2020 Programmet för bekämpning av våld mot kvinnor⁷⁹ med sammanlagt 32 åtgärder. Programmets genomgående tema är förebyggandet av våld. Ansvaret för att programmets åtgärder vidtas bärs bland annat av flera ministerier. Civilsamhällesorganisationerna spelar en central roll i att förebygga våld och att hjälpa våldsoffren.

Regeringen lämnade en proposition till riksdagen 16.9.2021 om att inrätta en självständig och oberoende uppgift som rapportör om våld mot kvinnor. Jämställdhetsombudsmannen föreslås ha hand om uppgiften. I fråga om familjevåld föreslås rapportörens uppgifter också omfatta till exempel våld mot män och pojkar.

76 Med våld riktat mot kvinnor avses alla sådana könsbaserade våldshandlingar inom såväl det offentliga som det privata livet, vilka orsakar eller kan orsaka kvinnan skada eller lidande av psykisk, fysisk, ekonomisk eller sexuell karaktär. Definitionen omfattar hot om våldshandlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande. Exempel på former av våld mot kvinnor är våldshandlingar inom familjen, sexuella trakasserier, våldtäkt, könsstympning, tvångsäktenskap, människohandel, och i synnerhet kvinnohandel för bland annat sexuellt utnyttjade, digitalt våld som äger rum på datanät samt kränkningar av kvinnors och flickors rättigheter i väpnade konflikter.

77 Konventionen förpliktar staterna att förhindra våld och familjevåld mot kvinnors, att skydda och stödja offren och att ställa brottsförövarna till svars för sina handlingar.

78 Voimassa oleva toimeenpanosuunnitelma on vuosille 2018-2021 ja valmisteilla uusi toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022-2025.

79 Programmet finns på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162653>).

Faktaruta: Projekt mot kvinno- och familjevåld

Inom inrikesministeriets och social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområden pågår som bäst projektet MARAK som avser att förhindra brott mot kvinnor och förbättra stödet till offren. Kommissionen för bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet anser att polisförvaltningen i sin verksamhet 2021 ska prioritera att utveckla polisens kunnande särskilt vid övervakning och uttryckningar och att sprida den multiprofessionella MARAK-metoden som samordnas av THL. Projektet Barnahus handlar i sin tur om att hitta och stärka goda handlingsmodeller i utredningsprocesserna av misstänkta vålds- och sexualbrott mot barn.

Finland är aktivt också i bekämpningen av våld mot barn. Åtgärdsplanen En barndom utan våld⁸⁰ som gjorts upp för 2020–2025 och dess genomförandeplan bildar tillsammans den nationella grundvalen för ministeriernas och talrika olika aktörers arbete. Finland är också i färd att utarbeta den första nationella genomförandeplanen av Lanzarotekonventionen om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp. Planen gäller 2022–2025.

5.4 Internationell verksamhet för de mest sårbara befolkningsgrupperna

Finlands internationella människorättspolitik fokuserar på urfolk, personer med funktionsnedsättning, sexuella minoriteter och könsminoriteter och i det europeiska samarbete romer. Personer som tillhör de här grupperna är ofta i mycket sårbar ställning i sina samhällen.

Finland för konsekvent fram att intersektionell diskriminering på flera grunder måste bekämpas.

⁸⁰ Läs om åtgärdsplanen på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162829>).

Urfolkens rättigheter

Finland arbetar konsekvent, aktivt och synligt för att främja urfolkens rättigheter, inklusive deras egen rätt att delta i beslutsfattande som gäller dem själva. Finland stöder också människorättsförsvarens arbete för att försvara urfolkens rättigheter.

Enligt grundlagen har samerna som urfolk rätt att upprätthålla och utveckla sitt eget språk och sin kultur. I sitt hembygdsområde har de språklig och kulturell autonomi. Finland har åtagit sig att respektera och främja alla samers och samegruppers språkliga och kulturella rättigheter med beaktande av de internationella konventionerna. Som ett led i det här arbetet utreder man som bäst möjligheterna att ratificera Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (ILO 169-konventionen) och fortsätter arbetet för att reformera sametingslagen. Reformen är viktig för att bemöta den folkrättsliga utvecklingen.⁸¹

Finland har tillsatt en sannings- och försoningskommission för samer, vars mål är att identifiera och bedöma den historiska och nuvarande diskrimineringen av samer. Hit hör bland annat finska statens assimilationspolitik och kränkningar av samernas mänskliga rättigheter. Kommissionens arbete syftar till att utreda hur dessa påverkar samerna och deras samfund i dagens läge. Det är ytterst viktigt att arbetet leder till att dialogen och förtroendet mellan samerna och staten ökar. Arbetet strävar också efter att främja samernas möjligheter att upprätthålla sitt språk och sin kultur. Meningen är dessutom att under processen öka medvetenheten om samerna och samekulturen bland majoritetsbefolkningen.

Finland stöder FN:s deklaration om urfolkens rättigheter (UNDRIP), enligt vilken staternas åtar sig att förhandla och samarbeta med urfolken. Vi främjar behandlingen av urfolkens rättigheter i FN:s generalförsamling, människorättsrådet och dess expertmekanism för urfolksrättigheter (EMRIP) och i FN:s permanenta forum för urfolksfrågor. Urfolkens rättigheter måste beaktas som ett led i genomförandet av EU:s människorättspolitik. I FN bedriver Finland ett nära samarbete med de nordiska länderna och Estland i urfolksärenden och i EU särskilt med Danmark och Sverige.

Samernas rättigheter att delta och påverka tryggas och utvecklas i enlighet med målen i FN:s urfolksdeklaration och rekommendationerna av konventionstillsynsorganen. Målet är att följa principen om fritt och informerat förhandssamtycke i frågor som är av särskilt betydelse för tillgodoseendet av urfolksrättigheterna.

81 FN:s människorättskommitté gav 1.2.2019 två avgöranden som rör Finland i klagomål över kriterierna för upptagning i sametingets vallängd (CCPR/C/124/D/2668/2015 och CCPR/C/124/D/2950/2017). Kommittén anser att Finland har brutit mot artikel 25 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (bland annat valrättigheter) separat eller tillsammans med artikel 27 (minoriteters rättigheter) samt tolkat i ljuset av artikel 1 (folkens självbestämmanderätt). Enligt kommittén ska 3 § i sametingslagen bedöms på nytt och att Finland som konventionsstat är skyldig att vidta alla behövliga åtgärder för att hindra motsvarande rättskränkningar i fortsättningen.

Faktaruta: FN:s permanenta forum för urfolksfrågor

FN:s permanenta forum för urfolksfrågor är FN:s största årliga möte för behandlings av urfolkens ärenden och rättigheter. Det är ett rådgivande organ på hög nivå, som grundades 2000 och som står under FN:s ekonomiska och sociala råd och grundades 2000. Forumet behandlar frågor som rör urfolken, särskilt inom ekonomisk och social utveckling, kultur, miljö, utbildning, hälsa och mänskliga rättigheter. I februari 2020 samlades forumets 16 medlemmar i Enare för att behandla bland annat freds- och säkerhetsfrågor samt sannings- och försoningskommissionernas roll. Samen Anne Nuorgam är forumets ordförande 2019–2022. Utrikesministeriet stöder forumets arbete ekonomiskt.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Finland fortsätter att ge sitt starka stöd för tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning på alla livsområden. Principerna för politiken för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är likabehandling, delaktighet, tillgänglighet och ickediskriminering samt nödvändiga tjänster och stödåtgärder. Statsrådet åtar sig att också i sin egen verksamhet främja full likabehandling för personer med funktionsnedsättning, till exempel att arbeta för positiv särbehandling på arbetsmarknaden. I Finland grundas ett statsägt bolag för att sysselsätta de allra mest utsatta partiellt arbetsföra.

Finlands politik för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning vilar på de grundläggande och mänskliga rättigheterna, i synnerhet FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁸². Finland har satt konventionen och dess fakultativa protokoll om klagomålsförfarandet i kraft i lagstiftningen. Finland har dessutom åtagit sig att som part i FN:s och de europeiska människorättskonventionerna och medlem i EU främja genomförandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Förbudet mot diskriminering av personer med funktionsnedsättning ingår i Finlands grundlag.

⁸² Konventionen och dess fakultativa protokoll finns på webbplatsen för Finlands FN-förbund (webbplatsen för Finlands FN-förbund).

Det nationella handlingsprogrammet för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁸³ betonar betydelsen av delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i den föränderliga omvärlden samt betydelsen av tillgängligheten som en förutsättning för tillgodoseendet av de övriga rättigheterna. I beredningen av programmet betonade organisationerna för personer med funktionsnedsättning bland annat att behovet av att diskrimineringen av personer med funktionsnedsättning upphör i arbetslivet samt behovet av tillräcklig social trygghet.⁸⁴

I de flesta FN-stater har personer med funktionsnedsättning alltså en ytterst svag ekonomisk och samhällslig ställning och under coronapandemin har deras tillgång till hälsovård och andra offentliga tjänster försvårats. I de flesta länder faller kvinnor och flickor med funktionsnedsättning utanför de offentliga tjänsterna, såsom undervisning och tjänster inom sexuell och reproduktiv hälsa. Sannolikheten för att de utsätts för sexuellt våld är betydligt högre än för andra kvinnor och flickor. I sin utrikes- och utvecklingspolitik lägger Finland vikt vid rättigheter för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.

Finland betonar att det är viktigt att ta tillvara expertisen hos personer med funktionsnedsättning och stödjer med utvecklingssamarbetsmedel projekt som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, inklusive utvecklingssamarbete som utförs av finländska och internationella organisationer för personer med funktionsnedsättning.

I humanitära kriser ökar människorättskränkningarna mot personer med funktionsnedsättning markant. Finland understryker de funktionsnedsattas och rättigheter i sina kontakter med aktörer som bedriver humanitärt arbete.

För att stärka uppföljningen av finansieringen infördes 2016 en så kallad markör för finansiering som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning⁸⁵.

83 Rätt till delaktighet och likabehandling: Nationellt handlingsprogram för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2020–2023. [Läs med om programmet på statsrådets webbplats \(https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160833/STM_6_2018.pdf\)](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160833/STM_6_2018.pdf).

84 Närmare om frågor som organisationerna för personer med funktionsnedsättning fört fram s.20–22 i ovan nämnda publikation.

85 Markören för funktionsnedsättningsfinansiering är en mätare som utrikesministeriet tagit fram för uppföljning av finansieringen av utvecklingssamarbetet. Den visar hur mycket medel som beviljas och utbetalas årligen för arbete som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. [Anvisningen om hur markören används finns på finska på utrikesministeriets webbplats \(https://um.fi/documents/397000/0/Haavoittuvassa+asemassa+olevat+hy%C3%B6dynsaajat.pdf/f383f40a-1f38-ed4b-596d-eda25407ca58?t=1617970070541\)](https://um.fi/documents/397000/0/Haavoittuvassa+asemassa+olevat+hy%C3%B6dynsaajat.pdf/f383f40a-1f38-ed4b-596d-eda25407ca58?t=1617970070541).

Faktaruta: Civilsamhällesorganisationsstöd för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning

Finland är en betydande finansiär av arbetet för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Vi stöder med utvecklingssamarbetsmedel både finländska och internationella organisationer för personer med funktionsnedsättning. Under de senaste åren har till exempel föreningen Samverkan inom funktionsnedsättning, stiftelsen Abilis och organisationen International Disability Alliance fått understöd. Även andra organisationer som erhåller understöd av utrikesministeriet förutsätts beakta och respektera rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Finland förespråkar ett aktivt genomförande av FN:s strategi för inkludering av personer med funktionsnedsättning⁸⁶. År 2021 är Finland ordförande vid partsmötet gällande FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vilket är ett gott tillfälle att utveckla verksamheten för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Vi deltar också i konventionens vängrupps verksamhet samt i behandlingen av rättigheter för personer med funktionsnedsättning i FN:s råd för mänskliga rättigheter och i andra FN-organ. Finland är en av grundarna av FN-fonden Partnership on the Rights of Persons with Disabilities och fortsätter som en betydande finansiär av den. Finland deltar aktivt i styrgruppen för nätverket Global Action on Disability (GLAD) och i flera tematiska arbetsgrupper.

Sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter

Statrådet främjar sexuella minoriteters och könsminoriteters⁸⁷ likvärdighet och rättigheter både i sin nationella och internationella verksamhet och på EU-nivå.

86 FN:s strategi för inkludering av personer med funktionsnedsättning är en riktlinje som styr all FN-verksamhet för att funktionsnedsattas ställning och rättigheter ska beaktas på ett hållbart sätt och ett sätt som förnyar tänkesätt och verksamhet. [Läs om strategin på FN:s webbplats \(https://www.un.org/en/content/disabilitystrategy/\)](https://www.un.org/en/content/disabilitystrategy/).

87 I redogörelsen används den här termen för en bred beskrivning av sexuell läggning, sexuellt uttryck eller könsidentitet. Förkortningen LHBTIQ står för: lesbiska, homosexuella, bisexuella, transpersoner, interkönade och queer. I sin internationella människorättspolitik använder Finland också den engelska förkortningen LGBTIQ+, som omfattar ett ännu bredare spektrum av sexualitet och kön.

LHBTIQ-personernas rättliga ställning har förbättrats i många stater, tack vare till exempel en lagstiftning som tillåter jämlikt äktenskap. På många håll har också lagar som förbjuder homosexualitet hävts, vilket ofta är det första steget mot förbättring också i andra frågor.

Trots att läget delvis har förbättrats utsätts sexuella minoriteter och könsminoriteter för diskriminering överallt i världen. Situationen är speciellt svår för LHBTIQ-personer, som samtidigt hör till flera diskriminerade eller förföljda minoriteter. Olika organisationer har rapporterat om en ökad diskriminering av personer som tillhör dessa minoriteter och, i extrema situationer, våld som leder till död eller skada av personer som hör de här minoriteterna.

Finland verkar globalt för att kriminaliseringen av homosexualitet ska avskaffas och att dödsstraff för homosexualitet omedelbart ska upphöra. Det här målet främjas bland annat genom FN-resolutionen om att stoppa utomrättsliga avrättningar. Finland och Sverige ansvarar turvis för resolutionsförhandlingarna i generalförsamlingen.

Finland försvarar konsekvent de sexuella minoriteternas och könsminoriteternas rättigheter som en del av det nordiska samarbetet och de nordiska och baltiska ländernas NB8-samarbetet samt i Europeiska unionen, Europarådet⁸⁸, OSSE och FN. Till exempel i OSSE har Finland medverkat aktivt i uttalanden och initiativ för att ingripa i allvarliga människorättskränkningar mot de här minoriteterna i OSSE:s deltagarstater. Vi förespråkar att SOGI-nätverkets⁸⁹ arbete ska göras officiellt inom ramen för Europarådet. Finland deltar i den 2016 grundade Equal Rights Coalition-grupperingens arbete.

Finland deltar aktivt i ett samarbete som kompletterar det nordiska jämställdhetsarbetet i syfte att främja likabehandling och rättigheter vad gäller sexuella minoriteter och könsminoriteter samt civilsamhällets utveckling och nätverk och utbyte av erfarenheter inom det.⁹⁰

Finland ger sitt stöd till mandatet för FN:s oberoende expert⁹¹ på frågor kring våld och diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.

88 Rekommendationer från Europarådets ministerkommitté för att motarbeta diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet (2010) är det första rättsliga instrumentet för att styra stater att förverkliga de sexuella minoriteternas och könsminoriteternas rättigheter.

89 SOGI är en förkortning av engelskans Sexual orientation and gender identity, sexuell läggning och könsidentitet.

90 Som ett led i samarbetet har det grundats en nordisk fond för kanalisering av medel till nordiska projekt som främjar lika rättigheter, likabehandling och lika möjligheter för sexuella minoriteter och könsminoriteter.

91 Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity.

Finland understöder internationella frivilligorganisationer och fonden Global Equality Fund som strävar efter att förbättra regnbågsfolkets rättigheter i hela världen.

Faktaruta: Global Equality Fund (GEF)

Global Equality Fund stöder regnbågsgemenskaper i hela världen. Fonden fördelar mindre och större understöd till lokala civilsamhällesorganisationer och enskilda LHBTIQ-aktörer. Verksamheten ämnar stärka LHBTIQ-personers och -gruppers egenmakt och ordna utbildning för myndigheter. Under de senaste åren har fonden fokuserat bland annat på att förbättra den digitala säkerheten för regnbågsmänniskor som lever under svåra omständigheter.

Även Finland har fått flera rekommendationer gällande de sexuella minoriteternas och könsmminoriteternas rättigheter av både internationella konventionstillsynsorgan och i den universella granskningen av de mänskliga rättigheterna (UPR). Finland rekommenderas i synnerhet att reformera sin lagstiftning så att det juridiska fastställandet av könstillhörighet, det vill säga ändringen av anteckningen om kön i personuppgifterna, baserar sig på personens eget meddelande utan villkor på sterilisering. I enlighet med regeringsprogrammet bereds ett lagförslag om fastställande av könstillhörighet som respekterar självbestämmanderätten. Propositionen, som regeringen beräknar att avlåta till riksdagen 2022, korrigerar rättsläget som stridit mot människorättskonventionerna. Finland främjar att könsångfalden tas i beaktande i alla beslut och i all lagstiftning i EU.

Romernas rättigheter

Finland arbetar konsekvent för likvärdiga rättigheter för romerna. Verksamheten nationellt, internationellt och inom EU styrs av statsrådets program för romsk politik i Finland 2018–2022⁹², som följer EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och

92 Programmet för romsk politik i Finland (Rompo) 2018–22 finns att läsa på statsrådets webbplats (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161962/J_28_2019_Programmet%20for%20romsk%20politik%20in%20Fin%202018_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

delaktighet 2030⁹³. Det är speciellt viktigt att höra romer och romska organisationer i beslutsfattande som gäller dem själva.

Romerna är en av de största etniska minoriteterna i Europa. EU:s byrå för grundläggande rättigheter beräknar att över två tredjedelar av romerna inom EU-området lever under fattigdomsgränsen. Romerna upplever att motståndet mot dem (antiziganismen) har ökat under de senaste åren.

Romerna diskrimineras på många livsområden också i Finland. Statsrådet arbetar för att förbättra romernas sociala ställning och tillgodose deras lika rättigheter. I Finland har staten stött romernas lika rätt till boende bland annat genom att ordna utbildning och rådgivning för kommunernas myndigheter och ägare av statsstödda bostäder.

Att främja romernas rättigheter är en av Finlands prioriteringar i Europarådet (ER) och i OSSE:s människorättsverksamhet. Finland är aktivt i Europarådets expertkommitté för romska ärenden (ADI-ROM)⁹⁴ och styr frivillig finansiering till arbetet för romer i ER och OSSE, i synnerhet för att stödja romska kvinnors och ungas möjligheter till delaktighet. Finland tillhandahåller dessutom experter på romska frågor för europeiska organisationer.

Utrikesministeriet lät göra en extern utredning våren 2021 för att utveckla Finlands europeiska verksamhet vad gäller romerna, särskilt för att stödja romers möjligheter till delaktighet och samarbete i Norden och Baltikum.

93 Läs mer om strategin på EU-kommissionens webbplats (https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-eu/roma-equality-inclusion-and-participation-eu_sv).

94 ADI-ROM inledde sin verksamhet 2020. Dess arbetsformer är bland annat att utarbeta tematiska rapporter och avlägga tematiska besök i olika länder. ADI-ROM har för avsikt att delta i verksamheten i expertkommittén för hatretorik. Det är meningen att ta fram ett nytt juridiskt instrument för hatretorik.

6 Grundläggande och mänskliga rättigheter som en oskiljbar del av hållbar utveckling

Utvecklingen kan inte vara hållbar om de grundläggande och mänskliga rättigheterna inte tillgodoses. Vi betonar principen "ingen lämnas utanför" och civilsamhällets rätt till delaktighet som ett led i hållbar utveckling. Vi verkar för att bromsa klimatförändringen och för att bevara miljöns mångfald så att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Vi främjar rätten till social trygghet och verkar för att minska fattigdomen. Finland respekterar de internationella förpliktelserna och är en ansvarstagande aktör i flyktingpolitiken och i insatser gällande den internationella flyttrörelsen.

6.1 Grundläggande och mänskliga rättigheter i allt närmare samband med hållbar utveckling

Fred, säkerhet, hållbar utveckling och mänskliga rättigheter står i nära samband med varandra och den här kopplingen framhåller Finland bland annat i FN:s verksamhet. Att målen för hållbar utveckling uppnås främjar att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses såväl i Finland som internationellt.⁹⁵ Finland lägger vikt vid att människorättskonventionernas bestämmelser ska följas i arbetet för att uppnå målen för hållbar utveckling.

I det globala genomförandet av FN:s handlingsplan för hållbar utveckling (Agenda 2030)⁹⁶ ska miljöns tillstånd, den samhälleliga och ekonomiska utvecklingen samt de grundläggande och mänskliga rättigheterna beaktas på ett sätt där de kompletterar varandra. Merparten av målen i handlingsplanen (SDG-målen) anknyter till förpliktelser i en eller

⁹⁵ Bland annat mål 5 för hållbar utveckling handlar om jämställdhet och mål 10 om att minska ojämlikheten inom och mellan länder. Även många av de andra målen omfattar åtgärder för att minska diskrimineringen och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

⁹⁶ FN:s toppmöte i september 2015 antog ett handlingsprogram med 17 mål och 169 delmål för hållbar utveckling. Dessa styr beslutsfattandet fram till 2030. Regeringarna har det primära ansvaret för att uppnå, följa upp och utvärdera målen på nationell, regional och global nivå.

flera internationella människorättskonventioner. Att verkställa de grundläggande och mänskliga rättigheterna bidrar till ett gemensamt och konsekvent genomförande av SDG-målen.

Hållbar utveckling ska stärka likvärdigheten och jämställdheten. Den bärande tanken i Agenda 2030 är att ingen ska lämnas utanför utvecklingen. Finland arbetar för att alla människor oberoende av bakgrund och egenskaper ska kunna inkluderas i utvecklingen och att utveckling och delaktighet sker utan diskriminering. En systematisk konsekvensbedömning med avseende på grundläggande och mänskliga rättigheter hjälper oss att uppnå målen för hållbar utveckling och minska ojämlikheten.

Justitieministeriets publikation om FN-målen för hållbar utveckling och uppföljningen av diskriminering⁹⁷ behandlar mer ingående hur man förbättrat uppföljningen av hållbar utveckling med hjälp av informationskällor för diskriminering och ojämlikhet.

Statsrådets verksamhet i genomförandet av Agenda 2030 beskrivs mer omfattande i den separata redogörelsen om hållbar utveckling⁹⁸.

97 YK:n kestävä kehityksen tavoitteet ja syrjinnän seuranta. Oikeusministeriö, Policy Brief 3, Syrjintä Suomessa, 2020. [Det finska dokumentet finns på webbplatsen likabehandling.fi \(https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/11141214/Kest%C3%A4v%C3%A4+kehitys+ja+syrjinn%C3%A4n+seuranta+Policy+brief.pdf/250c1cfd-003c-1bd1-43d1-4429d8fd7e27/Kest%C3%A4v%C3%A4+kehitys+ja+syrjinn%C3%A4n+seuranta+Policy+brief.pdf?t=1591885009000\).](https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/11141214/Kest%C3%A4v%C3%A4+kehitys+ja+syrjinn%C3%A4n+seuranta+Policy+brief.pdf/250c1cfd-003c-1bd1-43d1-4429d8fd7e27/Kest%C3%A4v%C3%A4+kehitys+ja+syrjinn%C3%A4n+seuranta+Policy+brief.pdf?t=1591885009000)

98 Statsrådets redogörelse om det globala handlingsprogrammet Agenda 2030 för hållbar utveckling: Mot ett klimatneutralt välfärdssamhälle (2020). [Redogörelsen finns på statsrådets webbplats \(https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162476\).](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162476)

Faktaruta: Handlingsprogram för hållbar utveckling och rättigheter för personer med funktionsnedsättning

En av rättigheterna som tryggas i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är tillgänglighet, som också är en förutsättning för likabehandling. I Agenda 2030 räknas inklusiva miljöer till ett centralt instrument för att uppnå målen för hållbar utveckling. För att ingen ska lämnas utanför ska åtagandena i FN-konventionen beaktas i all verksamhet och personer med funktionsnedsättning ska involveras i planeringen. En planering som är lämpad för alla (Universal Design / Design for All) ska vara utgångspunkten till exempel i planeringen och byggandet såväl i stadsområden som på landsbygden.

6.2 Grundläggande och mänskliga rättigheter som en del av politiken för hållbar utveckling

Målen i Agenda 2030 gäller alla stater, också Finland. Som medlem i EU har Finland åtagit sig att genomföra både FN:s mål för hållbar utveckling och klimatavtalet från Paris.

Staten bär huvudansvaret för att målen uppnås, men genomförandet sker i nära samarbete med civilsamhället, företagen och andra intressegrupper. I Finland stöds det här samarbetet bland annat av kommissionen för hållbar utveckling med bred representation under ledning av statsministern och av det samhälleliga åtagandet "En målbild för Finland 2050". Statsminister Marins regeringsprogram (2019) bygger på hållbar utveckling.

Finland ligger tillsammans med de andra nordiska länderna i topp i jämförelser mellan EU-länderna med avseende på hållbar utveckling. Vi har uppnått eller är nära att uppnå de mål som gäller fattigdomsminskning, hälsa, utbildning, vatten och energi, minskning av ojämlikhet samt fred och rättsstaten. Enligt statsrådets Agenda 2030-redogörelse hänger

de största nationella utmaningarna samman med klimatförändringen, konsumtionsvanor och produktionssätt, naturens mångfald och utvecklingsamarbetsfinansieringens nivå.⁹⁹

Statsrådet framhåller att principen om likabehandling och tillgodoseendet av de allra sårbaraste befolkningsgruppernas rättigheter ska iakttas på alla delområden av hållbar utveckling. Det behövs specifik information om olika befolkningsgrupper för att insatserna för att minska ojämlikheten ska kunna inriktas rätt och effektivt. I internationella sammanhang främjar Finland det människorättsbaserade förhållningssättet för att uppnå målen för hållbar utveckling.

EU och dess medlemsländer har åtagit sig att verkställa Parisavtalet, FN:s konvention om biologisk mångfald, flera andra internationella och regionala miljökonventioner samt FN:s mål för hållbar utveckling (Agenda 2030). Coronapandemin har visat hur stor betydelse det här arbetet har. Finlands mål är ett socialt, ekonomiskt och ekologisk hållbart EU.

Finland arbetar för att koppla samman miljöfrågor och människorättsperspektivet i EU:s verksamhet. I genomförandet av EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati 2020–2024¹⁰⁰ lägger Finland vikt vid betydelsen av de medborgerliga och politiska rättigheterna, men också de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, deltaganderättigheterna samt människorättsförsvarens och civilsamhällets ställning¹⁰¹.

6.3 Bekämpning av klimatförändringen och försvar av naturens mångfald

Klimatförändringen, förlusten av den biologiska mångfalden samt miljöförstörelsen har ofta en koppling till de mänskliga rättigheterna i flera konventioner och till de

99 I arbetet med redogörelsen har genomförandet av Agenda 2030 i Finland bedömts mer detaljerat i fråga om alla SDG-delmål. Här kan du läsa om beredningen av förstudien för den nationella vägplanen för Agenda 2030 (på finska): på webbplatsen *kestävä kehitys.fi* (<https://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/Esiselvitys%20kansallisen%20Agenda2030%20-tiekartan%20laadinnasta%2012-2020.pdf/0291b731-ab70-ec02-00ad-d5000b0c988c/Esiselvitys%20kansallisen%20Agenda2030%20-tiekartan%20laadinnasta%2012-2020.pdf>).

100 Gemensamt meddelande till Europaparlamentet och rådet: En handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati 2020–2024 (JOIN/2020/5 final). Läs handlingsplanen i EUR-Lex (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A52020JC0005&qid=1619115623550>).

101 Mera om Finlands ståndpunkt finns att läsa på finska på riksdagens webbplats (<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2020-AK-305056.pdf>).

grundläggande rättigheterna som garanteras i Finlands grundlag.¹⁰² Finland arbetar för att bromsa klimatförändringen och anpassa sig till den och för att trygga naturens mångfald på ett sätt där de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses fullt ut.

De som globalt sett drabbas värst av klimatförändringen, förlusten av naturens mångfald och miljöförstörelsen är grupper som färdigt har sämre möjligheter att anpassa sig till förändringar och obalans orsakade av väderfenomen och förlusten av den biologiska mångfalden. Barnen och de kommande generationerna utsätts för de långvarigaste effekterna. Finland framhåller insatser som stärker likabehandlingen och jämlikheten som en del av hållbar utveckling och en effektiv miljöpolitik.

Faktaruta: Urfolken och bromsningen av klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald

Till exempel i det arktiska området lever urfolken i känsliga ekosystem som påverkas kraftigt av klimatförändringen. Urfolken har rätt till lika möjligheter att påverka och delta i klimatpolitiken och i biodiversitetspolitiken. Då man söker lösningar för anpassningen till klimatets och livsmiljöns förändringar och för att hindra förlusten av biologisk mångfald kan urfolkens traditionella kunskaper tas tillvara lyhört och i samverkan med dem.

Om atmosfärens temperatur överstiger den gräns som slagits fast i Parisavtalet¹⁰³, kommer torka, översvämningar, stormar och värmeböljor att öka. På de norra breddgraderna kommer särskilt snön och isen att minska. Följden blir högst sannolikt att biodiversiteten och livsmedelstryggheten försvagas och att migrationen ökar på grund av icke-livsdugliga områden, sjukdomar och andra tvingande faktorer och att instabiliteten i samhällena växer. Allt det här äventyrar de mänskliga rättigheterna och stör näringsutövningen i hela världen.

102 Till exempel till följande grundläggande rättigheter: 7 § (rätt till liv och trygghet), 12 § (yttrandefrihet och offentlighet), 15 § (egendomsskydd), 17 § (samerna som urfolk), 18 § (näringsfrihet), 19 § (bostad), 20 § (ansvar för miljön, inkl. kommande generationers rättigheter), 21 § (rättsskydd) och 22 § (tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna).

103 Målet är att ökningen av den globala medeltemperaturen ska begränsas till klart under 2 grader Celsius jämfört med förindustriell tid.

Artrika, välfungerande och förändringståliga ekosystem och näringar som baserar sig på dem hänger samman med flera grundläggande och mänskliga rättigheter, till exempel skyddet av egendom, näringsfrihet och rätten till vatten, mat och hälsa. Tillgodoseendet av de här rättigheterna äventyras av förlusten av biologisk mångfald och av miljöförstörelsen. Vi bekämpar förlusten av biodiversitet också genom att ägna uppmärksamhet åt vattendragens tillstånd. Naturens mångfald spelar en roll också för utvecklingen av nya genreserver och läkemedel.

Det blir allt mer nödvändigt att parallellt med MP-rättigheterna också genomföra ESK-rättigheterna för att skydda och ta tillvara naturens mångfald samt utnyttja genresurserna på ett hållbart sätt.

Finlands mål är att bli klimatneutralt fram till 2035 och den nationella klimatlagen reformeras därefter. Även den nationella naturskyddslagen reformeras för att svara mot förlusten av biodiversiteten. Övergången till en koldioxidsnål ekonomi ska ske på ett socialt rättvist sätt och med hänsyn till de ekologiska villkoren.

Åtgärder för att bromsa klimatförändringen och anpassa samhället till den ska grunda sig på vetenskaplig forskning. Då olika befolkningsgrupper deltar i planeringen och genomförandet på ett meningsfullt sätt ökar insatsernas hållbarhet, resultat, effektivitet och acceptabilitet. Finland understryker i synnerhet kvinnors, urfolks, olika åldersgruppers samt lokalsamhällets lika rättigheter till deltagande. Samtidigt ska deras expertis på området tas tillvara.

De internationella klimat- och miljörelserna har vuxit sig starkare och engagerat särskilt fler unga än förut.

Klimat- och miljörelserna är en viktig del av det världsomspännande arbete som människorättsförsvarare inom miljöområdet bedriver. FN:s definierar människorättsförsvarare inom miljöområdet (Environmental Human Rights Defenders) som personer eller samfund som försvarar miljörelaterade mänskliga rättigheter, inklusive vatten, luft, jordmån, flora och fauna.¹⁰⁴ Finland fördömer våldet mot dem och stöder deras verksamhetsförutsättningar.

Finland stöder EU:s ambition att vara en global ledare såväl i arbetet för att bromsa klimatförändringen och uppnå klimatneutralitet som i arbetet med att ställa upp mål för biodiversiteten. EU:s mål för miljö och hållbar utveckling, inklusive människorättsperspektivet,

¹⁰⁴ Läs mer på FN:s webbplats (<https://www.unep.org/explore-topics/environmental-rights-and-governance/what-we-do/advancing-environmental-rights/who>).

ska genomsyra all verksamhet i unionen. EU:s klimatpolitik ska ta i beaktande att omställningen till koldioxidneutralitet sker rättvist.

Finland stöder genomförandet av EU:s gröna giv, ett program som tar sikte på att göra EU till världens första klimatneutrala region, och framhåller att man i insatserna ska beakta åtagandena i internationella och europeiska människorättskonventioner och dessutom bland annat FN:s och OECD:s riktlinjer för de mänskliga rättigheterna gällande företagsverksamhet. Insatserna ska också beakta de mest sårbara befolkningsgruppernas intressen och rättigheter och ge alla fullständiga, meningsfulla och lika påverkningsmöjligheter.

Juridiskt bindande natur och miljödemokrati

De nuvarande människorättskonventionerna innehåller inte den uttryckliga rätten till en trygg, sund och hållbar miljö, utan människorättsperspektiven som relaterar till miljöfrågor har utvecklats genom konventionernas rätts- och tolkningspraxis. Staterna har positiva handlingsskyldigheter, såsom att genomföra miljökonsekvensbedömningar, trygga en tillräcklig lagstiftning och myndighetsövervakning. Finland förhåller sig positivt till att konventionstillståndsorganens rätts- och tolkningspraxis som relaterar till miljön och de mänskliga rättigheter specificeras.

Finland medrekommenderade i oktober 2021 FN:s människorättsråds juridiskt icke-bindande resolution¹⁰⁵, i vilken rätten till en ren, hälsosam och hållbar miljö erkändes som en mänsklig rättighet. Vi deltar i diskussionen om rättighetens internationella definition, bland annat i en diskussion som förs i Europarådet om både ett icke-bindande och möjligtvis ett juridiskt bindande instrument i miljö- och människorättsfrågor.

I första hand måste man undersöka om det finns brister i den nuvarande skyddsnivån och vilken metod som i så fall är den mest ändamålsenliga för att korrigera dem. Utgångspunkten för en eventuell ny mänsklig rättighet med avseende på miljön ska vara att den inte underskrider den nuvarande skyddsnivån (hur långt skyddet sträcker sig) eller begränsar området för tillämpning av skyddet (vad allt som skyddas). Det är också värt att sträva efter att ett eventuellt nytt människorättsregelverk inte bara sammanställer nuvarande tolkningspraxis utan förbättrar skyddets nivå.

¹⁰⁵ FN:s råd för de mänskliga rättigheters resolution kan läsas på FN:s webbplats (48/13 (A/HRC/48/L.23/Rev.1 (as orally revised)), 1 stycke) (<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session48/Pages/ResDecStat.aspx>).

Finland erkänner rättigheterna till vatten och sanitet som mänskliga rättigheter och främjar dem internationellt, med särskild betoning på kvinnors rättigheter. Vattendiplomati och vattenprojekt inom utvecklingssamarbetet är en viktig del av Finlands utrikes- och utvecklingspolitik.

Rätten till tillräcklig mat är en mänsklig rättighet. I Finland förverkligas matsäkerheten¹⁰⁶ väl. Finland stärker möjligheterna att producera och anskaffa säker, hälsosam och näringsrik mat för människorna i länder i utveckling.

Mandatet och arbetsmöjligheterna för FN:s specialrapportör i fråga om mänskliga rättigheter och miljö ska tryggas eftersom miljöfrågornas tyngd växer också i människorättspolitiken.

Miljö- och människorättsorganisationerna har redan börjat pröva miljöinsatsers otillräcklighet i domstol med motiveringen att de utgör människorättskränkningar. Ett exempel är ett avgörande som högsta domstolen i Nederländerna fällde 2019, där regeringen förpliktades att omgående minska utsläppen av växthusgaser. Genom avgöranden av det här slaget utvecklas rättspraxisen i fråga om miljö, särskilt bromsningen av klimatförändringen, och mänskliga rättigheter. Den här vägen kan bedömningen av eventuella människorättskränkningar och korrigerande åtgärder komma till behandling också i internationella rättsskipnings- och undersökningsorgan. Det är viktigt att öka medvetenheten om klimatförändringens och miljöåtgärdernas konsekvenser för de mänskliga rättigheterna.

Finlands grundlag tryggar individens rätt att delta och påverka samhällets och livsmiljöns utveckling och möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön.

Miljödemokratin bör förstärkas. På den internationella nivån ger Århuskonventionen¹⁰⁷ allmänheten rätt att få tillgång till information om och att delta i beslutsprocesser rörande miljöfrågor samt rätt att få sin sak prövad om dessa rättigheter inte respekteras. I princip

106 Enligt FN-organisationernas definition betyder matsäkerhet ett tillstånd, där alla människor har fysiska, sociala och ekonomiska möjligheter att få tillräcklig säker och näringsrik mat, och som motsvarar deras matvanor samt möjliggör ett aktivt och hälsosamt liv.

107 Se regeringens proposition om verkställighet av konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor och om sättande i kraft av de bestämmelser i konventionen som hör till området för lagstiftningen (https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Kirjelma/Documents/u_67+2003.pdf).

10 i Riodeklarationen¹⁰⁸ konstateras att varje individ ska ha skälig tillgång till miljöinformation och ha möjlighet att delta i beslutsprocessen i miljöfrågor. Finland främjar verkställandet av internationella och regionala konventioner samt de skyldigheter om delaktighet och tillgång till information som ingår i dem.

6.4 Social trygghet och rättvisa som en del av hållbar utveckling

Finland främjar en utveckling som är socialt rättvis och som förverkligas genom att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses fullt ut och utan diskriminering.

Social rättvisa¹⁰⁹ är en grundförutsättning för ett värdigt liv. Var och en ska ha möjlighet att påverka sitt eget liv och sin livsmiljö och använda sina resurser till att öka välfärden. Förutsättningarna för välfärd ska också gå vidare till kommande generationer.

Fattigdomen är en betydande och mångbottnad global människorättsutmaning och att avskaffa den är ett centralt SDG-mål¹¹⁰. Människor som lever i fattigdom har oftast mer begränsade möjligheter än andra att få till exempel högklassig undervisning och hälsovård och de har en klart lägre boendestandard än genomsnittet. Förmögenhet står ofta i direkt proportion till påverkningsmöjligheterna i samhället. Finlands mål är att avsevärt minska fattigdomen och till slut avskaffa den.

Internationella och regionala människorättskonventioner har egna definitioner för elementen i den sociala tryggheten som ligger som grund för ett värdigt liv. Därutöver ingår det rättigheter för EU:s medborgare och invånare i EU:s fördrag och lagstiftning, inberäknat EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna.

Enligt Finlands grundlag har var och en rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som hen valt fritt. Det allmänna ska sörja för skyddet av arbetskraften, främja sysselsättningen och verka för att alla tillförsäkras rätt till arbete. Ingen får avskedas

108 Vid FN:s miljö- och utvecklingskonferens i Rio de Janeiro 1992 godkändes en deklARATION som bygger på principerna för hållbar utveckling av miljön.

109 I social rättvisa som en del av hållbar utveckling (inkl. Agenda 2030-målen) ingår tanken att olika åtgärders acceptabilitet ska bedömas såväl ur ett miljöperspektiv som ett ekonomiskt, kulturellt och socialt perspektiv.

110 SDG-mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt. Delmål 1.2 är att fram till 2030 åtminstone halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

från sitt arbete utan laglig grund. Var och en har rätt till den försörjning och omsorg som behövs för ett människovärdigt liv. Vars och ens egendom är tryggad.

Finland har ett system för grundläggande rättigheter och social trygghet som gäller alla som bor i landet, vilket ökar stabiliteten, säkerheten och likabehandlingen i samhället. De grundläggande rättigheter som ingår i Finland grundlag tillförsäkrar människorna bland annat rätten till avgiftsfri utbildning, nödvändig utkomst och social trygghet samt tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Rätten till nödvändig omsorg och utkomst inbegriper möjligheten till ett sådant boende som är en förutsättning för att hälsan och livskrafterna ska bevaras. Det allmänna ska främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende.

Enligt den internationella konventionen som berör ESK-rättigheter ska utbildning efter den grundläggande utbildningen gradvis göras allmänt tillgänglig och möjlig enligt de medel som finns tillhanda. I Finland förlängdes läroplikten till 18 års ålder år 2021 så, att den innefattar även gratis andra stadiets utbildning.

Skyddet för likabehandling, jämställdhet, god förvaltning och rättsskyddet ingår också i ESK-rättigheterna.

Finland främjar Internationella arbetsorganisationens (ILO) insatser för anständigt arbete och inom området för ansvarstagande affärsverksamhet. Finland stärker förutsättningarna för affärs- och investeringsverksamhet, ansvarstagande företagsverksamhet samt anständigt arbete genom EU-samarbete och i sin internationella verksamhet, främst inom arbets-, utvecklings- och handelspolitiken.

Statsrådet tryggar att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses i dess välfärdspolitik och främjar likabehandling i de pågående reformerna av social- och hälsovårdstjänsterna, sociala tryggheten och utbildningssystemet. Syftet med reformen av social- och hälsovårdstjänsterna är att minska skillnaderna i välfärd och hälsa, trygga likvärdiga och högklassiga social- och hälsovårdstjänster och förbättra tillgången till tjänster och tjänsternas tillgänglighet. Reformen av den sociala tryggheten syftar till att skapa ett system som är tydligare och fungerar bättre och som gör det möjligt att samordna arbete med social trygghet i föränderliga livssituationer. Reformen behandlar grundskyddet, förtjänstskyddet, utkomststödet och sambandet mellan dem, finansieringen av dem samt en bättre samordning av tjänsterna med förmånerna.

Människorättsbaserad utvecklingspolitik som en del av hållbar utveckling

Finlands utvecklingspolitik har formats i enlighet med FN:s handlingsplan för hållbar utveckling Agenda 2030. Finland satsar särskilt på sådana styrkor som ger god möjlighet att stödja en hållbar utveckling. Finlands utvecklingspolitik styrs av den utvecklingspolitiska redogörelsen för de kommande valperioderna¹¹¹.

Liksom Finlands övriga utrikes- och säkerhetspolitik utgår också utvecklingspolitiken från de mänskliga rättigheterna. Med hjälp av utvecklingssamarbetet främjar Finland att både bestämmelserna i människorättskonventionerna och bestämmelserna som gäller MP- och ESK-rättigheterna tillgodoses i målländerna. Samtidigt säkerställer man att de centrala människorättsprinciperna¹¹² beaktas i alla skeden av utvecklingssamarbetet. Minimikravet är att inget utvecklingssamarbete som Finland stöder eller finansierar har skadliga konsekvenser för de mänskliga rättigheterna. Samtidigt ska arbetet vara miljömässigt hållbart.

Som genomgående mål i utvecklingspolitiken främjar Finland jämställdhet, likabehandling, en klimathållbar och utsläppssnål utveckling samt miljöskydd med fokus på tryggheten av den biologiska mångfalden. Med hjälp av de genomgående målen säkerställer man att det alltid görs en bedömning av konsekvenserna av utvecklingsinsatserna särskilt för jämställdheten, kvinnors, flickors och funktionsnedsatta personers ställning och rättigheter samt för klimatet.

Utvecklingssamarbetet ska bidra till att rättigheterna för alla människors och befolkningsgrupper, inklusive de mest sårbara, tillgodoses och främja deras delaktighet och möjligheter att gynnas av utvecklingen. Finland arbetar för att man ska ta tillvara FN-människorättsorganens och -representanternas beslut och rekommendationer när utvecklingsmålen slås fast och följs upp.

Rätten till utveckling¹¹³ ska inte ses som åtskild från de andra mänskliga rättigheterna. Den byggs upp som ett resultat av att de andra bestämmelserna i människorättskonventionerna genomförs. Alla individers och i tillämpliga delar befolkningsgruppers mänskliga rättigheter ska tryggas i enlighet med konventionsbestämmelserna som en del av utvecklingen.

111 Redogörelsen finns på statsrådets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163172>).

112 Till de centrala människorättsprinciperna hör bland annat ickediskriminering och likabehandling; deltagande och inklusion; och insyn och redovisningskyldighet.

113 Läs mer om rätten till utveckling på webbplatsen för kansliet för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/righttodevelopment.aspx>).

Afrika får större vikt inom alla sektorerna för Finlands utrikespolitik. I den av statsrådet godkända Afrikastrategin¹¹⁴ betonas särskilt att de politiska och ekonomiska relationerna ska fördjupas med länderna i Afrika, Afrikanska unionen (AU) och med andra regionala organisationer. I enlighet med strategins riktlinjer understryker Finland starkt frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och rättsstaten i all kommunikation med de afrikanska länderna och AU och stöder sådana lokala aktörer som arbetar för mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstaten samt god förvaltning.

6.5 Ansvarsfull flyktingpolitik och hantering av flyttrörelsen

Världen upplever som bäst den största flyktingkrisen sedan andra världskriget. Enligt FN:s flyktingorganisation har tiotals miljoner människor tvingats fly från sina hem på grund av krig, förföljelse och konflikter. Erbjudandet av internationellt skydd för den som behöver det är ett centralt europeiskt värde. I fall en person som utsatts för förföljelse eller allvarliga människorättskränkningar söker skydd från Finland, är Finland förpliktad att erbjuda det. Internationella konventioner förpliktar också Finland ta emot asylsökande som behöver internationellt skydd. Regeringen har höjt den årliga flyktingkvoten.

Ur flyttrörelsernas perspektiv är det viktigt att skapa jämbördiga och hållbara partnerskap med avgångs- och transitländerna både bilateralt och på EU-nivå och genom dem främja gemensamma mål gällande till exempel påverkan av ursprungsorsakerna till den regelvidriga migrationen¹¹⁵. I sina partnerskap ska Finland och EU försöka inverka på att också partnerländerna respekterar folkrätten och de mänskliga rättigheterna i sin invandrings- och asylpolitik.

Regeringen är bunden till att försäkra sig om att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses i all dess verksamhet. Vi säkerställer att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses i asylförfarandet och ser till att asylansökningarna handläggs utan dröjsmål och individuellt och att asylsökandens rättssäkerhet är säkerställd i processen. Det rättsliga skyddet för asylsökande är en av de indikatorer som följs upp i statsrådets handlingsplan för de grundläggande och mänskliga rättigheterna och i åtgärderna i statsrådets handlingsprogram mot rasism och för goda relationer.

¹¹⁴ Läs Finlands Afrikastrategi på utrikesministeriets webbplats (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162951>).

¹¹⁵ Att flytta sig till en ny genomgångs- eller boendeort som går emot start-, genomgångs- eller mottagarländernas regleringar.

Till de invandringsrelaterade teman som de internationella avtalstillsynsorganen återkommer till i sina rekommendationer till Finland hör bland annat att offren för människohandel måste beaktas i asylprocessen och i mottagningsförhållandena. Andra teman är förändringarna i den nationella asyllagstiftningen, den nationella asylprocessens kvalitet och rättssäkerhet, tagandet i förvar och förhållandena i förvaren särskilt när det gäller minderåriga samt familjeåterföreningen och rätten till familjeliv. Staten har redan reagerat på många av rekommendationerna, varpå vi dessutom följer upp hur rättigheterna tillgodoses i praktiken och bereder nödvändiga författningsändringar.

De samlade effekterna av ändringarna i utlänningslagen och tillämpningspraxis har undersökts bland annat i VN TEAS-undersökningen¹¹⁶ och i diskrimineringsombudsmannens granskning av familjeåterförening för minderåriga barn som beviljats internationellt skydd¹¹⁷. Dessa redan gjorda utredningar tas i beaktande i utvecklandet av lagstiftningen som gäller utläningar.

Mottagningen av kvotflyktingar är ett effektivt sätt att tillhandahålla skydd för de allra mest sårbara flyktingarna och att fördela det globala ansvaret. Finland har tillsammans med EU-kommissionen uppmuntrat också andra EU-länder att delta i mottagningen av kvotflyktingar, med andra ord i omplaceringen.

EU:s gemensamma asylsystem har varit under utveckling i cirka 20 år. Hösten 2020 gav EU-kommissionen ett omfattande meddelande om reformen av migrations- och asylpolitiken¹¹⁸, som styr EU:s verksamhet på det här politikområdet under de kommande åren. Finland har förbundit sig till gemensamma europeiska lösningar för att utveckla migrations- och asylpolitiken. De folkrättsliga skyldigheterna samt de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska respekteras i all verksamhet både nationellt och inom EU. Det är viktigt för Finland att asylsökande utöver ett rättvist förfarande har en tillräcklig rätt att söka ändring för att rättssäkerheten ska garanteras i alla lägen, och att behoven hos människor i sårbar ställning beaktas på ett adekvat sätt. Kommissionen har framhållit vikten av att i flyttrörelsen tillgodose barnets rättigheter. Finland främjar för egen del att barnets rättigheter och att barnets intresse alltid ställs i första rummet.

116 Undersökningen finns på webbplatsen för statsrådets kansli (https://vnk.fi/-/tutkimus-selvitti-ulkomaalaislain-muutosten-yhteisvaikutusta?languageld=sv_SE).

117 Läs rapporten på diskrimineringsombudsmannen webbplats (<https://syrjinta.fi/sv/-/diskrimineringsombudsmannens-utredning-barnens-rattigheter-forverkligas-inte-i-besluten-om-familjeaterforing-2>).

118 Läs meddelandet på statsrådets webbplats (https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/hallitus-otti-kantaa-eu-n-laajaan-maahanmuutto-ja-turvapaikkapolitiikan-uudistukseen?languageld=sv_SE).

7 Tillgodeendet av grundläggande och mänskliga rättigheter i digitalisering och informationsförmedling

Finland främjar tillgodeendet av yttrandefriheten och framhåller rätten till information som en grundläggande och mänsklig rättighet. Vi verkar konsekvent för att bekämpa hatretorik och desinformation. Vi understryker att utveckling och ibruktagande av ny teknik och digitala tjänster ska minska ojämlikheten och öka tillgängligheten. Internet ska vara en trygg miljö för alla, också för flickor och kvinnor och andra som utsätts för diskriminering eller trakasserier.

Samhället och världen digitaliseras allt fortare och blir alltmer beroende av både data och information som förmedlas i elektroniska datanät och sådana kunskaper och tjänster som skapas av den här informationen. Utvecklingen är snabb i branscher som bland annat maskininlärning, analys, blockkedjor, molntjänster och kognitiva tekniker som förändrar människors sätt att tänka.

De växande dataresurserna och -strömmarna och utvecklingen och ibruktagandet av ny teknik har allt större verkningar, såväl positiva som negativa, på många grundläggande och mänskliga rättigheter¹¹⁹. Den nya teknikens konsekvenser för grundläggande och mänskliga rättigheter skiljer sig på ett avgörande sätt mellan demokratiska och auktoritära samhällen. Det finns avsevärda människorättsrisker förknippade med digitalisering och auktoritär maktutövning, vilka Finland målmedvetet försöker förhindra.

Finlands utgångspunkt och mål i samband med att ny teknik utvecklas och tas i bruk är att det sker med respekt för de grundläggande och mänskliga rättigheterna och med beaktande av rättsstatsprincipen och att de stöds av en effektiv laglighetsövervakning. Vi verkar så att integritetsskyddet, demokratin och jämställdheten kan förbättras som resultat av den tekniska utvecklingen. Finland strävar efter att stärka den internationella rättsliga regleringen av branschen och samarbetar särskilt med andra demokratiska stater för att uppnå det här syftet. I regleringen av digitaliseringen och förvaltningen av internet betonar och främjar Finland ett mångpartssamarbete mellan det allmänna, forskarsamfundet och civilsamhället.

¹¹⁹ Till exempel: yttrandefrihet, rättigheter till delaktighet, skydd av integritet och personuppgifter, rätt till undervisning, likabehandling, rättsskydd och flera andra grundläggande och mänskliga rättigheter.

Statsrådets flerpartssamarbete stöds av Digi i vardagen-delegationens¹²⁰ verksamhet och Programmet för främjande av digitalisering¹²¹. Statsrådet har som mål att stödja utvecklingen av de digitala tjänsterna så att olika befolkningsgrupper ska kunna använda dem på ett likvärdigt sätt. Våren 2021 ordnade delegationen två rundabordskonferenser med temat grundläggande och mänskliga rättigheter i elektroniska tjänster i Finland och i EU.

7.1 Att trygga yttrandefriheten

Vi främjar att yttrandefriheten tillgodoses nationellt, i EU-verksamheten och i det internationella samarbetet. Åsikts- och yttrandefriheten¹²² är en central del av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och det demokratiska samhället. Finland är part i många europeiska och internationella människorättskonventioner som förpliktar till att respektera, skydda och främja yttrandefriheten.

Den internationella verksamheten för att förbättra mediefriheten och säkerheten för journalister i deras arbete har ökat markant. Finland har gått med i det internationella samarbetet Media Freedom Coalition och deltar bland annat inom OSSE och Unesco i gruppen av ländersom främjar journalisters säkerhet. Finland stöder den långsiktiga verksamheten för att stärka verksamhetsförutsättningarna för självständiga och pluralistiska medier bland annat genom att kanalisera medel till Unescos Internationella program för utveckling av kommunikation (IPDC).

Yttrandefrihetens tillstånd har försvagats i många stater som en del av auktoritär maktutövning. De här styrena strävar efter att begränsa informationstillgången och -förmedlingen genom att störa och förhindra användningen av internet och pressa företag som verkar i datanäten att finna sig i restriktionerna. Finland verkar för ett öppet, tillgängligt och globalt fungerande internet bland annat i egenskap av ordförande för den mellanstatliga organisationen Freedom Online Coalition 2021. Verksamheten kommer att fortsätta också under kommande år.

120 Digi i vardagen-delegationen är en kanal för dialog mellan myndigheter och finansministeriet, som svarar för digitaliseringen av offentliga tjänster. [Läs mer på finansministeriets webbplats \(https://vm.fi/digi-arkeen-neuvottelukunta?p_p_id=com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_PJagnOWz4jXz&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_PJagnOWz4jXz_languageId=sv_SE\)](https://vm.fi/digi-arkeen-neuvottelukunta?p_p_id=com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_PJagnOWz4jXz&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_PJagnOWz4jXz_languageId=sv_SE).

121 [Läs mer om programmet på finansministeriets webbplats \(https://vm.fi/sv/programmet-for-framjande-av-digitalisering\)](https://vm.fi/sv/programmet-for-framjande-av-digitalisering).

122 I åsikts- och yttrandefriheten ingår friheten att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.

Betydelsen av produktionen och utnyttjandet av vetenskaplig information växer i övervakningen och förverkligandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Konstens och vetenskapens frihet är en elementär del av yttrandefriheten och rättigheterna till information, bildning och kultur. Vetenskaps- och konstutövarna måste kunna utföra sitt arbete och presentera det i offentligheten utan att utsättas för hot och trakasserier.

Yttrandefriheten är inte gränslös som grundläggande och mänsklig rättighet och dess gränser måste avvägas i förhållande till de andra rättigheterna och lagstiftningen. De mänskliga rättigheterna, till exempel yttrandefriheten, får inte användas till att kränka andra mänskliga rättigheter. Begränsningar av yttrandefriheten måste vara nödvändiga och hållas inom ramen för de europeiska och internationella människorättsnormerna. Finlands strafflag förbjuder bland annat spridning av uppgifter som kränker en annan persons integritet eller heder, brott mot trosfriden, sexuellt våld mot barn och hets mot folkgrupp.

Yttrandefrihetens gränser definieras allt oftare genom domstolsbeslut. I enlighet med Europadomstolens vedertagna rättspraxis omfattas hatretoriken inte av yttrandefrihet.

7.2 Rätten till information som en grund- och människorättsfråga

Finland främjar rätten till information som en väsentlig del av yttrandefriheten.

Handlingars offentlighet, det vill säga allas, även massmediernas, rätt att få myndighetsinformation ökar medborgarnas förtroende för det demokratiska beslutsfattandet, förvaltningen och kommunikationen. Myndigheternas information ska i fortsättningen vara lättare att utnyttja.¹²³ När både informationskällorna, informationsmängderna och de digitala tjänsterna ökar är det allt viktigare att var och en har likvärdiga möjligheter att skaffa information också via datanäten.

Enligt grundlagen är handlingar och andra upptagningar som innehas av myndigheterna offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar.

¹²³ EU-direktivet om öppna data och vidareutnyttjandet av information från den offentliga sektorn (EU 2019/1024) förutsätter ny lagstiftning. [Mera information på statsrådets webbplats \(https://valtioneuvosto.fi/-/10623/avoimen-datan-direktiivin-myota-muutoksia-julkisen-tiedon-luovuttamiseen?languageId=sv_SE\)](https://valtioneuvosto.fi/-/10623/avoimen-datan-direktiivin-myota-muutoksia-julkisen-tiedon-luovuttamiseen?languageId=sv_SE).

I december 2020 trädde Europarådets konvention om tillgång till officiella handlingar (Tromsökonventionen) i kraft internationellt. Även Finland hade ratificerat den tidigare. Det är den första internationella konventionen om rätten att få information från myndigheters handlingar. Finland uppmuntrar andra stater att ansluta sig till den och sprider kännedomen om konventionen. Finland arbetar också för att handlingars offentlighet ska förverkligas i EU.

Statsrådet vill stärka offentlighetsprincipen ytterligare. Justitieministeriet har tillsatt en arbetsgrupp som har inlett uppdateringen av offentlighetslagen och undersöker om förhållandet mellan myndighetshandlingars offentlighet och skyddet av personuppgifter behöver göras tydligare. Arbetsgruppen kommer att utreda och bedöma problempunkter i genomförandet av offentlighetsprincipen på ett tillbörligt sätt, vilka åtgärder som påverkas av dessa strävanden och om tillämpningsområdet för offentlighetslagen är tillräckligt. Målet är en tydligare och mer fungerande lagstiftning som ökar öppenheten i samhället och motsvarar kraven i dagens samhälle.

Bekämpning av desinformation

Avsiktligt och för offentlig spridning skapad felaktig och skadlig information (desinformation) har distribuerats i stor omfattning i elektroniska datanät och sociala nätverkstjänster över nationella gränser och bland annat inför val. Desinformation¹²⁴ kan undergräva förtroendet för demokratiska institutioner och deras informationsförmedling, skapa skilje- linjer och oenighet mellan befolkningsgrupper samt förstärka stigmatisering och diskriminering av personer som hör till minoriteter. I kriser som utgör en risk för hälsa eller säkerhet kan desinformation användas till att hota till exempel rätten till liv eller till bästa möjliga hälsovårdsnivå. Desinformation används också för lagstridig verksamhet, såsom hets mot folkgrupp.

Staterna ska avhålla sig från all sådan verksamhet som stöder spridningen av desinformation. Vi arbetar konsekvent mot desinformation både nationellt, internationellt och på EU-nivå.

Åtgärderna mot desinformation ska vara förenliga med de internationella människorätts- tagandena och inte kränka de grundläggande rättigheterna. Förvaltningen av

124 Utöver desinformation förekommer avsiktlig eller oavsiktlig spridning av falsk eller felaktig information, det vill säga misinformation, som även den ofta är skadlig med avse- ende på de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Metoderna för att bekämpa oavsiktlig spridning av missvisande information, till exempel rykten, är ofta andra än bekämpningen av desinformation.

informationsmiljön och informationsinnehållen ska vara öppna och ansvarsskyldigheterna ska vara tydliga. Man ska stärka medborgarfärdigheterna och den öppna diskussionen för att kunna identifiera och stoppa desinformation.

Finland deltar i att utveckla EU:s beredskap i bekämpningen av desinformation och utveckla EU:s strategiska kommunikation. Finland påverkar aktivt EU-initiativ¹²⁵, med vilka man försöker ingripa i spridningen av desinformation på internetplattformar och i utländsk informations- och valpåverkan. Finland medverkar också aktivt i det internationella samarbetet för att stoppa desinformation. I regleringen av plattformbolagen ska man sträva efter att ingripa i manipulerande verksamhet, inte i kommunikationens innehåll, eftersom det har betydelse för yttrandefriheten.

Faktaruta: Freedom Online Coalition

Det mellanstatliga Freedom Online Coalition (FOC) antog i slutet av 2020 ett ställningstagande om spridning av desinformation, som Finland och Storbritannien hade berett. I ställningstagandet understryks respekten för yttrandefrihet och andra människorättsåtaganden samt staternas och företagens ansvar och internationella samarbete. Finland främjar det internationella arbetet mot desinformation, särskilt i egenskap av ordförande för FOC 2021.

I den internationella verksamheten lyfter Finland fram sina nationella styrkor, såsom alla barns rätt till högklassig grundläggande utbildning, medieläskunnighetens och den digitala läskunnighetens ställning i läroplanerna och i bibliotekens verksamhet, biblioteksväsendets styrka i att tillhandahålla tillförlitlig information, myndighetsinformationens offentlighet samt det höga förtroendet för myndighetsinformationens faktagrund. Också i Finland är det viktigt att fortsatt förbättra barns och ungas förmåga till kritisk digital läskunnighet och medieläskunnighet. Att faktagranskningen har ökat i organisationer, medier och som undervisningsmetod i skolor är en positiv företeelse.

¹²⁵ Till exempel förslaget till akt om digitala tjänster och EU:s handlingsplan för demokrati.

7.3 Digitalisering ur ett rättighetsperspektiv

Ett fungerande och demokratiskt digitalt samhälle bygger på förtroende och delaktighet. Respekten och främjandet av grundläggande och mänskliga rättigheter utgör en elementär del i arbetet för att stärka förtroendet och delaktigheten.

När stater utvecklar och använder ny teknik ska de iaktta skyldigheterna i de internationella människorättskonventionerna och respektera och skydda medborgarnas grundläggande rättigheter. I takt med att tolkningen utvecklas omfattar de centrala gällande människorättskonventionerna också verksamhet i digital miljö och digitala tjänster. Såväl internationellt som i Europa förhandlar man om en reglering som stärker de grundläggande och mänskliga rättigheterna i utvecklingen och användningen av digital teknik. Finland deltar aktivt i det här arbetet.

Privata företag har en nyckelroll i utvecklingen av ny teknik och som producent av sociala medietjänster. En betydande del av den offentliga och politiska diskussion som påverkar medborgarnas åsikter förs i elektroniska informationsnät och sociala nätverkstjänster, som är privat företagsverksamhet. Företagen som verkar i datanäten måste bära ansvar för att förhindra att den information de förvaltar får negativa konsekvenser och ta bort och förhindra spridningen av upptäckt olaglig information.

I sin verksamhet ska företagen behandla internetanvändarna och datatrafiken på ett icke-diskriminerande sätt, respektera yttrandefriheten och respektera de andra grundläggande och mänskliga rättigheterna. Finland verkar för att FN:s principer om företag och mänskliga rättigheter ska styra företagets verksamhet också i digitala datanät.¹²⁶

Finland verkar aktivt i FN:s råd för mänskliga rättigheter, andra FN-organ och i Europarådet för att alla ska iaktta människorättskonventionernas bestämmelser i den digitala utvecklingen och regleringen av den samt att godkända regelverk sätts i kraft på sätt som utgår från de mänskliga rättigheterna.

Finland strävar efter att kompetens, teknologi och innovationer ska tas allt bättre tillvara i arbetet för att nå målen för hållbar utveckling. Finland ger sitt aktiva stöd för att omsätta FN:s generalsekreterares vägkarta för digitalt samarbete i praktiken och har bland annat

126 Finlands verksamhet styrs av statsrådets beslut: FN:s vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter och Finlands nationella genomförandeplan. [Läs mer på arbets- och näringsministeriets webbplats \(https://tem.fi/sv/foretag-och-manskliga-rattigheter\)](https://tem.fi/sv/foretag-och-manskliga-rattigheter).

varit en av ledarna i gruppen som behandlar artificiell intelligens och medlem i gruppen för digitala kollektiva nyttigheter och gruppen för digital inklusion och digitala data.¹²⁷

För tillfället medverkar Finland, även i ledarroll, i flera globala processer som gäller innovationer och digital utveckling. Den aktiva verksamheten inom de här områdena fortsätter.

Faktaruta: Finlands globala roll inom teknologi och innovationer

Finland understöder Unicefs och UNFPA:s innovationsfonder och är värd för FN:s centrala initiativ gällande innovationer, framförhållning och samhällelig investering i Helsingfors. I Freedom Online Coalition betonar Finland en öppen, likvärdig och tillgänglig användning av ny teknik och internet och i genomförandet av initiativet Generation Equality om särskilt kvinnors och flickors delaktighet i den digitala utvecklingen. I verkställandet av Finlands Afrikastrategi stärker Finland sina partnerskap för att främja en digital och ekonomisk utveckling som respekterar de mänskliga rättigheterna. Man samarbetar med den privata sektorn för att digitala lösningar inom den ska stödja tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna.

Europeiska unionen spelar en viktig roll i den internationella rättsliga regleringen av digitaliseringen bland annat tack vare EU:s dataskyddsförordning. De rättigheter som förordningen ger individen förverkligas bara om människor har faktiska möjligheter att komma åt, förstå och förvalta sina data och användningen av dem. Finland främjar principerna för en människoorienterad dataekonomi och så kallade mina data både i EU och globalt.

EU-kommissionen gav ett lagförslag om digitala tjänster¹²⁸ i slutet av 2020. Målet för lagen om digitala tjänster är att skapa en modell för internetplattformar med vilken man kan ingripa i olagligt innehåll utan att åsidosätta individens rättigheter.

¹²⁷ Läs mer på finska på utrikesministeriets webbplats (https://um.fi/kehitysyhteistyon-uu-simmat-rahoituspaatokset/-/asset_publisher/5mDkc1Hn9MUP/ahaKytInterventionType/id/33431426).

¹²⁸ Läs mer om lagförslaget på EU-kommissionens webbplats (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_sv).

I EU regleras företagens verksamhet bland annat av konkurrensrätten och dataskyddsreglerna. Finland stöder att lagstiftningen om EU:s digitaliseringsutveckling reformeras på ett sätt som respekterar de grundläggande och mänskliga rättigheterna och samtidigt beaktar affärsverksamhetens globala natur och den fria datarörligheten. De stora företagen i branschen har resurser att påverka beredningen av bestämmelserna; lagberedningen ska vara öppen och medborgarna ska garanteras likvärdiga och meningsfulla rättigheter till delaktighet och påverkan.

Grundläggande och mänskliga rättigheter i utveckling och användning av artificiell intelligens

Utnyttjandet av artificiell intelligens och det automatiserade beslutsfattandet ökar fort inom både offentliga och privata sektorn. Det kommer nya innovationer inom ny teknik, automatisering, algoritmer och blockkedjeteknik och de används alltmer bland annat i utvecklingen av tjänster. Artificiell intelligens utnyttjas i allt större utsträckning i myndighetsverksamheten i Finland, exempelvis i Folkpensionsanstaltens (FPA) och skatteförvaltningens förvaltningsbeslut och i ansiktsidentifiering vid gränsbevakningen.

De grundläggande och mänskliga rättigheterna ska respekteras och tillgodoses i utveckling och användning av automatiserat beslutsfattande och artificiell intelligens, även yttrandefriheten, skyddet av privatliv och personuppgifter. Även användarnas likvärdighet ska tryggas. Det är ett positivt fenomen också med tanke på mänskliga rättigheter och likabehandling att det utvecklas en mer människonära, användarvänlig, trygg och miljömedveten robotik, så kallad samarbetsrobotik, och att det tas fram flexibla om billigare robotar.

Nya generationens kommunikationsnät snabbar upp datainsamlingen och möjligheterna att använda den. Ett exempel är de utvecklade teknikerna för övervakning: med hjälp av bland annat ansiktsidentifiering och biometrik kan man öka säkerheten men också samla in uppgifter om enskilda medborgare och därmed kränka deras integritet, rätt till likabehandling och andra mänskliga rättigheter. De grundläggande och mänskliga rättigheterna måste respekteras i utvecklingen och bruket av tekniker för övervakning och informationsinsamling. Den digitala tekniken som utvecklas kontinuerligt ska också användas till att stärka bland annat rättssäkerheten och likabehandlingen av medborgare.

Utvecklingen av artificiell intelligens bygger i hög utsträckning på insamling av stora datamängder, en förbättrad beräkningskapacitet och algoritmer¹²⁹. Diskriminerande och

129 Algoritm inom matematik och databehandling avser en systematisk procedur som i ett ändligt antal steg anger hur man utför en beräkning eller löser ett givet problem.

stigmatiserande metoder för insamling av personuppgifter snedvrider stordataanalysen och algoritmerna kan på så sätt öka ojämlikhet och diskriminering mellan olika kön och befolkningsgrupper. Användningen av missvisande och diskriminerande information ska förhindras. Finland verkar för att öka transparensen i datainsamlingen och metoderna för maskininlärning. Det är viktigt att reglera marknadsanseringen och användningen av högrisktillämpningar av artificiell intelligens för att skydda de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Ett automatiserat beslutsfattande möjliggör också en effektivare förvaltning och myndigheters likabehandling av medborgare. De grundläggande och mänskliga rättigheterna, medräknat skyddet för privatlivet och personuppgifter, ökar användarnas förtroende för det automatiserade beslutsfattandet. Justitieministeriet leder beredningen av en nationell lagreform om automatiserat beslutsfattande.

I Finland stöds ibruktagandet av artificiell intelligens med många projekt. Till exempel det nationella programmet AuroraAI¹³⁰ har som mål att på ett AI-assisterat sätt underlätta tillgången till tjänster i rätt tid och på ett individanpassat sätt i olika skeden och situationer i livet. Försöksversionen Jobbmarknad¹³¹ syftar till att erbjuda bland annat interoperabla och rättidiga tjänster för att hjälpa jobbsökande att hitta de mesta lämpade arbetena och för arbetsgivare att hitta de lämpligaste kandidaterna för jobben.

I utvecklingen och användningen av artificiell intelligens måste man ta hänsyn till de krav som gäller skyddet av personuppgifter. I EU:s dataskyddsförordning ingår rätten för en registrerad person att inte bli föremål för ett beslut som bygger enbart på automatisk behandling, såsom profilering.¹³² I april 2021 gav EU-kommissionen ett förslag om rättslig reglering av bruket av artificiell intelligens¹³³ vilket inbegrep skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna vid omfattande datainsamling. Finland stöder ett starkt rättighetsskydd.

130 Läs mer om programmet AuroraAI på finansministeriets webbplats (<https://vm.fi/sv/nationella-ai-programmet-auroraai>).

131 Läs mer om Försöksversionen Jobbmarknad på webbsidan tyomarkkinatori.fi (<https://kokeile.tyomarkkinatori.fi/sv/Etusivu>).

132 Profilering betyder en automatisk behandling av personuppgifter, där man bedömer en människas personliga egenskaper. Med profilering avses i synnerhet analysering eller förutseende av egenskaper som rör personens arbetsprestation, ekonomiska situation, hälsa, personliga preferenser, intressen, pålitlighet, beteende, läge eller rörelser.

133 Läs om förslaget på EU-kommissionens webbplats (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/IP_21_1682).

Under sin ordförandeperiod i Europarådets ministerkommitté (2018–2019) främjade Finland en konsekvensbedömning med avseende på de mänskliga rättigheterna. Finland deltar aktivt i arbetet i Europarådets kommitté som behandlar artificiell intelligens¹³⁴.

Faktaruta: Europarådets kommitté för artificiell intelligens

Europarådets (ER) utrikesministermöte i maj 2019 befullmäktigade ministerkommittén att undersöka möjligheterna att ta fram element till ett lämpligt juridiskt ramverk för planering, utveckling och användning av artificiell intelligens. Utgående från beslutet inledde ER:s kommitté för artificiell intelligens sitt arbete i slutet av 2019. Kommitténs arbete grundar sig på ER:s tre pelare: att respektera och främja mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen.

Medlemsländerna i FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur Unesco har som mål att i slutet av 2021 godkänna globala rekommendationsinstrument om etiken för artificiell intelligens och vetenskapens öppenhet. Finland betonar människorättsdimensionen i rekommendationen.

Många nationella och internationella organisationer, företag och universitet har redan utarbetat etiska principer för användningen av artificiell intelligens. I dem framhålls att utvecklingen och bruket av artificiell intelligens måste vara transparent, rättvis, sträva efter gott, ansvarsfullt och respektera skyddet för privatlivet. Principerna främjar beaktandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i användningen av artificiell intelligens.

Finland verkar för en människorättsbaserad styrning, utveckling och användning av artificiell intelligens via Freedom Online Coalition¹³⁵. Finland stöder Unicefs tvååriga projekt Barn och artificiell intelligens för att utveckla internationella anvisningar för företag, stater och andra aktörer med syftet att trygga och främja barnens rättigheter i den artificiella intelligensens tidevarv.

134 Ad hoc Committee on Artificial Intelligence (CAHAI). [Läs mer om kommittén på Europarådets webbplats \(https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/cahai\)](https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/cahai).

135 Organisationen publicerade 2020 ett styrdokument för sin verksamhet [som finns att läsa på Freedom Online Coalitions webbplats \(https://freedomonlinecoalition.com/wp-content/uploads/2021/06/FOC-Joint-Statement-on-Artificial-Intelligence-and-Human-Rights.pdf\)](https://freedomonlinecoalition.com/wp-content/uploads/2021/06/FOC-Joint-Statement-on-Artificial-Intelligence-and-Human-Rights.pdf).

Faktaruta: Projektet Effekter av artificiell intelligens på yttrandefriheten

Finland finansierar under 2020–2021 OSSE:s medieombudsmans projekt ”The Impact of Artificial Intelligence on Freedom of Expression” som behandlar både de utmaningar och positiva verkningar som artificiell intelligens och algoritmer medför för individer och samhället. Projektet syftar vidare till att öka förståelsen av reglering och praxis som rör maskininlärning och om vilka effekter de har på hur medborgare har tillgång till information och hur de delar den samt att utveckla rekommendationer för mera effektiva sätt att skydda yttrande- och mediefriheten.

Folkrättens bestämmelser ska iakttas också i utvecklingen och bruket av nya vapentechnologier. Finland främjar en global reglering av autonoma vapensystem, till vilken också de stater som utvecklar teknologierna förbinder sig. Sådana autonoma vapensystem som står helt utanför människans kontroll ska inte utvecklas i framtiden heller.

7.4 Tillgänglighet och likabehandling i digital miljö

Antalet människor som använder ny teknik växer fort, men tillsvidare fördelar sig nyttan mycket ojämnt mellan olika befolkningsgrupper, och regionalt sett mellan rika stater och stater i utveckling. Överalltförekommer det avsevärda skillnader i befolkningsgruppernas färdigheter i fråga om ny teknik. Särskilt en betydande andel av äldre personer i Finland använder inte alls datateknik. Tillgång till information och service samt en likvärdig tillgänglighet till service måste tillförsäkras också i en sådan situation när personen själva inte kan använda elektroniska tjänster.

Vårt mål är att stärka den digitala likvärdigheten både nationellt och internationellt. Finland arbetar i FN:s organ och i internationella organisationer för att krympa de digitala klyftorna och för att alla i hela världen ska ha lika tillgång till internet.

Statsrådet främjar den nya teknikens tillgänglighet och användarvänlighet. Det är möjligt att utvidga och utveckla offentliga digitala system och tjänster i Finland på ett sätt som gör dem tillgängliga för allt fler. Det allmännas digitala lösningar ska vara kompatibla och säkra och användbara för alla på icke-diskriminerande, rättvisa och skäliga villkor.

Faktaruta: Projektet Digital delaktighet i Finland

Projektet Digital delaktighet i Finland som genomförs i Teknologiska forskningscentralen och Jyväskylä universitet syftar till att skapa en helhetsbild av den nationella situationen för den digitala delaktighet, goda förfaranden och olika instanser roller samt en mätare som bedömning av digital delaktighet. Projektet är ett led i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan.

Det allmänna ska se till att alla i Finland oberoende av sin ekonomiska ställning har tillträde till en digital miljö inom offentliga tjänster till exempel i skolor eller på allmänna bibliotek. Ojämligheten i fråga om den tekniska utvecklingen kan minskas med hjälp av utbildning. I EU:s handlingsplan för digital utbildning sägs att de nordiska länderna kunde tjäna som ett gott internationellt exempel på dylik verksamhet.¹³⁶

EU-direktivet om att produkter och tjänster ska vara tillgängliga och den nationella lagstiftning som följer därav det förpliktar både myndigheter och privata sektorn att göra digitala produkter tillgängliga för alla, också personer med funktionsnedsättning. Kraven på tillgänglighet utvidgas också till vissa webbplatser och mobilappar inom privata sektorn. Direktivet ska sättas i kraft i varje EU-land senast 28.6.2022.

Lagstiftningsanvisningen som EU gett medlemsländerna om tillgängligheten av webb-tjänster och mobilappar i privata sektorn (det så kallade tillgänglighetsdirektivet) och den därav följande nationella lagstiftningen kräver att nättjänster och mobilappar görs tillgängliga för alla. Lagstiftningen väntas inverka också de privata digitala tjänsternas tillgänglighet.¹³⁷

Tillgängligheten uppnås säkrast i praktiken om de befolkningsgrupper som löper risk för ojämlig behandling blir hörda i beslutsfattandet och ges möjlighet att påverka de tekniska lösningarna. I det offentliga understödet till digitalisering och i offentliga offertförfaranden ska tjänsternas tillgänglighet säkerställas.

¹³⁶ Planen finns på Europeiska kommissionen webbplats (https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_sv).

¹³⁷ Då den träder i kraft kommer den att på olika sätt främja till exempel tillgängligheten till järnvägarnas reseinformation för personer med syn- eller hörselskada.

7.5 En jämlik och trygg nätmiljö

Finland verkar till förmån för en nätmiljö som är öppen och trygg för alla. Vi stöder människorättsförsvarens rätt att verka fritt och riskfritt också i datanäten.

Finland deltar aktivt i verksamheten som främjar digitalisering och cybersäkerhet med utgångspunkt i respekten för de mänskliga rättigheterna. Inom 80 stater¹³⁸ har anslutit sig till Europarådets konvention om IT-relaterad brottslighet¹³⁹ (den s.k. Budapestkonventionen), bland dem också flera länder som står utanför Europarådet. Finland avvisar strävandena att försvaga konventionen betydelse och försvarar dess människorättspråk.

Dataskyddets betydelse växer

Dataskyddets betydelse som en grund- och människorätsfråga växer. EU:s lagstiftning om dataskydd¹⁴⁰ och Europarådets dataskyddskonvention¹⁴¹ har reviderats. I bedömningen av dem har man fört fram de utmaningar som digitaliseringen ställer dataskyddet inför, inberäknat bestämmelserna om automatiserat beslutsfattande, ansiktsidentifiering och profilering.

Justitieministeriet genomförde ett hörande på nationell nivå om erfarenheterna av tillämpningen av dataskyddsförordningen och dataskyddslagen som kompletterar förordningen sommaren 2019. Våren 2021 genomfördes ett motsvarande hörande om tillämpningen av den så kallade dataskyddslagen för brottmål¹⁴². Finlands nya allmänna lagar har varit i kraft sedan 2019.

Med datasäkerheten förverkligas också dataskyddet, som är en grundläggande rättighet och med vilken man tryggar att individens rättigheter och friheter tillgodoses i behandlingen av personuppgifter. Statsrådet främjar datasäkerhetskompetensen och andra färdigheter för att verka tryggt på nätet.

138 Situationen i september 2021. Antalet stater som gått med i konventionen har vuxit.

139 Konventionen finns i Finlex (<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2007/20070768?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=60%2F2007>).

140 Läs mer på Europeiska kommissionens webbplats (https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_sv).

141 ETS 108/ CETS 223

142 Lagen om behandling av personuppgifter i brottmål och vid upprätthållandet av den nationella säkerheten (1054/2018).

Bekämpning av hatretorik och nättrakasserier

Statsrådet verkar konsekvent både nationellt, nordiskt samt på EU-nivå och internationellt för att stoppa hatretorik och nättrakasserier. Statsrådet beaktar särskilt de mest sårbara befolkningsgruppernas rättigheter och främjar ett demokratiskt samhälle som är öppet för alla.

Också Finland har fått rekommendationer av internationella tillsynsorgan om att ta itu med hatretoriken mer effektivt¹⁴³. Statsrådet förebygger hatretorik med effektiva och adekvata metoder. Det är viktigt att alla politiska beslutsfattare och samhällsaktörer aktivt verkar tillsammans för att stoppa hotfullt och hatiskt språkbruk i offentligheten.

Nättrakasserier och hatretorik¹⁴⁴ är ofta sexistiska och rasistiska till karaktären och begränsar de utsatta personernas och befolkningsgruppernas möjlighet att delta i den offentliga debatten och i samhällslivet också i vidare bemärkelse. Riktade trakasserier mot politiska beslutsfattare, tjänstemän och andra som har hand om offentliga tjänster, journalister, människorättsförsvarare, forskare och andra människor som verkar i offentligheten kan inte accepteras.

Det vanligaste motivet till hatbrott är offrets etniska bakgrund. Andra motiv som syns i polisens statistik är religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning och könsidentitet.¹⁴⁵

Det totala antalet hatbrott som polisen fick kännedom om har inte ökat under de senaste åren. Det bör dock noteras att polisen får vetskap om bara en bråkdel av fallen. Den information som till exempel laglighetsövervakarna samlat in ger vid handen att personer som hör till minoritetsgrupper känner en större otrygghet än tidigare.

143 Till exempel rekommendationerna som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter gett utgående från Finlands sjunde periodiska rapport om genomförandet av den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen). [Läs mer på statsrådets webbplats \(https://valtioneuvosto.fi/-/suomelle-suosituksia-kansalaisoikeuksien-ja-poliittisten-oikeuksien-toteutumisesta?language=sv_SE\)](https://valtioneuvosto.fi/-/suomelle-suosituksia-kansalaisoikeuksien-ja-poliittisten-oikeuksien-toteutumisesta?language=sv_SE).

144 Finsk lag saknar en definition för hatretorik. I stället använder man Europarådets ministerkommittés rekommendation R(97)(20) enligt vilken hatretorik är "alla sådana uttrycksformer som sprider, uppmuntrar till, främjar eller berättigar etniskt hat, utlänningsfientlighet, antisemitism eller annat hat som grundar sig på intolerans."

145 Polisyrkeshögskolan publicerar årligen statistik över den hatbrottslighet om kommit till polisens kännedom. [Läs mer på finska på webbplatsen Thesus \(https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345708/Polamk_katsaus_16_Viharikos_B5_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y\)](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/345708/Polamk_katsaus_16_Viharikos_B5_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Det totala antalet anmälningar har inte ökat under de senaste åren. Däremot känner människor i minoritetsgrupper mer otrygghet än tidigare.

Polisen i Finland har fått utbildning¹⁴⁶ i att identifiera hatbrott, även sådan hatretorik som uppfyller ett brottsrekvisit. Till exempel inom projektet Fakta mot hat¹⁴⁷ utvecklar man informationsinsamling och samarbete på lokalnivå med anknytning till hatbrott och hatretorik. Man producerar också material till stöd för arbetet mot de här företeelserna. I projektet Kompetenta¹⁴⁸ testas en modell med kompetenscenter som stöd för arbetet mot hatretorik i samarbete med bland annat civilsamhället.

I Finland har myndigheter, arbetsgivare och läroanstalter en skyldighet att förebygga och ingripa mot trakasserier och främja likabehandling och jämställdhet. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden som verkar i samband med justitieministeriet kan förbjuda aktören att fortsätta eller upprepa diskrimineringen samt förena sitt beslut med vite för att ge det större vikt.

Utöver rättsmedlen ska sådana samhällsstrukturer som motverkar hatretorik stärkas. Statsrådet framhåller att det i kampen mot hatretorik är viktigt att de grundläggande och mänskliga rättigheterna och rättsskyddet tillgodoses likvärdigt. Andra metoder är att stärka goda relationer i befolkningen, inklusionen och rättigheterna till delaktighet. För de här målen arbetar Finland också i EU, i det nordiska samarbetet och på internationell nivå.

Finland försvarar alla kvinnors och flickors rätt till en trygg nätmiljö i hela världen. Finland ställde det här målet i fokus under sina ordförandeperioder i Nordiska ministerrådet och i organisationen Freedom online coalition, och främjar det också genom FN:s jämställdhetsorganisations världsomfattande globala kampanj Generation Equality.

Under denna regeringsperiod har åtalsrätten för olaga hot ändrats så att den hör under allmänt åtal om gärningen riktas mot en person på grund av personens arbetsuppgift eller offentliga förtroendeuppdrag.

146 Inrikesministeriet, justitieministeriet och undervisnings- och kulturministeriet vidtar sammanlagt 64 åtgärder mot hatretorik och hatbrott.

147 Läs mer om projektet på justitieministeriets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM043:00/2019>).

148 Läs mer om projektet på justitieministeriets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM023:00/2021>).

8 Uppföljning och utveckling av statsrådets grund- och människorättsverksamhet

Statsrådets människorättsredogörelse och de nationella handlingsplanerna för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna har fått en etablerad ställning och tillsammans styr de genomförandet av statsrådets grund- och människorättspolitik nationellt, internationellt och på EU-nivå. Redogörelsen har beretts på ett sätt som ger den en styrningsverkan också under nästa regeringsperiod.

Den tredje nationella handlingsplanen för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna¹⁴⁹. omspannar åren 2020–2023, och beredningen av den baserar sig på regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regeringsprogram¹⁵⁰ Handlingsplanen fokuserar på utvecklingen av tillsynen över hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Som en del av handlingsplanen har det utvecklats indikatorer¹⁵¹ för förändringar i tillgodoseendet av rättigheterna på lång sikt¹⁵². Utöver indikatorerna inbegriper handlingsplanen också andra åtgärder som rör utveckling av uppföljningen, såsom insatser för att förbättra kunskapsgrunden.

Riksdagens grundlagsutskott har ansett det vara viktigt att tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna främjas resultatriktat och planenligt.¹⁵³ Utskottet har också sett handlingsplanerna som ett viktigt verktyg för utveckling av statsrådets

149 Den första nationella handlingsplanen bereddes för 2012–2013 under statsminister Jyrki Katainens regeringsperiod och den andra för 2017–2019 under statsminister Juha Sipiläs regeringsperiod.

150 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets publikationer 2019:31, s. 87.

151 Statsrådets handlingsplan för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 2020–2023 kan läsas på statsrådets webbplats. (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163281/VN_2032_65.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

152 Indikatorerna är avsedda att bli en bestående struktur som man utvecklar utgående från erfarenheterna av dem.

153 GrU 56/2017 rd.

grund- och människorättspolitik, som ska beredas för varje regeringsperiod.¹⁵⁴ Det är befo- gat att fortsätta det grund- och människorättsarbete som bygger på handlingsprogram- met och samtidigt åta sig att utveckla och utnyttja indikatorerna som tagits fram för uppföljningen av tillgodoseendet av de grundläggande och de mänskliga rättigheterna på lång sikt.

De internationella och regionala tillsynsorganen har gett Finland flera rekommendationer för att utveckla lagstiftningen och regeringens politiska program. Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter behandlar rekommendationerna och följer upp genomförandet av dem.

Regeringen bereder reformprogram för olika politiska sektorer. I den här beredningen och i uppställningen av programmets mål behövs en bedömning av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Det finns behov för att se till myndigheternas kunnande i fråga om de här rättigheterna i då ansvarsområdena och ansvarsinstanserna ändras särskilt rörande ESK-rättigheterna.

Faktaruta: Databas för tillsynsorganens rekommendationer

Statsrådet är i färd att inrätta en databas för de rekommendationer FN:s och Europarådets avtalstillsynsorgan gett Finland i fråga om hur Finland uppfyllt sina människorättsförpliktelser. Avsikten är att databasen också ska innehålla sådan information som alla ministerier ger och regelbundet uppdaterar angående de åtgärder för att genomföra rekommendationerna som vidtagits. Databasen gör det möjligt att samordnat följa hur Finland på nationell nivå genomför de rekommendationer landet fått och effektivera den periodiska rapporteringen om människorättskonventionerna. Dessutom ökar databasen medvetenheten om hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland och hjälper att identifiera människorättsverkningar i den offentliga förvaltningens verksamhet och i lagberedningen. Databasen utgör också ett faktaunderlag till exempel för efterhandsutvärderingen av lagstiftningen. Databasen är avsedd att vara en offentlig webbtjänst som är öppen och tillgänglig för alla. Den är tänkt att fungera på båda nationalspråken och på engelska. Databasen upprätthålls av utrikesministeriets rättstjänst.

154 GrU 52/2014 rd.

8.1 Den nationella övervakningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Statsrådet följer kontinuerligt att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Paragraf 22 i grundlagen förutsätter att det allmänna aktivt ser till att de grundläggande och mänskliga rättigheterna ska tillgodoses. Iakttagelser om hur rättigheterna tillgodoses påverkar utöver lagberedningen också politiska åtgärder under beredning och genomförandet av dem.

De högsta laglighetsövervakarna, det vill säga justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman övervakar att myndigheterna följer lagen i sin verksamhet. Vid utövningen av sitt ämbete ska justitiekanslern och justitieombudsmannen enligt grundlagen övervaka att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Laglighetsövervakarna behandlar klagomål och genomför inspektioner hos de myndigheter som hör till deras tillsynsbefogenheter. De högsta laglighetsövervakarnas tillsynsbefogenheter omfattar också andra övervakande myndigheter såsom specialombuden. De högsta laglighetsövervakarna rapporterar sin verksamhet till riksdagen årligen. Justitiekanslern övervakar också lagligheten i statsrådets och presidentens ämbetsåtgärder. I det här sammanhanget övervakar justitiekanslern också att de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Människorättscentret är ett självständigt och oberoende sakkunnigorgan, som tillsammans med människorättsdelegationen och riksdagens justitieombudsmans kansli, som bägge verkar i anslutning till centret, bildar Finlands nationella människorättsinstitution (NHRI). En av Människorättscentrets lagstadgade uppgifter är att skriva redogörelser om hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Till huvudlinjerna i centrets verksamhet hör allmän uppföljning och främjande av efterlevnaden av de grundläggande och de mänskliga rättigheterna och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och för äldre personer. Människorättscentret har möjlighet att föra fram sina synpunkter i samband med behandlingen av Finlands periodiska rapporter i de internationella och regionala tillsynsorganen. Centret har två år i rad publicerat en sammanställning av observationer av de självständiga och oberoende aktörer som övervakar och främjar tillgodoseendet av de grundläggande och de mänskliga rättigheterna. Människorättscentret tar i bruk en egen plattform för utvärdering av och rapportering om rättigheterna.

Finland har dessutom sex självständiga och oberoende specialombudsmän, som inrättats genom lag: diskrimineringsombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen, barnombudsmannen, dataombudsmannen, underrättelsetillsynsombudsmannen och äldreombudsmannen. Specialombudsmännen tar bland annat genom sina tillsynsuppgifter och utredningar fram viktig information om hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses på deras verksamhetsområden.

Även andra instanser, såsom internationella och europeiska tillsynsorgan, självständiga rapportörer och mekanismer, medborgarsamhällets aktörer och forskare inom området för grundläggande och mänskliga rättigheter producerar information om hur rättigheterna tillgodoses i Finland, vilket är relevant för uppföljningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, samt om frågor som rör Finlands internationella människorättspolitik.

8.2 Främjandet av demokrati- och människorättsfostran

Att utveckla demokrati- och människorättsfostran är ett viktigt led i statsrådets grund- och människorättsarbete och tillgodoseendet av rättigheterna. I regeringsprogrammet ingår målet att främja demokrati- och människorättsfostran och ungas delaktighet samt att skärpa skyldigheten att samråda med de unga. Projektet för att utveckla demokrati- och människorättsfostran och ungas delaktighet (DINO II)¹⁵⁵ har som syfte att samla ihop och samordna de åtgärder som statsrådet fastställt för att främja demokrati- och människorättsfostran och ungas delaktighet och skärpa skyldigheten att samråda med de unga.

Undervisnings- och kulturministeriet har i samarbete med justitieministeriet tillsatt en styrgrupp 2020–2023 för demokrati- och människorättsfostran¹⁵⁶, som har i uppgift att stödja genomförandet av skrivningarna i regeringsprogrammet och lägga fram förslag till konkreta åtgärder. Målen och de konkreta åtgärderna i det nationella demokratiprogrammet, det riksomfattande programmet för ungdomsarbetet och ungdomspolitik (RUNGPO) och den nationella barnstrategin bildar tillsammans en helhet som hjälper regeringen att stärka barns och ungas samhälleliga deltagande och påverkningsmöjligheter.

Människorättscentret stöder det arbete myndigheterna på undervisningssektorn, läroanstalterna och andra aktörer gör inom människorättsfostran genom att producera och förmedla information och läromedel och genom att utbilda framför allt myndigheter. Centret följer också med läget i Finland i fråga om undervisning och utbildning som rör de grundläggande och mänskliga rättigheterna och rapporterar om situationen bland annat till FN.¹⁵⁷

155 Läs om DINO II-projektet på justitieministeriets webbplats (<https://oikeusministerio.fi/sv/projekt?tunnus=OM030:00/2020>).

156 Läs mer om styrgruppen på undervisnings- och kulturministeriets webbplats (https://minedu.fi/-/ohjausryhma-tukemaan-demokratia-ja-ihmisoikeuskasvatuksen-kehittamista?languageId=sv_SE).

157 Människorättscentrets verksamhetsberättelse 2020 (<https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/VaRj2KFMLBYcVEA3ziT80ViUwy/IOK%20TOKE%202020%20SE.pdf>) innehåller närmare information om verksamheten.

8.3 Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter har en uppföljande roll

Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter¹⁵⁸ har som uppgift att vid sidan av sitt övriga arbete följa genomförandet av grund- och människorättspolitiken i enlighet med de handlingar om grundläggande och mänskliga rättigheter som godkänts av statsrådet, stärka statsrådets interna samordning och dialog i frågor som rör grundläggande och mänskliga rättigheter och följa läget i Finland vad gäller grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland och följa upp hur Finland uppfyller sina skyldigheter och förbindelser på nationell nivå rörande de mänskliga rättigheterna med grund i information som tas fram av internationella tillsynsorgan, Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, Europeiska unionen, de högsta laglighetsövervakarna, de särskilda sändebuden, riksdagens grundlagsutskott, nationella domstolar samt centrala organisationer för grundläggande och mänskliga rättigheter. En central uppgift är också att styra beredningen av den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter och övervaka genomförandet av den.

Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter fortsätter sig verksamhet. I den föregående människorättsredogörelsen¹⁵⁹ som statsrådet lämnade till riksdagen 2014 fastslogs att statsrådets nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter ska fortsätta sitt arbete och att alla ministeriers deltagande i nätverkets verksamhet ska säkerställas. Enligt riksdagens utrikesutskott har inrättandet av statsrådets nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter bidragit med ett nytt instrument för systematisk uppföljning av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Nätverket har visat sig vara en nyttig kanal för samordning och informationsutbyte inom statsrådet. De högsta laglighetsövervakarnas och människorättscentrets medverkan i nätverkets arbete i egenskap av självständiga sakkunniga ger verksamheten ett mervärde.

158 Statsrådet tillsatte sitt tredje nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter 12.2.2020.

159 SRR 6/2014 rd.

8.4 Att sprida kännedomen om redogörelsen och följa upp genomförandet

Statsrådets nätverk för grundläggande och mänskliga rättigheter följer upp hur arbetet för att uppnå målen i redogörelsen utfaller. De för redogörelsens genomförande väsentliga resurser kommer man överens om som en del av normala ram- och budgetprocesser.

Delegationen för internationella människorättsärenden (IONK) är ett självständigt expertorgan som har tillsatts av statsrådet och verkar i samband med utrikesministeriet. Delegationen som tillsattes 2020 består av representanter för alla riksdagspartier och de flesta människorättsorganisationer och andra frivilligorganisationer i Finland. Delegationen har en viktig ställning särskilt i att följa upp hur Finland genomför sin internationella människorättspolitik och rekommendationer som hör ihop med den. Delegationen för internationella människorättsärenden följer implementeringen av redogörelsens teman i synnerhet på internationell nivå.

I slutet av regeringsperioden låter utrikesministeriet göra en oberoende expertutvärdering om genomförandet av redogörelsens teman. Utgående från redogörelsen bereder ministeriet material och andra hjälpmedel som underlättar genomförandet av Finlands människorättsbaserade utrikes- och säkerhetspolitik. Utrikesministeriet producerar en lättläst version av nyckelpunkterna i redogörelsen.

SNELLMANSGATAN 1 A, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
valtioneuvosto.fi/sv/
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-504-7 PDF
ISBN: 978-952-383-987-8 tryckt
ISSN: 2490-0966 PDF
ISSN: 2490-0613 tryckt